CONFESSIO FIDEI,

IN

Conventu Theologorum authoritate Parliamenti Anglicani indicto Elaborata;

Eidem Parliamento Postmodum Exhibita;

Quin & ab eodem, deindèque ab Ecclesia Scoticana Cognita & Approbata:

Unà cum

CATECHISMO

duplici, *Majori Minoríque*;

E sermone Anglicano summa cum fide in Latinum versa.

EDINBURGI,

Excudebat Hæres *Andreæ Anderson*, Typographus Regius. 1680.

Ad Lectorem præmonitio.

Benigne Lector.

MOnendus eras unum atque alterum; & quidem imprimis illud, nos multo consilio in ea tandem sententia desedisse, in capitum versuumque numeros margini assignandis à versione Biliorum *Anglicana* non esse quicquam recedendum; a qua quidem quamproxime abest Latina *Vatabli*. Deinde vero si oratio nostra minus fluere tibi videatur, dabis id pro-

profecto materiæ ſpiſſitudini; ſin minus ſplendida, cogita ſolennitatem. Hæc tua te ſcire intererat, & certe quidem noſtra *Vale.*

G. D.

Confe

CONFESSIONIS CAPITA.

Cap. 1. DE *Scriptura ſacro-ſancta.* p. 1.

2. *De Deo, & Sacro-ſancta Trinitate.* p. 6.

3. *De æterno Dei decreto.* p. 8.

4. *De Creatione.* p. 11.

5. *De Providentia.* p. 12.

6. *De hominis lapſu, de peccato ejuſque pœna.* p. 14.

7. *De Fœdere Dei cum homine,* p. 16.

8. *De Chriſto Mediatore.* p. 18.

9. *De libero arbitrio.* p. 21.

10. *De vocatione efficaci.* p. 22.

11. *De Justicatione.* p. 24
12. *De Adoptione.* p. 26
13. *Sanctificatione.* p. 27
14. *De Fide salvifica.* p. 28
15. *De Resipiscentia ad vitam* p. 29
16. *De bonis operibus.* p. 31
17. *De perseverantia sanctorum.* p. 33
18. *De certitudine gratiæ & salutis.* p. 35
19. *De lege Dei.* p. 37
20. *De libertate Christiana, deque libertate Conscientiæ.* p. 40
21. *De cultu religioso, & De sabbato.* p. 43
22. *De Juramentis votisque licitis.* p. 46
23. *De Magistratu civili.* p. 48
24. *De Conjugio & Divortio.* p. 50
25. *De Ecclesia.* p. 52
26. De

26. De *Communione Sanctorum.* p. 54
27. De *Sacramentis.* p. 55
28. De *Baptismo.* p. 56
29. De *cœna Domini.* p. 58.
30. De *censuris Ecclesiasticis.* p. 61
31. De *Synodis & Conciliis.* p. 62
32. De *statu hominum post mortem, deque Resurrectione mortuorum.* p. 64
33. De *ultimo Judicio.* p. 65

Confeſſio Fidei.

CAP. I.

De Scriptura Sacro-ſancta.

§ 1. QUanquam naturæ lumen, operáque Dei cùm Creationis tum Providentiæ, bonitatem ejus Sapientiam, potentiámque eò uſque manifeſtant, ut homines vel in dereddantur inexcuſabiles *a*: eam tamen Dei, voluntatiſque divinæ cognitionem, quæ porrò eſt ad ſalutem neceſſaria, nequeunt nobis ingenerare *b*. Quocirca domino complacitum eſt, variis quidem modis vicibùſq; Eccleſiæ ſuæ ſemetipſum revelare, ſuámque hanc voluntatem patefacere *c*; ſed & eandem omnem poſtea literis conſignare, quò & veritati ſuæ tam conſervandæ quàm propagandæ meliùs conſuleret, nec Eccleſia ſua contra carnis corruptelam, contra malitiam mundi Satanæq; præſidio foret ac ſolatio deſtituta *d*. Unde factum eſt, ut, poſtquam priſtini illi modi, quibus olim populo ſuo Deus voluntatem ſuam revelabat, jam deſiverint *e*, Scriptura Sacra ſit maximè neceſſaria *f*.

a Rom 2 14.
b Rom 1 19 20. Pſal 19 1 2 3. Rom 2 cum cap 2 1. 6 1 Cor 1 21. 1 Cor 2 13 14.
c Heb 1 1.
d Prov 22 19 20 21. Inc. 3 4. Rom 15 4. Mat 4 4 7 10. Iſa 8 19 20.
e Heb 1 1 2.
f 2 Tim 3 15. 2 Pet 2 19.

Sect. 2. Sacræ Scripturæ nomine, seu verbi Dei scripti continentur hodie omnes illi libri tam Veteris quàm Novi Testamenti, nempe quorum inferiùs subsequuntur nomina.

Veteris Testamenti.

Genesis
Exodus
Leviticus
Numeri
Deuteronomium
Josua
Judices
Ruth
Samuelis 1.
Samuelis 2.
Regum 1.
Regum 2.
Chronicorum 1.
Chronicorum 2.
Ezra
Nehemias
Esther
Job
Psalmi
Proverbia
Ecclesiastes
Canticum Canticorum
Isaias
Ieremias
Lamentationes
Ezechiel
Daniel
Hosea
Ioel
Amos
Obadias
Jonas
Micheas
Nahum
Habacuc
Zephanias
Haggæus
Zecharias
Malachias

Novi

Novi autem.

Evangelium secund.
M *Atthæum*
Marcum
Lucam
Johannem
Acta Apostolorum
Pauli Epistola ad
Romanos
Corinthios 1, 2.
Galatas
Ephesios
Philippenses
Colossenses
Thessalonicen. 1, 2.
Timotheum 1, 2.
Titum
Philemonem
Epist. ad Hebræos
Jacobi Epistola
Petri Epist. 1, 2.
Johan. Ep. 1, 2, 3.
Judæ Epistola
Apocalypsis

Qui omnes divinâ inspiratione dati sunt in Fidei vitæque regulam *g*.

Sect. 3. Libri Apocryphi, vulgò dicti, quum non fuerint divinitùs inspirati, Canonem Scripturæ nullatenùs constituunt, proindéque nullam aliam authoritatem obtinere debent in Ecclesia Dei, nec aliter quàm alia humana scripta, sunt aut approbandi aut adhibendi *h*.

Sect. 4. Authoritas Scripturæ sacræ propter quam ei debetur fides & observantia, non ab ullius aut hominis aut Ecclesiæ pendet testimonio, sed à solo ejus authore Deo, qui est ipsa veritas: cóque est à nobis recipienda, quoniam est verbum Dei *i*.

Sect. 5. Te-

g *Luc.* 1 6 21. *Eph* 3 10 *Apoc* 21, 18, 19 2 *Tim* 3

h *Luc* 24. 27. 44. *Rom* 3 2 2 *Pet* 1 21

i 1 *Pet* 1 19 21 2 *Tim* 3 6 1 *Ioh* 5 9 1 *Thes* 2 13

Sect. 5. Testimonium Ecclesiæ Efficere quidem potest ut de Scriptura sacra quàm honorificé sentiamus *k*: materies insuper ejus cœlestis, doctrinæ vis & efficacia styli Majestas, partium omnium consensus, totiúsque scopus, (ut Deo nempe omnis gloria tribuatur) plena denique quam exhibet unicæ ad salutem viæ commonstratio, præter alias ejus virtutes incomparabiles, & perfectionem summam, argumenta sunt quibus abundè se verbum Dei & luculenter probat; nihilominùs tamen plena persuasio & certitudo de ejus tam infallibili veritate, quàm authoritate divina non aliunde nascitur quàm ab interna operatione Spiritûs Sancti, per verbum & cum verbo ipso in cordibus nostris testificantis *l*.

k 1 Tim 3 15

l 1 Joh. 2. 20 27

Joh. 6. 15, 14

Sect. 6. Consilium Dei universum de omnibus quæ ad suam ipsius gloriam, quæque ad hominum salutem, fidem, vitámque sunt necessaria, aut expressè in Scriptura continetur, aut consequentiâ bona & necessariâ derivari potest à Scriptura; cui nihil deinceps addendum est, seu novis à spiritu revelationibus, sive traditionibus hominum *m*. Internum nihilominùs illuminationem Spiritûs Dei ad salutarem eorum perceptionem, quæ in verbo Dei revelantur, agnoscimus esse necessariam *n*: quin etiam nonnullas esse circumstantias cultum Dei spectantes &

m 2 Tim 3 15, 16, 17

Joh. 4. 44

Ecclesiæ

Ecclesiæ regimen, iis cum humanis actionibus & societatibus communes, quæ naturali lumine ac prudentiâ Christianâ secundùm generales verbi regulas (perpetuò quidem illas observandas) sunt regulandæ *o*.

o 1 Cor. 11. 12. 14.

Sect. 7. Quæ in Scriptura continentur non sunt omnia æquè aut in se perspicua, aut omnibus hominibus evidentia *p*: ea tamen omnia quæ ad salutem necessaria sunt cognitu, creditu, observatu, adeo perspicuè, alicubi saltem in Scriptura, proponuntur & explicantur, ut eorum non docti solùm, verùm indocti etiam ordinariorum debito usu mediorum, sufficientem assequi possint intelligentiam *q*.

p 1 Cor 14. 26. 40. 2 Pet 3. 16

q Psal 119. 103, 130.

Sect. 8. Testamentum Vetus Hebræâ linguâ (antiquo Dei populo nempè vernaculâ) Novum autem Græca, (ut quæ apud Gentes maximè omnium tunc temporis, quum scriberetur illud, obtinuerat) immediatè à Deo inspirata, ejúsque curâ & Providentiâ singulari per omnia huc usque secula pura & intaminata custodita, ea propter sunt authentica *r*; adeò sanè ut ad illa ultimò in omnibus de religione controversiis Ecclesia debeat appellare *s*. Quoniam autem Originales istæ linguæ non sunt toti Dei populo intellectæ, (Quorum tamen & jus est ut scripturas habeant: & interest plurimum, quique

r Mat 5. 18

s Isa 8. 20. Act. 15. 15

que eas in timore Dei legere jubentur & s Joh. 5. 39 perscrutari *t*) proinde sunt in vulgarem cujúsque Gentis, ad quam pervenerint u 1 Cor. 14. 6 9. 11. 12 24 27 28 linguam transferendæ *u*, ut omnes, verbo Dei opulenter in ipsis habitante, Deum x 1 Cor. 3. 16 grato acceptóque modo colant *, & per patientiam ac consolationem Scripturarum spem habeant *x*.

x Rom 15. 4

Sect. 9. Infallibilis Scripturam interpretandi regula est Scriptura ipsa: Quoties igitur cunque oritur quæstio de vero plenóque Scripturæ cujusvis sensu, (unicus ille est non multiplex) ex aliis locis, qui apertiùs loquuntur, est indagandus & cognoscendus *y*.

y 2 Pet. 1. 20 21 Act. 15. 15, 16

Sect. 10. Supremus judex, à quo omnes de religione controversiæ sunt determinandæ, omnia Conciliorum decreta, opiniones Scriptorum Veterum, doctrinæ denique hominum, & privati quicunque Spiritus sunt examinandi, cujusque sententia tenemur acquiescere, nullus alius esse potest, præter Spiritum Sanctum in Scriptura pronunciantem *z*.

z Mat. 22. 29 31 Eph. 2. 20 cum Act 28 25

CAP. II.

De Deo & Sacro-sancta Trinitate.

a Deut. 6. 4 1 Cor. 8. 4 6. 6 1 Thes. 1. 9 Jer. 10. 10 c Job 11. 7 8 9 Psa. 26 14 d Job. 24. 4 e Tim 1. 17

§ 1. UNus est unicúsque *a*, vivens ille & verus Deus *b*: qui idem est essentiâ & perfectione infinitus *c*, Spiritus purissimus *d*, invisibilis *e*, sine corpore, sine

sine partibus *f*, sine passionibus *g*, immutabilis *h*, immensus *i*, æternus *k*, incomcomprehensibilis *l*, omnipotens *m*; summè sapiens *n*, summè sanctus *o*, liberrimus *p*, maximè absolutus *q*; operans omnia secundùm consilium immutabilis suæ ac justissimæ voluntatis *r*, ad suam ipsius gloriam *s*, idemque summâ benignitate *t*, gratiâ misericordiâ, & longanimitate; bonitate abundans & veritate; condonans iniquitatem, transgressionem & peccatum *u*; studiosè quærentium ipsum remunerator *, sed & in judiciis suis justissimus idem ac tremendus maximè *x*, peccatum omne perosus *y*, & qui sontem nullo unquam absolvet modo *z*.

Sect. 2. Omnem vitam *a*, omnem gloriam *b*, bonitatem *c*, beatitudinemque *d*, omnem in sese habet & à seipso Deus; qui solus in se sibique est ad omnia sufficiens; creaturarum; quos ipse condidit, nullius egens *e*, nec gloriam ab eis derivans ullam *f*, verum in iis, per eas, iis ipsis ac super eas propriam ipsius gloriam tantummodò manifestans. Is omnis entitatis fons est unicus, à quo, per quem, & ad quem omnia *g*, summumque in ea dominium habet, ac per illa, pro illis, in illa pro suo arbitrio quidlibet agendi potestatem *h*. In conspectu ejus aperta sunt omnia ac manifesta *i*; scientia ejus infinita est, infallibilis, atque à creatura independens

f Deut. 4. 15. 16 Iob 4. 24 cum Luc. 24. 39
g Act. 14. 11. 15
h Isai. 1. 17 Mal. 3. 6
i 1 Reg. 8. 12 Jer. 23. 23. 24
k Psal. 90. 2. 1 Tim. 1. 17
l Psal. 145. 3
m Gen. 17. 1 Apoc. 4. 8
n Rom. 16. 27
o Isa. 6. 3 Apoc. 4. 8
p Psal. 115. 3
q Exo. 3. 14
r Eph. 1. 11
s Prov. 6. 4 Rom. 11. 6
t 1 Iohn 4. 8. 16
u Exod. 34. 6, 7
* Heb. 11, 6
x Nehem. 9. 32. 33
y Psal. 5. 5, 6
z Nah. 1. 2. 3 Exo. 34. 7
a Ioh. 5. 26
b Act. 7. 2
c Psal. 119. 68
d 1 Tim. 6. 15 Rom. 9. 5
e Act. 17. 24. 25
f Iob 22. 2. 3
g Rom. 14. 26
h Apoc. 4. 11
i Tit. 1. 15 Dan. 4. 25. 26 Heb. 4. 13

k Rom 11 33 34 *Psalm* 137 5 *l* Act. 15 18 Ezech 11 5 *m* Pf. 45 17 Rom 7 12 dens *k*, adeò ut illi contingens incertúmve nihil sit *l*; in omnibus ejus consiliis, operibus & mandatis est sanctissimus *m*. Quicquid cultûs, quicquid officii, quicquid obsequii ab Angelis illi, ab hominibus; aut à quavis alia creatura exigere placet, id ille omne jure optimo debetur *n*.

n Apoc. 5 12 13 14

Sect. 3. In Deitatis unitate personæ tres sunt unius ejusdemq; essentiæ, potentiæ, ac æternitatis; Deus Pater, Deus Filius, ac Deus Spiritus Sanctus *o*. Pater quidem à nullo est, nec genitus nempe nec procedens: Filius autem à Patre est æternè genitus *p*: Spiritus autem Sanctus æternè procedens à Patre Filióque *q*.

o 1 Joh. 5. 7 Mat 3. 16 17 Mat 28 19 2 Cor 13 14 *p* Joh. 1. 14 18 *q* Joh 15. 26

CAP. III.

De æterno Dei Decreto.

§ 1. DEus, è sapientissimo sanctissimoq; consilio voluntatis suæ, liberè ac immutabiliter, quicquid unquam evenit, ab omni æterno ordinavit *a*; ità tamen, ut inde nec author peccati evadat Deus *b*, nec voluntati creaturarum sit vis illata, neque libertas aut contingentia causarum secundarum ablata sit, verùm potius stabilita *c*.

a Eph 1 11 12 Rom 11. 33 Rom 11 33 Heb 6 17 Rom 9 15 18 *b* Jac 1. 13. 17 1 John 1 5 Act. 2. 23 Mat 7 12 *c* Act 4 27 28 John 19 11 Prov 6 33 *d* Act 5. 18 1 Sam 23 12 Mat. 11 21 23

Sect. 2. Quamvis omnia cognoscat Deus, quæ suppositis quibusvis conditionibus sunt eventu possibilia *d*; non tamen ideò quic-

quicquam decrevit quoniam illud previderat aut futurum, aut positis talibus conditionibus eventurum *e*. *e* Rom 9. 11

Sect. 3. Deus, quò gloriam suam manifestaret, nonnullos hominum ac Angelorum *f*, decreto suo ad æternam vitam prædestinavit, alios autem ad mortem æternum præordinavit *g*. *f* 1 Tim 5. 21 Mat 5 41 *g* Rom 9 22 22 *g* Rom 9. 22

Sect. 4. Prædestinati illi & præordinati homines Angelique, particulariter sunt ac immutabiliter designati, certúsque illorum est ac definitus numerus, adeò ut nec augeri possit nec imminui *h*. Ebr 5 6 Prov 6 4 *h* 2 Tim 2. 19 Joh 3 8

Sect. 5. Qui ex humano genere sunt ad vitam prædestinati, illos Deus ante jacta mundi fundamenta, secundùm æternum suum ac immutabile propositum, secretúmque voluntatis suæ consilium & beneplacitum elegit in Christo ad æternam gloriam *i*; idque ex amore suo & gratia merè gratuita: nec fide, nec bonis operibus, nec in his illáve perseverantiâ, sed neque ullâ aliâ re in creatura, prævisis, ipsum tanquam causis aut conditionibus ad id moventibus *k*: quò totum nempe in laudem cederet glorioſæ suæ gratiæ *l*. *i* Eph. 1, 4 9 1 Rom 8 30 2 Tim 9 Thes. 9. *k* Rom 9 11 3 Eph 8 9 *l* Eph 6 7

Sect. 6. Quemadmodum autem Deus electos ad gloriam destinavit, sic omnia etiam quibus illam consequantur media præordinavit, voluntatis suæ proposito æterno simul & liberrimo *m*. Quapropter *m* Pet 1 2 Eph 4 5 Eph 2 10 2 Thes 2 13

ter

n 1 Thes. 5. 9 Tit. 2. 14

ter electi, postquam lapsi essent in Adamo, à Christo sunt redempti *n*, per Spiritum ejus, opportuno tempore operantem; ad fidem in Christum vocantur efficaciter; justificantur, sanctificantur *o*, & potentiâ ipsius per fidem custodiuntur ad salutem *p*. Nec alii quivis à Christo redimuntur, vocantur efficaciter, justificantur, adoptantur, sanctificantur & salvantur, præter electos solos *q*.

o Rom. 8. 30 Eph. 1. 5 2 Thes. 2. 13

p 1 Pet. 1. 5

q Joh. 17. 9 Rom. 8. 18 ad finem Joh. 6. 64. 65 Joh. 10. 26 Joh. 8. 47 1 Joh. 2. 19

Sect. 7. Reliquos humani generis Deo placuit secundum consilium voluntatis suæ inscrutabile (quo misericordiam pro libitu exhibet abstinétve) in gloriam supremæ suæ in creaturas potestatis, præterire, eósque ordinare ad ignominiam & iram pro peccatis suis, ad laudem justitiæ suæ glorioſæ *r*.

r Mat. 11. 25 Rom. 9. 17. 18 11. 22 2 Ti. 2. 9. 20 Jud. v. 4 1 Pet. 2. 8

Sect. 8. Doctrina de sublimi hoc prædestinationis mysterio non sine summa cura & prudentia tractari debet *s*, quò nimirùm homines, dum voluntati Dei in verbo ejus revelatæ advertant animos, eique debitam exhibeant obedientiam de efficaci sua vocatione certiores facti, ad æternæ suæ electionis assurgere possint certitudinem *t*. Ità demum suppeditabit hæc doctrina laudandi, reverendi, admirandique Deum argumentum *u*, quin etiam humilitatis, diligentiæ, & consolationis copiosæ omnibus sincerè obedientibus evangelio *.

s Rom. 9. 20 Rom. 11. 33 Deus. 29. 29

t 2 Pet. 1. 10

u Eph. 1. 6 Rom. 11. 33

* Rom. 11. 5, 6, 20 2 Pet. 1. 10 Rom. 8. 33 Luc. 10. 20

CAP.

CAP. IV.

De Creatione.

§. DEo, Patri, Filio, & Spiritui ſancto, complacitum eſt *a*, quò æternæ ſuæ cùm potentiæ tum ſapientiæ bonitatiſq; gloriam manifeſtaret *b*, mundum hunc, & quæ in eo continentur univerſa tam viſibilia quàm inviſibilia, in principio intra ſex dierum ſpatium creare, ſeu ex nihilo condere, atque omnia quidem bona valdé *c*.

a Heb 1 2 Iohn 1. 2, 3 Gen. 1. 2 Iohn 26. 13 Iob 33 4
b Rom. 1 20 Ier 10 2 Pſal. 104 24 Pſal 33. 5. 6

Sect. 2. Poſtquam omnes alias creaturas condidiſſet Deus, creavit hominem marem & fœminam *d*, animabus inditis rationalibus ac immortalibus *e*; imbutos cognitione, juſtitiâ, veràque ſanctitate, ad ſuam ipſius imaginem *f*, habentes in cordibus ſuis inſcriptam Divinam legem *g*, ſimul & eandem implendi vires *h*, non tamen ſine quadam violandi poſſibilitate; libertati ſiquidem permiſſi erant voluntatis ſuæ haud immutabilis *i*. Præter autem hanc in cordibus eorum inſcriptam legem: de non comedendo ex arbore ſcientiæ boni malique mandatum inſuper acceperunt; quod certè quamdiu obſervabant, communione Dei beati erant *k*; dominiúmque habebant in creaturas *l*.

c Gen 1 cap. H b 11 3 Col 1 16 Act 17 24
d Gen 1. 27
e Gen 2 7 cum Eccleſ. 12 7 & Luc 23 43 & Matt 10 28
f Ge. 1 26 Col 3 10 Eph 4 24
g Rom 2 14, 15
h Eccl 7. 29
i Gen 3 6 Eccleſ 7 29
k Gen. 2. 17 Gen 3 8 9 10 11 23
l Ge 3. 26 28

CAP.

CAP. V.

De Providentia.

§ 1. MAgnus ille rerum omnium creator Deus, sapientissimâ suâ & sanctissimâ simul providentiâ *a*, creaturas, actiones, résque *b* à maximis usque ad minimas *c* universas sustentat *d*, dirigit, ordinat, gubernátque secundùm infallibilem suam præscientiam *e*, & voluntatis suæ consilium liberum ac immutabile *f*, ad laudem gloriæ sapientiæ suæ potentiæ, justitiæ, bonitatis, ac misericordiæ *g*.

Sect. 2. Quamvis respectu præscientiæ ac decreti Dei (causæ primæ) omnia immutabiliter atq; infallibiliter eveniant *h*, per eandem tamen ille providentiam eadem ordinat evenire necessariò, liberè, aut contingenter, pro natura causarum secundarum *i*.

Sect. 3. Deus in providentia sua ordinaria mediis utitur *k*: iis tamen non astringitur, quò minùs absque eis *l*, supra *m*, aut etiam contra ea pro arbitrio suo operetur *n*.

Sect. 4. Omnipotentem Dei potentiam, sapientiam inscrutabilem, bonitatémque infinitum providentia ejus eò usque manifestat, ut vel ad primum lapsum, omniaque reliqua peccata, seu hominum sint

a Prov. 15 3 Psal 10 24 Psal 143 3
b Dan. 4 34 35 Psal 3 5 6 Act 17 25 16 28 Job 8 39 40 4 cap 11
c Mat. 10 29 30 3
d Heb. 1 3
e Act. 15 1 Psal 94 8 9 10 11
f Eph. 1 11 Psal 11 10 11
g Isa 63 12 Ephes. 3 10 Roman. 9 7 Gen 45 7 Psal 45 7
h Act 2 23
i Gen. 8 22 Jer 3 33 Exod 2 13 cum Deut 9 5 1 Reg 21 28 34 Isa 5 6 7
k Act 27 31 44 Isa 55 9 1 Hos 2 20 21 l Hos 1 7 Mat 4 4 Job 4 10
m Rom. 4 19 20 21
n 2 Reg 6 6 Dan 3 27

sive angelorum, se extendat *o*; neque quidem permissione nudâ *p*, verùm conjuncta est sapientissima potenmáque eorum limitatio *q*, ac aliusli ad sanctos sibi propositos fines dissatione multiplici ordinatio & gunatio *r*; ità tamen ut omnis eorum tiositas à sola proveniat creatura, à eo neutiquam, qui sanctissimus quum justissimusque neque est, nec esse quin potest peccati autor aut approba- *s*.

Sect. 5. Sapientissimus, justissimus, & ratiosissimus idem Deus, sæpenumerò ios suos tentationibus multifariis, orumque cordium corruptioni ad tems permittit; quò ob admissa priùs pecta castiget eos, vel corruptionis iis degat vim occultam, cordiumque suorum audulentiam ut humilientur *t*; quóque os excitet ad strictam magis & constan- n â seipso pro ferendis suppetiis dendentiam; Quò denique adversùs nnes occasiones peccati de futuro redat cautiores. Sed & ob alios etiam vaos fines, justos sanctósque sibi propositos *u*.

Sect. 6. Quod scelestos illos spectat piósque homines, quos Deus, ut justus dex, ob peccata præcedentia excæcat duratque *; eis ille non solùm gratiam suam non impertit, quà ipsis cùm illumi-

o Rom. 11. 31, 33, 34
2 Sam 24 1 cum 1 Chr 21 21 1 1 Reg 22 1 1 13 1 1 Chr 10 4 3 14
2 Sam 16 10 Act 2 23 Act 4 27 28
p Act. 14, 16
q Psal. 76.10 2 Reg 19 28
r Gen. 50. 20 Isa. 0 6 7. 2
s Iac. 1. 13 14 17.
1 Ioh 2 16 Psal 50 21
t 2 Chr. 12. 25 26 3 2 Sam 24 1
u 2 Cor. 13. 7 8 9 Psal 37 per t t Psal 77 ad 11 Mat 14 66 ad finem; cum Iohn 21 15 16 7
* Rom. 1. 24 26 28 Rom. 1 7 8

illuminari intellectus, tum affici corda potuissent *x*: sed interdum substrahit eis quibus imbuti erant dona *y*, & ipsos exponit illiusmodi objectis, unde corruptio eorum arripit sibi peccandi occasiones *z*; simúlque tradit eos suis ipsorum concupiscentiis, & tentationibus mundi, & potestati Satanæ *a*; ex quo fit ut seipsos ipsi indurent, & quidem sub iisdem mediis quibus utitur Deus ad alios emolliendos *b*.

Sect. 7. Providentia Dei sicut ad omnes creaturas universali modo se extendit; ità modò planè peculiari Ecclesiæ suæ curam gerit, ac in ejus bonum disponit universa *c*.

Deut 29 4
Mat 13 12
Mat 25 29
Deut 30
1 Reg. 8 12 13
Psal 81
1 Thes 2 10
Exod 7 3
cum Exod 8 15 16
2 Cor. 2 5 6
Isa 8 14
1 Pet 2 7 8
Isa c. 9 10 cum Act 28 26 27
1 Tim 4 2
Amos 4 8 9
Rom 8 28
Isa 34 3 4 5 14

CAP. VI.

De hominis lapsu, de peccato ejusque pœna.

§. 1. PRimi parentes, Satanæ subtilitate ac tentatione seducti, fructus vetiti esu peccaverunt *a*. Hoc eorum peccatum secundùm sapiens suum sanctumque consilium Deo placuit permittere, non sine proposito illud ad suam ipsius gloriam ordinandi *b*.

Sect. 2. Hoc illi peccato, justitiâ suâ originali & communione cum Deo exciderunt *c*; itáq, facti sunt in peccato mortui *d*, atque in omnibus facultatibus ac par-

a Gen 3 13
2 Cor. 11 3

b Rom 11 32
c Gen 3 6 7
Eccles 7 9
Rom 3 23
d Gen 2 7

rtibus animæ corporisq; penitus contaminati *e*.

e Tit. 1. 15

Sect. 3. Quúmque illi fuerint radix totius humani generis, hujusce peccati reus fuit imputatus *f*, eadémque in peccatum mors ac natura corrupta propagata, *f* Gen 1 27 28 Gen. 2 16 17 Act 17 26 cum Rom 5 12. 15 16 17 18 19 1 Cor 15 21 22 omnibus illorum posteris, quotquot ab ordinariâ quidem generatione procreantur *g*.

Sect. 4. Ab hac orginali labe (quâ ad omnem bonum facti sumus inhabiles prorsúsque ac impotentes, eique planè oppositi *h*, malum autem omne proclives penitúsque) proveniunt omnia peccata actualia *k*.

g Psal 51 4 Gen. 5 3 Iob 14 4 *h* Rom 5 6 *i* Gen 5 6 *k* Iac. 1 14 15

Sect. 5. Hæc naturæ corruptio durante in hac vitâ manet etiam in regenitis *l* : & quamvis per Christum & condonata sit & mortificata ; nihilominùs tam ipsa, quam omnes motus, universi verè sunt ac propriè peccata *m*.

l 1 Ioh 1 8. 10

m Rom. 7 5

Sect. 6. Peccatum omne cùm originale tum actuale, quum justæ Dei legis transgressio sit eíque contraria *n*, peccatori suapte naturâ reatum infert *o*, quo ad iram *p*, ac maledictionem legis *q*, subeundam obligatur, adeóq; redditur obnoxius mortí *r*, simul et miseriis omnibus spiritualibus *s*, temporalibus *t*, ac æternis *u*.

n 1 Iob 3 4 *o* Rom 2 15 *p* Ephes 2 3 *q* Gal 3 10 *r* Rom 6 23 *s* Ephes 4 18 *t* Rom 8 20 *u* Mat 25 41

CAP.

CAP. VII.

De fœdere Dei cum homine.

§. 1. TAnta est inter Deum & creaturam distantia, ut licet creaturæ rationales obedientiam illi ut creatori suo debeant, nullam tamen fruitionem ejus tanquam suæ beatitudinis ac præmii habere unquam potuissent, nisi voluntaria fuisset aliqua ex parte Dei condescensio; quam ipsi exprimere placuit icto fœdere *a*.

Sect. 2. Primum fœdus cum hominibus initum erat fœdus operum *b*, quo vita Adamo promissa erat, ejúsque in eo posteris *c*, sub conditione obedientiæ perfectæ ac personalis *d*.

Sect. 3. Quum autem homo lapsu suo omnem sibi præstruxisset ad vitam aditum per illud fœdus, complacuit Domino secundum inire *e*, quod vulgò dicimus *Fœdus Gratiæ*; in quo peccatoribus offert gratuitò vitam ac salutem per Jesum Christum, fidem in illum ab iis requirens ut salventur *f*; promitténsque omnibus qui ad vitam ordinantur spiritum suum sanctum daturum, qui illis operetur credendi cùm voluntatem tum potentiam *g*.

Sect. 4. Hoc fœdus gratiæ in Scriptu sæpè nomine *Testamenti* indigitatum

a Isa. 40. 42 14 15 16 17 Job 9 32 33 1 Sam. 2 25 Psal 113 5 6 Psal 100 2 3 Job 12 2 3 Job 34 7 8 Luc 7 10 Act 17 24 25 *b* Gal. 3 11 *c* Rom 10 5 Rom 5 12 *ad* 20 *d* Gen 2 17 Gal 3 10 *e* Gal 3 21 Rom 8 3 Rom 3 20 21 Gen 3 15 Isa 42 6 *f* Mar 16 15 16 Joh 3 16 Rom 10 6 9 Col 3 11 *g* Ezech 36 26 27 Joh 6 44 45

ſpectu nimirum mortis Teſtatoris Jeſu
riſti, æternæque illius hæreditatis,
am is unâ cum omnibus ad eam ſpectan-
bus inibi legabat *h*.

Sect. 5. Hoc fœdus ſub Lege atque ſub
vangelio adminiſtratum eſt modo alio
que alio *i*. Sub lege quidem per pro-
iſſiones, prophetias & ſacrificia, per
rcumciſionem, agnum Paſchalem, ali-
que typos ac inſtituta populo Judaico
adita, quæ omnia Venturum Chri-
um præſignificabant *k*; eranique pro
ione illorum temporum ſufficientia,
per operationem ſpiritus efficacia ad
ectos inſtruendum ac ædificandum in
e in promiſſum Meſſiam *l*, per quem
enam peccatorum remiſſionem & ſa-
tem æternam ſunt conſecuti; dicitur-
ue *Vetus Teſtamentum* m.

Sect. 6. Sub evangelio autem exhibito
m Chriſto, ſubſtantia *n* ſcilicet ac an-
ypo, præſcriptæ rationes in quibus
oc fœdus diſpenſatur, ſunt prædicatio
erbi, & adminiſtratio Sacramentorum,
ptiſmi nempe ac cœnæ Dominicæ *o*;
quibus quidem utut numero pauclo-
bus, iiſque ſimplicius ac minore cum
xterna gloria adminiſtratis, cum ma-
ore tamen plenitudine, evidentia,
efficacia ſpirituali *p* populis cunctis
m Judæis quam Gentibus *q* exhibe-
t; Diciturque *Novum Teſtamentum*

h Heb 9 15
16 7
Heb. 7 22
i 2 Cor 2 6
7 8 9
k Heb 8 9.
10 cap.
Rom 4 11
l Cor 10 1 2
3 4
Heb 11 13
m Gal 3 7
8 9 14
n Col 2 17
o Mat 28 19
20
1 Cor 11 23
24 25
p Heb 1 22
ad 2
Jer 31 33 34
q Mat 28 19
r Luc 22 20

Gal. 3. 4. 6 *Rom.* 3 2. 22, 23. 30 *Psal.* 31. 1. *cum Rom.* 4. 3 6, 16 17, 23 24. *Heb.* 13. 7 *Act* 15. 5 11

Non sunt ergo duo fœdera gratia, atque naturâ discrepantia; sed unu idèmque, licèt non uno modo dispen tum *f*.

CAP. VIII.

De Christo Mediatore.

§ 1. COmplacitum est Deo Filii ejus unigenitum Domin Jesum in æterno suo proposito eligi atque ordinare ut Mediator esset in Deum & hominem *a*, Propheta *b*, Sacer dos *c*, & Rex *d*, caput idem & salva Ecclesiæ suæ *e*; rerum omnium hæres Mundique Judex *g*; cui ab æterno p pulum dedit futurum illi in semen *h*, per illum statо tempore redimendu vocandûm, justificandum, sanctifica dum ac glorificandum *i*.

a Isa 42, 1 1 *Pet* 1. 19. 20 *Iohn* 3. 16 1 *Tim* 2 5 *b Heb.* 3 22 *c Heb* 5, 5 6 *d Psal.* 2. 6. *Luc.* 1. 33 *e Eph* 5. 23 *f Heb.* 1. 2 *g Act* 17 2. *h Iohn* 17. 6 *Psa.* 22. 30 *Isa* 53 10 *i* 1 *Tim.* 2. 6 *Isai* 55. 4 5 *k Cor.* 1. 30

Sect. 2. Filius Dei persona secunda Trinitate, verus nempe idem æternú Deus, substantiæ cum Patre unius ej dèmque, eique coæqualis, cum advene temporis plenitudo, assumpsit naturã humanam *k*, unà cum omnibus ej proprietatibus essentialibus, commun búsque infirmitatibus immunem tam à peccato *l*, conceptus scilicet in ute eque substantia Mariæ Virginis *m*, vi tute Spiritûs Sancti. Adeo sanè ut n turæ duæ, integræ, perfectæ, distinctæ

k Iohn 1, 14. 1 *Iohn* 3 20 *Phil.* 2 6 *G l* 4. 4 *l Heb.* 2. 14 16, 17 *Heb.* 4. 15 *m Luke* 1. 27 31. 35 *Gal.* 4. 4.

De

Deitas ac humanitas in unâ eâdemque persona indissolubili nexu conjunctæ fuerint, sine conversione, compositione, aut confusione *n*. Quæ quidem persona verè Deus est ac verè homo, unus tamen Christus, unicus inter Deum & hominem Mediator *o*.

Sect. 3. Dominus Jesus in humana sua natura divinæ hunc modum conjuncta sanctificatus est, ac Spiritu-sancto supra mensuram unctus *p*, in se habens omnes sapientiæ notitiæque thesauros *q*; in quo Patri visum est ut omnis plenitudo inhabitaret *r*, atque eo quidem fine ut sanctus, innocuus, intaminatus, plenúsque gratiæ ac veritatis existens *s*, ad Mediatoris Vadisque munus exequendum perfectè esset instructus *t*. Quod ille officium non arripuit sibi, verùm à Patre erat ad id vocatus *u*, qui omnem ei potestatem ac judicium in manus dedit, unà cum mandato exercendi *x*.

Sect. 4. Hoc munus promptissimâ voluntate in se suscepit Dominus Iesus *x*, quod ut expleret factus est sub lege *y*, eam perfectè implevit *z*, immediatè in anima *a*, sua gravissimus subiit cruciatus, in corpore *b* verò perpessiones quàm maximè dolorificas; crucifixus est, ac mortuus *c*; sepultus est, mansítque sub mortis potestate; nec tamen ullam vidit corruptionem *d*. Tertio die surrexit â

n Luc 1 35
Col 1 9
Rom 9 5
1 Tim 3 16
o Rom 1 3
1 Tim 2 5
p Psal. 45 7
John 3 34
q Col 2 3.
r Col 1 19
s Heb 7 26
1 John 1 14
t Act 10 38
Heb 12 24
Heb 7 22.
u Heb 5 4 5
w John 5 2
27 Mat 28
18 Act 2 36
x Psal 40 7
8 cum Heb.
10 5 ad 11
John 10 18
Phil 2 8
y Gal 4 4
z Mat 3 15
Mat 5 17
a Mat 26 37
38 Luc 22
44 Mat 27
46
b Mat 26 27
exp.
c Phil 2 8
d Act 2 24 27
Act 3 37
Rom 6 9

e i Cor. 15 3 4 mortuis *e* cum eodem in quo passus fue-
f Ioh 20 2: 27 rat corpore *f*, cum quo etiam ascendit in
g Mat 26 19 cœlum, ibique sedens ad dextram Pa-
h Rom 8 4 Heb 9 24 tris *g* intercedit *h*, rediturus indè in con-
i Rom 14 9 10 summatione mundi, ad homines ange-
los que judicandum *i*.

Sect. 5. Dominus Jesus obedientiâ sua perfectâ, suique ipsius sacrificio, quod per æternum Spiritum Deo semel obtu-
k Rom 5 10 Heb 9 3 6 lit, justitiæ Patris plenè satisfecit *k*, ac omnibus ei à Patre datis non modo re-conciliationem; verùm etiam æternam hæreditatem in regno cœlorum acqui-
l Dan 9 24 26 Col 1 19 20 sivit *l*.

Sect. 6. Quamvis redemptionis opus non nisi post incarnationem ejus, à Christo quidem actu effectum fuerit, vis tamen ejus, efficacia, & beneficia per omnia jam inde à mundi primordiis elapsa secula electis sunt communicata, in, & per promissiones illas, typos & sacrificia, quibus revelatum erat & significatum hunc esse semen illud mulieris, quod contriturum erat serpentis caput, agnùmque illum mactatum ab initio mundi, ut qui heri ac hodie idem
m Gal 4 4 5 Gen 3 5 est & in sempiternum *m*.

Sect. 7. Christus in opere Mediatorio agit secundum utramque naturam, id agens per utramvis, quod eidem proprium est *n*, nonnunquam tamen sit propter personæ unitatem ut quod uni na-
n Heb 9 14 1 Pet 3 18 tura

uræ proprium est, personæ ab altera natura denominatæ in Scriptura tribuatur *o*.

Sect. 8. Pro quibus Christus redemptionem acquisivit, iis omnibus certò quidem ac efficaciter eam applicat imperti que *p* pro eis intercedens *q*, eisque in verbo & per verbum revelans mysterium salutis *r*, per spiritum suum eis ut credere velint ac obedire persuadens efficaciter *s*, eorumque gubernans corda verbo suo spirituque; sed & vi suâ omnipotenti, ac sapientiâ debellans omnes eorum hostes, iis autem modis mediisque quæ admirabili & inscrutabili ejus dispensationi sunt maximè consentanea *t*.

o Ct 0 8
Iob 3 3
t Iob 3 16
p Iob 6 37
37 Iob 10 15
6
q 1 Iob 2 1 2
r Iob 5 13 5
s Iob 4 16
Heb 12 2
t Psal 10 1
1 Cor. 5 25
26

CAP. IX.

De libero arbitrio.

§ 1. EAm humanæ voluntati naturalem Deus indidit libertatem, ut nec cogatur unquam, neque absolutâ ullá naturæ necessitate ad bonum aut malum determinetur *a*.

Sect. 2. Homo in statu innocentiæ libertatem habuit ac potentiam, quod bonum erat Deóque gratum volendi agendique *b*; mutabiliter tamen, ità ut illâ potuerit excidere *c*.

Sect. 3. Homo per lapsum suum in statum peccati, potentiam omnem quam

a Mat 7 22
Iac 1 4
Deut 30 9
b Eccl 4 37
c Gen 2 9 7
Gen 3 6

habuerat voluntas ejus ad bonum aliquod spirituale & saluti contiguum amisit penitus *d*; adeò sanè ut naturalis homo, utpote ab ejusmodi bono abhorrens prorsus *e*, ac in peccato mortuus *f*, non possit unquam suis ipsius viribus convertere semet, sed nè quidem ad conversionem se vel preparare *g*.

Rom 5 6
om 8 7
ob 15 5
Rom 3 0
Eph 2 1 5
ol 2 13
Joh 6 44
Eph 2 2
4 5
Cor 1 4
it 3 3 4 5

Sect. 2. Quandocunque Deus convertit ac in statum gratiæ transfert peccatorem, eundem eximit naturali sua sub peccato servitute *h*, solàque gratia sua potentem reddit ad spirituale bonum volendum præstandúmque *i*. Ita tamen ut propter manentem adhuc in eo corruptionem, bonum nec perfectè velit, neque id tantummodo, verum etiam quandoque malum *k*.

Col 1 13
ohn 8 34 36
Phil 2. 13
om 6 18 22

Sect. 3. Voluntas humana perfectè ac immutabiliter libera ad bonum solum redditur non nisi in statu gloriæ *l*.

Gal 5 17
om 1 5 18
9 21 23
Eph 4 3
eb 11 13
John 3 2
ude v 24

CAP. X.

De vocatione efficaci.

§ 1. DEus quos ad vitam prædestinavit omnes, eosque solos dignatur per verbum suum & spiritum a; constituto suo acceptòque tempore vocare efficaciter *b*, è statu illo peccati & mortis in quo sunt naturâ constituti, ad gratiam ac salutem per Jesum Christum

2 Thes 2
2. 14
Cor 3 3 6
Rom. 8 30
om 4 17
Psal. 10 11

Christum *c*; idque mentes eorum illuminando, ut modo spirituali & salutari quæ Dei sunt intelligant *d*; tollendo eorum cor lapideum; donandóque eis cor carneum *e*; voluntates eorum renovando ac pro potentia sua omnipotente ad bonum determinando *f*, & ad Iesum Christum trahendo efficaciter *g*; ità tamen ut illi nihilominus lenitèr veniant, volentes nempe facti per illius gratiam *h*.

c Rom 8 8 Eph 2 1 2 3 4 5
d Act 26 18 1 Cor 1 c 12
e Ezech 36 26
f Ezech 11 19 Phil 2 3 Deut 30 6.
g Eph 1 9 Ioh 6 44 45
h Cant 1 4 Psal 110 3

Sect. 2. Efficax hæc vocatio est à sola Dei gratia, gratuitâ illâ & speciali; à nulla autem re in homine præviſa *i*; qui in hoc negotio se habet omnino passivè, donec per Spiritum sanctum vivificatus ac renovatus *k*, potis indè factus sit vocationi huic respondere, gratiamque inibi oblatam & exhibitam amplexari *l*.

i 2 Tim 1 9 Tit 3 4 5
k 1 Cor 2 14 Rom 8 7
l Ioh 6 37 Ezech 36 27

Sect. 3. Electi infantes in infantia sua morientes regenerantur salvanturque à Christo per Spiritum *m*, (qui quando & ubi, & quo sibi placuerit modo operatur *n*) sic ut & reliqui electi omnes, quotquot externæ vocationis per ministerium verbi sunt incapaces *o*.

m Luc 18 15 17 & Act 2 38 39 &c.
n Ioh 3 8
o Ioh 5 2 Act 4 4

Sect. 4. Alii autem, qui non electi sunt ut ut verbi ministerio vocari possint *p*, communésque nonnullas operationes Spiritus experiri *q*, nunquam tamen verè ad Christum accedunt, proindè-

p Mat 22 14
q Mat 7 22 Mat 13 20.

que nec salvari possunt *r*. Multo quidem minùs poterunt illi, quotquot religionem Christianam non profitentur, summam) licet operam navaverint moribus suis ad naturæ lumen, istiusque quam profitentur religionis legem componendis) extra hanc unicam viam salutem unquam obtinere *s*. Atque huic quidem contrarium statuere ac defendere, pernicioſum admodum est ac detestandum *t*.

a Iob 6 64 & 65 66

s Act 4 12 Iob 14 6

t Iob 9 9 10 11

CAP. XI.

De Justificatione.

§ 1. QUos Deus vocat efficaciter, eosdem etiam gratis justificat *a*, non quidem justitiam iis infundendo, sed eorum peccata condonando, personasque pro justis reputando atque acceptando; neque id certe propter quicquam aut in iis productum, aut ab iis præstitum, verum Christi solius ergô: eisque ad justitiam non fidem ipsam, non credendi actum, aut aliam quamcunque obedientiam evangelicam, verûm obedientiam ac satisfactionem Christi imputando *b*, eum nempe recipientibus, eique ac justitiæ ejus per fidem innitentibus: quam illi fidem ex dono Dei, non à seipsis, habent *c*.

a Rom 8 30 Rom 3 24

b Rom 4 5 6 8 2 Cor 5 9

c Act 10 44.

Sect. 2.

Sect. 2. Fides hoc modo Christum recipiens, eique innitens ac justitiæ ejus, est justificationis unicum instrumentum *d*, in homine tamen justificato hæc non est solitaria, verum gratiis aliis omnibus salutaribus semper comitata; neque est fides mortua, sed quæ per charitatem operatur *e*.

Sect. 3. Qui hunc in modum justificantur, eorum omnium debita Christus per obedientiam suam mortemque prorsus dissolvit; eorumque vice justitiæ Patris sui realem, plenam, & propriè dictam satisfactionem præstitit *f*. Quum tamen non propter in iis quicquam, verum gratuitò Pater cum Christum ipsum pro eis dederit *g*, tum obedientiam ejus ac satisfactionem tanquam eorum loco constituti *h* acceptaverit; omninò à gratia gratuita est eorum justificatio *i*, Quò nimirum Dei tum accurata justitia tum locuples gratia glorificata foret in justificatione peccatorum *k*.

Sect. 4. Ab æterno decrevit Deus electos omnes justificare *l*, Christusque in temporis plenitudine mortuus est pro eorum peccatis, & in justificationem eorum resurrexit *m*: nihilominus tamen justificati prius non sunt, quam Christum eis in tempore suo opportuno Spiritus Sanctus actu applicuerit *n*.

d Joh 1. 12 Rom 3 23 Rom 5 1

e Jac 2. 17 21 16

f Rom 5 8 9 10 1 *i* Tim 2. 5 6

g Rom 8 2

h 2 Cor 5 21 Mat 3 17 *i* Rom 24 Eph 7

k Rom 2 16 Eph 1. 7

l Gal 3 13 *i* Pet 1. 1 19

m Gal 4 4 *i* Tim 2 6

n Col 1 21

o Mat 6 12 Joh 1 7 8 *Sect.* 5. Perseverat Deus eorum pecca-
ta condonare quos semel justificavit o
quin & etiamsi excidere statu justifica-
p Luc 22 2 tionis nunquam possint *p*; fieri tamen
potest ut iræ Dei, paternæ quidem illi
per peccata sua se exponant, nec lu-
men paterni vultûs prius sibi habeant
restitutum, quàm semet ipsos humilia-
verint, peccata agnoverint, implora-
q Psal 89 31 32 33 verint veniam, fidem denique & pœni
tentiam suam renovaverint *q*.

Sect. 6. Justificatio fidelium sub Vetere
ac Novo Testamento quoad isthæc om-
r Gal 3 9 13 14 nia est una eadémque *r*.

CAP. XII.

De Adoptione.

§ 1. DEus justificatos omnes dig-
natur in filio suo unigenito
Jesu Christo, & propter eundem par-
a Eph 1 5 Gal 4 4 5 Rom 8 17 John 1 12 ticipes facere gratiæ Adoptionis *a*,
per quam in numerum filiorum Dei as-
sumuntur, taliúmque immunitatibus ac
privilegiis potiuntur *b*, impositum sibi
habent nomen Dei *c*, Spiritum adopti-
c Ier 14 9 d Rom 8 15 onis accipiunt *d*, aditum habent ad thro-
num gratiæ cum confidentia *e*, potesta-
e Eph 3 12 f Gal 4 6 tem consequuntur clamandi Abba Pater
g Psal 103 13 h Prov 14 26 i Mat 6 30 *f*, commiserationem *g*, tutelam *h*, &
providentiam *i*, sortiuntur; quin & ca-
k Heb 13 6 stigationem Dei paternam experiuntur *k*,

non

nunquam tamen abdicantur *l*, verùm in diem redemptionis consignati *m*, promissiones obtinent hæreditario jure *n*, ut qui hæredes sunt æternæ salutis *o*.

l Lam 3 31
m Eph 4 30
n Heb 6 12
o 1 Pet. 3 4

CAP. XIII.

De Sanctificatione.

§ 1. QUo quot efficaciter vocantur, ac regenerantur, cor novum habentes novúmque spiritum in se creatum, sunt virtute mortis & resurrectionis Christi *a*, per verbum ejus spirítumque in eis inhabitantem *b*, ulteriùs sanctificati, realiter quidem ac personaliter: totius corporis peccati dominium in eos destruitur *c*, ejusque varie libidines debilitantur indies magis magisque ac mortificantur *d*, illi interim magis magisque in omni gratia salutari vivificantur & coroborantur indies *e*, ad praxim veræ sanctimoniæ, quâ quidem destitutus nemo unquam videbit dominum *f*.

a 1 Cor 6 11 Act 20 32
b Joh 17 17 Eph 5 26
c Rom 6 6 14
d Col 3 5
e Col 1 12 Eph 3 16 18 19
f 2 Cor 7 1 Thes 5 23

Sect. 2. Universalis est hæc & per totum hominem diffusa sanctificatio *g*, verùm in hac vita est imperfecta nonnullis corruptionis reliquiis adhuc in omni parte remanentibus *h*, unde bellum exoritur perpetuum & implacabile; hinc carne adversus Spiritum, illinc Spiritu adversus carnem concupiscenti *i*.

g 1 Thes 5 23
h 1 John 1 8 Phil 3 12
i Gal 5 17

Sect. 3. In quo quidem bello licèt corruptio

ruptio reſidua poſſit aliquandiu præ-
k Rom 7 23 lere plurimum *k* pars tamen regeni-
ſanctificante Chriſti ſpiritu perpetuas fe-
l Rom 6 14 rente ſupperias, evadit victrix *l*, adeoq;
1 Joh 5 4
m 1 Pet 3 18 ſancti in gratia creſcunt *m*, ſanctitate
2 Cor 2 8
n 2 Cor 7 1 in timore Domini perficientes *n*.

CAP. XIV.
De fide ſalvifica.

§ 1. GRatia Fidei, quâ electi cre-
dere valent ad animarum ſu-
a Heb 10 39 arum ſalutem *a*, Spiritus Chriſti opu-
b 2 Cor 5 5 Eph 2 8 eſt in eorum cordibus operantis *b*; ef-
fectum plerumque Verbi Dei miniſte-
c Rom 10 14 17 rio *c*, quo eodem etiam, ut & adminiſ-
d 1 Pet 2 2 Act 20 32 ſtratione Sacramentorum atque oratio-
ne robur ei accedit ac incrementum *d*.

Sect. 2. Hac fide credit Chriſtianus
verum eſſe quicquid in verbo revelatur,
propter authoritatem ipſius inibi loquen-
e Joan 4 42 tis Dei *e*, & variè quidem in illum agi-
f Rom 16 26 tum obſequendo mandatis *f*, tum ad mi-
g Iſa 66 2 nas contremiſcens *g*, tum etiam promiſſa
Dei, ſeu præſentem hanc vitam ſeu futu-
h Heb 11 13 ram ſpectent, amplexando *h*, pro varia
nempe ratione illarum rerum, quæ in
ſingulis verbi partibus continentur. Ve-
rum fidei ſalvificæ actus illi ſunt præ-
cipui, Chriſti acceptatio & receptio, In
eumque ſolum recumbentia pro juſtifica-
tione, ſanctificatione, ipſaque adeo vita

æter-

terna, virtute fœderis gratiæ consequen-
lis *i*. *i Ioh* 1 2 *Act* 6 32

Sect. 3. Fides hæc pro diversis ejus gra-
libus debilior est aut fortior *k*; impub- *k Heb* 5 13 14. *Rom* 4 19 20
pari quidem sæpenumerò multisque mo-
lis ac debilitari potest, non ita tamen *l Luc* 22 31. 32 *Ep* 6 16
quin victrix evadat *l*; & quidem in mul-
tis ad plenam usque certitudinem per
Christum adolescit *m*, qui fidei nostræ *m Heb* 6 11 12
idem author est & consummator *n*. *n Heb* 12 2

CAP. XV.

De resipiscentiam ad vitam.

§. 1. RESipiscentia ad vitam est gra-
tia Evangelica *a*, cujus quidem *a Zech* 12 1 *Act* 11 18
doctrina pariter ac illa de fide in Chri-
stum est à singulis ministris Evangelii
prædicanda *b*. *b Luc* 24 47 *Mar* 1 15

Sect. 2. Per eam peccator ex inspectu
sensúque non solùm periculi verùm eti-
am turpitudinis, ac naturæ peccatorum
suorum prorsus abominandæ, utpote san-
ctæ Dei naturæ, justæque legi adversan-
tium, atque è perspecta ejus erga pœ-
nitentes in Christo misericordia, ita pec-
cata sua deflet ac detestatur, ut ab eis
omnibus ad Deum convertatur *c*, cum *c Ezech* 18 30. 31 *Ezech* 36
proposito conatúque in cunctis man-
datorum ejus viis cum eodem ambu-
landi *d*. *d Psal* 51

Sect. 3. Etsi resipiscentiæ nobis fiden-
dum

dùm non sit, ac si ea esset ulla aut pr
peccatis satisfactio, aut causa remissio
nis peccatorum *e* (qui gratiæ Dei i
Christo gratuitæ actus est *f*) est nihilo
minus cunctis peccatoribus, usque ade
necessaria, ut sinè ea nulla cuivis unquam
remissio sit expectanda *g*.

e Ezech 36 31, 32
f Hos 14 24 Rom 2 24 Ephes 1 7
g Luc 13 3 5 Act 17 30 31

Sect. 4. Quemadmodum nullum es
peccatum adeò exiguum ut damnatio
nem non mereatur *h*, Ità neque mag
num adeò peccatum ullum est, ut dam
nationem inferre possit verè pœniten
bus *i*.

h Rom 6 23 Zom 5 12
i Isa 55 7. Rom 8 1

Sect. 5. In resipiscentia generali acqui
escendum non est, verùm ad id contende
re tenetur quisque, ut singulorum suorum
peccatorum quàm particularem agat pœ
nitentiam *k*.

k Psal 19 13 Luc 15 8
l Isa 1 3, 5

Sect. 6. Quemadmodum autem tenetur
quivis peccata sua Deo privatim confite
ri, & pro remissione illorum precibus
contendere *l*: (quod si præstiterit &
peccata simul dereliquerit, misericor
diam consequetur *m*) ità qui fratri suo
aut Ecclesiæ Christi, scandalo fuerit,
promptus & paratus esse debet quà con
fessione sive privatâ, sive etiam publicâ,
quà de peccatis suis dolore, resipiscentiam
suam eis quibus offendiculo fuerit de
clarare *n*, quo præstito illi redire cum eo
in gratiam debent, eúmque denuò cum
charitate recipere *o*.

m Psal 51 4 5 7 9 14 Prov 28 13
n Jac 5 16 Luc 17 3 4
o 2 Cor 2 8

CAP.

CAP. XVI.

De bonis operibus.

1. BOna opera ea tantùm sunt quæ in verbo suo sancto præcepit Deus *a*; minimè autem ea quæ absque illa illius authoritate, sunt ab hominibus excogitata, sive è cæco zelo id factum fuerit, seu bonæ intentionis prætextu quoviscunque *b*.

Sect. 2. Bona hæc opera è conscientia mandatorum Dei præstita vivæ veræque fidei fructus sunt ac evidentiæ *c*; per hæc fideles gratitudinem suam manifestant *d*, de salute certitudinem suam augent *e*, fratres suos ædificant *f*, Evangelii professionem ornant *g*, obturant ora adversantibus *h*, ac Deum denique glorificant *i* cujus opificium sunt in Jesu Christo ad hæc creati *k*: quo fructum habentes ad sanctimoniam, finem consequantur æternam vitam *l*.

Sect. 3. Quòd bonis operibus idonei sint præstandis omnino id a spiritu Christi est, nullatenus autem è seipsis *m*. Et quò eis præstandis pares fiant, præter habitus gratiæ jam infusos, ejusdem Spiritus sancti actualis porro requiritur influentia, quâ nempe in iis operetur tum velle tum etiam efficere pro suo ipsius beneplacito *n*: sed neque tamen iis proinde socordiæ

a Mic. 6 8 Rom. 12 2 Heb 13 21

b Mat. 15 9 Isa. 29 13 Jer. 18

c Jac. 2 18 22

d Psal. 116 12, 13

e Pet. 2 9

f 1 Joh. 2 3 5 *f* 2 Cor. 9 2

g Matt. 5 19 *g* Tit. 2 5 9 10 11 12

h 1 Pet. 2 5 *i* 1 Pet. 2 12 Phil. 1 11

k Eph. 2 10

l Rom. 6 22

m Joh. 15 4 Ezech. 36 27

n Phil. 2 13 Phil. 4 13

ſocordiæ ſeſe licet permittere; ac ſi ni
ſpecialiter eos excitante Spiritu ad nul
pietatis officia præſtanda tenerentur; v
rùm ſedulam debent navare operam ſu
o Phil 2. 12. Heb 6. 11. 12. citandæ illi quæ in iis eſt divinæ gratiæ

Sect. 4. Qui gradum obedientiæ ſum
mum quidem in hac vita poſſibilem
aſſequuntur, tantùm abeſt ut ſuperor
gare quicquam poſſint ac plus præſtar
quàm quod Deus requiſiverit, ut multùm
ſanè ſubſidant infra illud, quod ex offici
p Luc. 7. 10. Neh. 13. 22. Iob. 9. 2. 3. præſtare obligantur *p*.

Sect. 5. Peccatorum veniam aut vitam
æternam de Deo mereri non valemus, n
optimis quidem operibus noſtris; cùm
propter ſummam illam inter ea & futu
ram gloriam diſparitatem: tum etiam
propter infinitam diſtantiam quæ inter
nos ac Deum intercedit; cui nos per illa
nec prodeſſe quicquam poſſumus, neque
pro antecedentium peccatorum noſtro
q Rom. 3. 20. Rom. 4. 2. 4. 6. rum debito ſatisfacere *q*; verùm cum
quantum poſſumus fecerimus, non niſi
quod debemus præſtiterimus, ac ſervi
r Luc. 17. 10. inutiles futuri ſumus *r*; tum denique quo
niam à ſpiritu Dei in quantum bona ſunt
Gal. 5. 16. 22. 23. proficiſcuntur *ſ*, ita vero ſunt coinquina
ta, tantúmque imperfectionis ac infirmi
tatis admiſtum habent, prout à nobis
efficiuntur, ut, ſtrictum Dei judicium non
t Isa. 64. 6. Gal. 5. 17. Rom. 7. 15. 18. ſint ferendo *t*.

Sect. 6. Nihilominus tamen acceptis in
gratiam

atiam per Christum fidelium personis, rum etiam opera bona per eundem ac- pta sunt *u*, non quòd in hac vita sint nnis culpæ prorsus immunia, quæque conspectu Dei nullam reprehensionem ereantur *; verùm quòd illa respiciens filio suo Deus, quod sincerum est, ut- nque multis infirmitatibus ac imper- ctionibus involutum, acceptare digne- r ac remunerari *x*.

Sect. 7. Opera nondum regenitorum, cèt quoad materiam præcepto divino onformia esse possint, sibíque ipsis & lis item utilia *y*; cùm tamen neque à orde profluant per fidem deputato *z*, ec secundùm verbum eo quo par est ræstentur modo *a*, sed neque ad finem ebitum, Dei nempe gloriam, destinen- ur *b*; sunt proinde peccata, nec Deo rata esse possunt, nec reddere quenquam alent idoneum ad gratiam à Deo recipi- endum *c*. Ejusmodi tamen operum ne- lectu, gravius quidem illi peccant De- mque offendunt vehementiùs *d*.

u Eph 16
x Pet 2 5
Exod 28 38
* Job 9 20
x Heb 3 20
2 Cor 8 12
y Reg 10 30
3
z Reg 21 27
29
z Gen 3 9
a Cor 3 3
Isa 1 2
b Mat 6 2 5
16
c Hag 2 14
Tit 3 5
d Psal 14 4
Psal 36 3

CAP. XVII.

De perseverantia Sanctorum.

§ 1. QUotquot Deus in dilecto suo acceptavit, vocavit efficaciter ac per Spiritum suum sanctificavit, non possunt illi statu gratiæ aut finaliter ex- idec-

cidere aut totaliter; verum in eo ad finem usque certò perseverabunt, ac salutem æternam consequentur *a*.

a Phil 1 6 *2 Pet* 1 10 *Iob* 10 28 29

Sect. 2. Hæc autem sanctorum perseverantia, non pendet à libero ipsorum arbitrio, verum à decreti electionis immutabilitate (quod ex amore Dei Patris fluxit gratuito illo ac immutabili *b*,) à meritis Jesu Christi ac intercessionis efficacia *c*; à Spiritûs & seminis Dei in iis permansione *d*; à natura denique fœderis gratiæ *e*, è quibus omnibus etiam emergit certitudo ejusdem & infallibilitas *f*.

b 2 Tim 2 18 19 *Ier* 2 3 *c Heb* 7 25 *d Heb* 2 3 10 2 1 *e Iob* 4 16 17 *f 1 Iohn* 2 17 *Ier* 32 40 *Iob* 17 20 *2 Thes* 2 3

Sect. 3. Nihilo tamen minus fieri potest ut idem illi, quâ Satanæ mundique tentatione quâ manentis adhuc in iis corruptionis prævalentiâ, & neglectu mediorum conservationis suæ, in peccata gravia incidant *g*, in eisque ad tempus commorentur *h*; unde iram Dei sibi ipsis contrahunt *i*, ejusque Spiritum Sanctum contristant *k*, gratias suas & consolationes quadantenus & quoad gradus nonnullos amittunt *l*, corda sibi habent indurata *m*, & vulneratas conscientias *n*; aliis nocumento sunt & offendiculo *o*, sibimet ipsis denique accersunt judicia Dei temporalia *p*.

g Matt 26 70 72 74 *h Psal* 52 *titulo & vers. i Isa* 64 5 7 9 *k Sam* 11 27 *Ephes* 4 30 *l Psal* 51 10 *m Isa* 63 17 *n Psal* 32 3 4 *o 2 Sam* 12 14 *p Psal* 89 31

CAP.

CAP. XVIII.

De certitudine gratiæ & ſalutis.

QUamvis fieri poteſt ut hypocritæ aliique homines non eniti ſpe vana falſique (pro corrupaturæ more) opinionibus præſumpſe decipiant, favorem Dei, ſtatúmque tis ſibi falſo arrogantes *a*; quæ illo- *a Iob* 8 13 14
n ſpes peribit *b*: qui tamen in Domi- *Mic* 3 11
n Jeſum verè credunt, eúmque ſin- *b Mat* 7 22 23
e diligunt, ſtudentes coram ipſo in ni bona conſcientia ambulare; evadepoſſunt in hac vita certi ſe in ſtatu tiæ eſſe conſtitutos *c*, quin etiam læta- *c 1 Iob* 2 3 *Iohn* 3 14 18 19 21 24
poſſunt ſpe gloriæ Dei, quæ quidem *d Rom* 5 2 5
s nunquam eos pudefaciet *d*.

Sect. 2. Hæc certitudo non eſt perſuamerè conjecturalis & probabilis, inka ſpe fallaci *e*; verum infallibilis quæ- *e Heb* 6 11 19
m fidei certitudo, fundamentum haens divinam promiſſionum ſalutis veritem *f*, gratiarum, quibus promiſſiones æ fiunt internam evidentiam; teſtimo- *f Heb* 6 17 18 *g 1 pet* 1 4 5 *Iohn* 5 10 11
um denique ſpiritûs adoptionis unà m ſpiritibus noſtris teſtificantis nos ſe filios Dei *h*, qui quidem ſpiritus ar- *h Rom* 8 15 16
abo eſt hæreditatis noſtræ quo in diem demptionis ſigillamur *i*. *i Eph* 1 13 *Eph* 4 30

Sect. 3. Hæc certitudo infallibilis, non a ſpectat eſſentiam fidei, quin verè fidelis

delis expectare quandoque diutiùs, cum variis difficultatibus confligere pri-
k 1 *Iob* 5 3 *Matt* 9. 24 *Psal* 88 *per totum.* possit, quam illius compos fiat *k*. rum poterit idem ordinariorum usu de-
l 2 *Cor* 2 12 *Heb* 6 11 2 *Eph* 3 17 18 19 bito mediorum, absque revelatione u exraordinaria eam adipisci *l*, spiri nempe quæ Deus illi gratuito donave cognoscendi facultatem su ministran Proindeque tenetur quisque, quo v cationem suam sibi & electionem certa
m 2 *pet* 1 10 faciat, omnem adhibere diligentiam unde cor suum habeat pace & gaudio spiritu sancto, in Deum amore & grati tudine, in actibus observantiæ robore alacritate dilatatem; qui certitudini hujus fructus proprii sunt ac genuini *n*. Tantum abest ut homines inde a
n Rom 5 1 2 5 omnem nequitiam discingantur *o*.
Rom 24 7 *o* 1 *Ioh* 2 2 Rom 6 1 2 2 Cor 7 1 Rom 8 1 12 *Sect.* 4. Certitudo salutis verè fidelibu multifariam concuti potest & imminu imo & quandoque interrumpi; conser vandi scilicet eam incuriâ; lapsu in pec catum aliquod insigne, quod conscien tiam vulnerat, spiritumque contristat; tentatione aliquâ vehementi ac subitaneâ; uti etiam Deo vultûs sui lumen subducente, ac permittente ut vel illi qui ipsum timent in tenebris ambulent om-
p Cant 5 2 3 4 *Psal* 51 8 12 ni prorsus lumine viduati *p*; Nunquam tamen destituuntur penitus illo Dei se mine vitaque fidei, Christi illa fra trumque dilectione, eâ sinceritate cordis

&

letatis officia præſtandi conſcientia ;
e per operationem ſpiritus eadem
certitudo tempeſtive poſſit reviviſce-
q: quibuſque interim nè prorſus in
perationem ruant ſuffulciuntur *r*.

q *Iohn* 3 9 *Luc* 2 : 51 *Iob* : 3 5
r *Mic* 7 7 8 9 *Ier* 32 40

CAP. XIX.

De Lege Dei.

1. DEus Adamo legem dedit ut fœdus operum, quo cum
m ipſum tum poſteros ejus omnes,
obedientiam perſonalem, integram,
quiſitam ſimul & perpetuam obliga-
, pollicitus vitam ſi obſervarent vio-
oribus autem mortem interminatus ;
nd émque potentiâ & viribus imbuit,
ibus par eſſet illam obſervando *a*.

a *Gen* i 16 17 *cum* *Gen* 2 17 *Iob* 2 . 18

Sect. 2. Lex iſta poſt lapſum non de-
t eſſe juſtitiæ regula perfectiſſima ;
o etiam nomine à Deo eſt in monte
inai tradita, tabulis duabus deſcripta,
ecem præceptis comprehenſa *b* ; quo-
am quatuor prima officium noſtrum
rga Deum, ſex autem reliqua no-
rum erga homines officium comple-
untur *c*.

b *Iac* : 25 *Deut* 5 30 *Deut* .0

Sect. 3. Præter autem hanc legem quæ
noralis vulgo audit, viſum eſt Deo ut
opulo Iſraelitico tanquam Eccleſiæ
inorenni leges daret ceremoniales in-
ſtitu-

c *Mat* 22 7 3 . 39 40

ſtituta typica multifaria continer
Partim de cultu, Chriſti gratias, a
d Heb 9 exp Heb 10 1 ones, perpeſsiones ac beneficia præ
rantia *d*; partim autem de morali
e 1 Cor 2 7 2 Cor 6 17 officiis inſtitutiones varias exhibent
Quæ leges ceremoniales omnes hodie
f Col 2 14 16.17 novo teſtamento ſunt abrogatæ *f*.

Sect. 4. Iiſdem etiam tanquam cor
politico leges multas dedit judicia
quæ unà cum Iſtius populi politeia e
rarunt, nullos hodie alios obligantes
g Exod 21 cap Exod 22 ad 2 pra quod generalis & communis ea
æquitas poſtulârit *g*.

Sect. 5. Lex moralis omnes tam juſt
catos quàm alios quoſvis perpetuò
ad obedientiam illi exhibendam *b*;
b Rom 13 8 9 10 Eph 6 2 que id quidem ſolummodo vi mate
quæ in illa continetur, verùm et
virtute authoritatis eandem conſtitu
tis creatoris Dei *i*; neque ſanè hoc
vinculum in evangelio ullâ ratione
i Isa 2 0 k Mat 5 17 18 19 ſolvit Chriſtus, verum idem plurim
confirmavit *k*.

Sect. 6. Quamvis vere fideles non
ſub lege tanquam ſub operum fœde
l Rom 7 4 Gal 2 16 unde aut juſtificari poſsint aut co
demnari *l*: Eſt tamen ea illis n
minus quàm aliis vehementer util
ut quæ quum ſit vitæ norma, il
voluntatem divinam ſuumque officii
m Rom 7 22 22 25 Psal 119 4 5 6 edocendo dirigit ſimul & obligat
conſentaneè ambulandum *m*, ipſiſq
pate

ere facit naturæ, cordis, vitæque
nefaria inquinamenta *n*: adeo ut
illum ſemet exigentes, cum pecca-
lterius convinci, pro eodem humi-
i, ac ejuſdem odio inflammari poſ-
t *o*, tum vero etiam ut perſpicere
lsint evidentius quàm planè neceſſa-
s eis Chriſtus, quàmque perfecta
ejuſdem obedientia *p*. Verum ulte-
s etiam regenitis ea utilis eſſe poſſit,
quantum nempe corruptiones eo-
m, peccata prohibenda coercet *q*,
viter autem interminando indicat
m quid vel eorum peccata comme-
erint, tum etiam quas ea propter in
c vita afflictionis expectare poſſint
cunque ab earum maledictione, quam
minatur, liberentur *r*. Quin etiam
omiſſiones ejus demonſtrant iis obedi-
tia Deo quàm accepta ſit & approbata;
aſque illâ præſtita benedictiones *ſ*,
licet non tanquam lege debitas ex ope-
rum fœderet) poſsint illi expectare. Adeo
quod quis bonum præſtet invitante
ge, à malo autem abhorreat lege de-
rritus, nullo prorſus argumento ſit,
m ſub lege eſſe, non verò ſub gratia
nſtitutum *u*.

Sect. 7. Neque interim Legis uſus iſti
n memorati. Evangelii gratiæ adver-
ntur, ſed cùm eadem conſpirant ſuavi-
r*, voluntatem humanam ita ſubju-

gante

n Rom 7 7 Rom 3 20
o Iac 1 23 24
p Gal 3 24 Rom 8 3 4
q Iac 2 11
r Ezra 9 13 14
ſ Lev 26 3 ad 14 cum 2 Corm 6 16 Gal 2 16
u Rom 6 2 14 Heb 12 28 29
* Gal 3 26

gante ac imbuente Christi spiritu, idem illud præstare valeat spontaneè alacriter quod ab illa exigit voluntas Dei in lege sua revelata *x*.

x Ezech 36 27 Heb 8 10

CAP. XX.

De Libertate Christiana, deque libertate Conscientiæ.

§ 1. LIbertas quam Christus acquisivit fidelibus sub Evangelio in eo sita est, quod à reatu peccati, ira Dei condemnante, à legis Mosaicæ maledictione immunes fiant *a*, quòd præsenti malo seculo, à dura Satanæ servitute, dominioque peccati *b*: afflictionum malo, ab aculeo mortis, à sepulchri victoria, ab æterna denique damnatione *c*, liberentur; Quodque liberè eis liceat ad Deum accedere *d*, eique non è metu servili, verum è filiali dilectione, promtoque animo præbere valeant obedientiam *e*. Et hæc quidem omnia cum fidelibus sub lege habent communia *f*. Verum sub Novo Testamento ulterius adhuc se extendit libertas Christiana; in quantum nempe Legis ceremonialis jugo, cui subjecta erat Ecclesia Judaica, eximuntur *g*, majoremque confidentiam ad thronum gratiæ accedendi *h*, sed effusionem gratuiti Spiritus Dei com-

a Tit 2 12 *b* Tbes 1 10 *b* Gal 1 4 *c* Rom 8 28 *d* Psal 19 7 11 *d* Rom 7 1 *e* Rom 8 14 15 *f* Gal 3 9 14 *g* Gal 4 1 2 3 6 7 Gal 5 1 *h* Heb 4 14

mun-

nicationem ſunt conſecuti, quam dinarie ſub lege fideles participa- nt *i*.

Sect. 2. Deus ſolus Dominus eſt con- entiæ *k* quam certè exemit doctri- & mandatis hominum, ubi aut ver- ejus adverſantur, aut in rebus fidei & tus quicquam ei ſuperaddunt *l*. Unde ejuſmodi aut doctrinas credunt, aut ndatis obtemperant, quaſi ad id ex nſcientia teneantur, veram ii con- entiæ libertatem produnt *m*: Qui au- vel fidem implicitam, vel obedi- iam abſolutam cæcamque exigunt, illi id agunt, ut cum conſcientiæ, rationis etiam deſtruant liberta- *n*.

Sect. 3. Qui ſub prætextu Chriſtianæ ertatis, cuivis aut cupiditati indul- t aut peccato aſſuescunt, eo ipſo ertatis Chriſtianæ finem corrum- nt; nempe ut è manibus inimicorum ſtrorum liberati, Domino in ſancti- nia & juſtitia coram ipſo omnibus ebus vitæ noſtræ abſque metu ſervia- us *o*.

Sect. 4. Quoniam vero poteſtates quas us ordinavit, & libertas quam ac- iſivit Chriſtus non in eum finem à o deſtinatæ ſunt ut ſe mutuo peri- nt, verum ut ſe ſuſtentent ac con- vent invicem; Qui itaque ſub li-

i Joh. 7. 38 39
2 Cor. 3. 15 17. 8
k Jac. 4. 12 Rom. 14. 4
l Act. 4. 19 Act. 5. 29 1 Cor. 7. 3 Mat. 13. 8. 9 10 2 Cor. 1. 24 Mat. 15. 9
m Col. 2. 20 22. 23 Gal. 2. 10 Gal. 2. 4. 5 Gal. 5. 1
n Rom. 10. 17 Rom. 14. 5 Iſa. 7. 20 Act. 17. 11 Joh. 4. 21 Hoſ. 5. 11 Apoc. 13. 15 16. Jer. 8. 9
o Gal. 5. 13 1 Pet. 2. 16 2 Pet. 2. 19 Joh. 8. 34 Luc. 1. 74 75

bertatis Christianæ prætextu potes
cuivis legitimæ, (civilis sit sive Ecc
siastica) aut legitimo ejusdem exer
tio contraiverint, ordinationi divi
resistere censendi sunt *p*. Quique
ejusmodi opiniones publicaverint, pra
ésve defenderint, quæ lumini natur
aut religionis Christianæ de fide,
cultu, aut moribus principiis no
aut pietatis denique vi ac efficaciæ
versantur, vel ejusmodi Opinio
praxésve erroneas, quæ aut suâ n
râ aut publicationis defensioníve
do, externæ paci ac eutaxiæ, quas
Ecclesia sua stabilivit Christus,
niciem minitantur; omnino licitum
tum ab iis facti rationem reposce
tum in eos quà censuris Ecclesiastic
quà civilis magistratus potestate anim
vertere *r*.

p *Mat* 2 25 *1 Pet* 2 13 14 16 *Rom* 13 24 16 *Rom* 13 7 *ad* 8 *Heb* 13 17
q *Rom* 1 32 *cum* 1 *Cor* 5 1 5 11 13 2 *Joh verf.* 10 11 *&* 2 *Thes* 3 14 *&* 1 *Tim* 6 3 4 5 *&* *Tit* 2 10 11 13 *&* *Tit* 3 10 *cum Mat* 18 15 16 17 1 *Tim* 1 19 20 *Apoc* 2 2 14 15 20 *Apoc* 3 9
r *Deut* 2 6 *ad* 2 *Rom* 13 2 4 *cum* 1 *Joh verf.* 10 11 *Exod* 7 23 24 26 27 28 *Apoc* 17 12 16 17 *Neh* 5 17 25 30 2 *Reg* 3 5 6 9 20 21 2 *Chron* 34 33 *&* 15 12 13 16 29 1 *Tim* 2 1 *Isa* 49 23 *Zech* 13 2 3

CAP. XXI.

De cultu religioso, & de Sabbato.

§ 1. COnstat quidem naturæ lu
ne esse Deum qui in univ
sa Primatum obtinet ac absolut
Dominium, eundemque bonum
ac omnibus beneficum, proindé
toto corde, totâ animâ, totisque v

timendum esse & diligendum, lau-
ndum ac invocandum, eique fiden-
m esse ac serviendum *a*. At rationem
um Deum colendi acceptabilem ipse
tituit, itaque voluntate suâ revelatâ
finivit, ut coli non debeat secundum
aginationes ac inventa hominum, aut
gestiones Satanæ, sub specie quavis
bili, aut aliâ via qu..viscunque quam
riptura sacra non præscripsit *b*.

Sect. 2. Cultus religiosus Deo Patri,
io & Spiritui sancto, eique soli est
hibendus *c*, non angelis, non sanctis,
que alii cuivis creaturæ *d*, nec ipsi Deo
idem post lapsum citra mediatorem,
quidem per mediatorem alium quam
um Christum *e*.

Sect. 3. Supplicationem cum gratia-
n actione, quæ est inter partes præ-
uas divini cultûs *f*, Deus fieri jubet
hominibus universis *g*; quæ, quò
o grata sit & accepta, est in nomine
lii *h*, subsidio spiritûs ejus *i*, & se-
ndum ipsius voluntatem *k*, cum in-
lectu, reverentia, humilitate, fervore,
e, amore, ac perseverantia offerenda *l*;
quidem, si vocalis sit, in lingua nota
efferenda *m*.

Sect. 4. Preces pro rebus non nisi li-
is sunt faciendæ *n*, pro hominibus
tem cujuscunque generis, vivis scili-
t, aut etiam victuris aliquando *o*; pro

a Rom 1 20
Act 17 4
Psal 119 68
Jer 20 7
Psal 31 23
& 8 3
& 62 3
Rom 10 2
Joh 24 14
Marc 11 32
b Deut 2 32
Mat 5 9
& 4 9 10
Act 7 25
Deut 4 15 *ad*
20 Exod 20
4 5 6
Col 2 23
c Mat 4 10
cum Job 5 2 3.
& 2 Cor 13 4
d Col 2 23
Apoc 9 20
Rom 4 11
e Joh 4 6
1 Tim 2 5
Eph 2 18
Col 3 7
f Phil 4 5
g Psal 9 2
h Joh 14 13
4 Pet 2 5
i Rom 5 6
k 1 Joh 5 14
l Psal 47 7
Eccles 5 1,2
Heb 12 29
Gen 8 27
Jac 5 6
& 1 6 7
Marc 11 14
Mat 6 2
14 15
Col 4 2
Eph 6 8
m Cor 14 14
n Joh 5 14
o 1 Tim 2 1
Joh 6 20
2 Sam 7 29
Luc 7 2

mortuis autem neutiquam *p*; sed neq pro iis, de quibus constare possit e peccatum ad mortem perpetrasse *q*.

Sect. 5. Scripturarum lectio cum t more pio *r*; verbi prædicatio solida ejusdemque auditio religiosa ex obed entia erga Deum, cum intellectu, fid & reverentia *e*; Psalmorum cum gra in corde cantatio *u*, prout etiam Sacr mentorum quæ Christus instituit, d bita administratio, & participatio di na, sunt divini cultûs religiosi par & quidem ordinarii *. Religiosa in per juramenta *x*, votáque *y*, solenn jejunia *z*, solennesque gratiarum acti nes, pro varietate eventuum *a* suo qu que tempore ac opportunitate sanctè qu dem ac religiosè sunt adhibenda *b*.

Sect. 6. Hodie sub evangelio neq preces, nec ulla pars alia religiosi cu tûs ità cuivis alligatur loco in quo pr stetur aut versus quem dirigatur *c*, u inde gratior evadat & acceptior; veru ubique Deus colendus est *d* in spiritu veritate *e*; quotidie *f* quidem inter pr vatos parietes à quavis familia *g*, etiam a quolibet seorsim in secreto *h* at solenniter magis in Conventibus pu licis, qui certè quoties eo nos De vocat, seu verbo suo seu providenti non sunt vel ex incuria vel obstinatio

ani

r 2 Sam 12 ,22,23
m Luc 16 25,26
Apoc. 13. 12
q 1 Joh 5. 16
r Act. 5. 21
Apoc . 3
s 2 Tim. 4. 2
t Jac. . 22
Act. 0. 33
Mat. 13. 19
Heb. 4. 2
Isai 66. 2
u Col. 3. 16
Eph. 5. 19
Jac 5. 13
* Mat. 28 19
1 Cor. 11. 23
a d 29
Act. 2. 42
x Deut 6. 3
cum Neh. 0 29
29
y Isa. 19. 21
cum Eccles. 5. 4. 5
z Joel 2. 12
Ester 4. 16
Mat. 9. 5
1 Cor. 7. 5
a Psal 107 per totum.
Ester 9. 22
b Heb. 12. 28
c Joh. 4 21
d Mal. 1. 11
1 Tim. 2. 8
e Joh. 4. 23 24
f Mat 6. 11
g Jer. 10. 25
Deut. 6. 6. 7
Joh. 1. 5
2 Sam 6. 18 20
1 Pet. 3. 7
Act 10 2
h Mat 6. 6
Eph. 6. 8

imi aut negligendi aut deserendi *i*.

Sect. 7. Quemadmodum est de lege na-
ræ ut indefinitè portio quædam tem-
ris idonea divino cultui celebrando
uncta sit ac assignata, ità in verbo suo
eus (præcepto morali, positivo ac per-
tuo, homines omnes cujuscunque fue-
nt seculi obligante) speciatim è septe-
s quibusque diebus diem unum in
bbatum designavit, sanctè sibi obser-
ndum *k*. Quod quidem ab orbe con-
to ad resurrectionem usque Christi
es ultimus erat in septimana; deinde
tem à Christi resurrectione in septi-
anæ diem primum transferebatur *l*;
i quidem in Scriptura *Dies Domini-*
s m, nuncupatur, estque perpetuò ad
nem mundi tanquam Sabbatum Chri-
ianum celebrandus *n*.

Sect. 8. Tunc autem hoc Sabbatum Deo
nctè celebratur, quum post corda ritè
æparata, & compositas suas res mun-
nas, homines, non solum à suis ipso-
m operibus, dictis, cogitatis, (quæ cir-
illas exerceri solent) à recreationibus
iam ludicris quietem sanctam toto ob-
rvant die *o*; verum etiam in exercitiis
vini cultus publicis privatisque, ac in
fficiis necessitatis & misericordiæ toto
lo tempore occupantur *p*.

i Isa 25 6,7 Heb 10. 25 Pro . 1. 20 2, 22 Prov 8. 34 Act 13 4. Luc 4 16 Act. 2 42

k Exod. 20 8 10 1 Isa 56. 1, 4 6, 7

l Geb. 2 2, 3 1 Cor. 6. 1, 2 Act 20. 7

m Apoc. 1. 10

n Exod. 20 8; 10 cum Mat. 5. 7, 13

o Exod. 20. 8 Exod 15 23, 25 26, 29. 30 Exod 3. 13 16, 17 Isa. 58. 13 Nahum 3 15 16, 17 8 19 20, 21 22

p Isa. 58. 3 Mat 2. 1 ad 3

CAP. XXII.

De Juramentis, votisque licitis.

§ 1. JUramentum licitum est pars cu[illegible] tûs religiosi *a*, quâ (occasion[illegible] justâ oblatâ) qui jurat, Deum, de e[illegible] quod asserit aut promittit, solenni mod[illegible] testatur; eundémque appellat se secun[illegible] dum illius quod jurat veritatem aut falsi[illegible] tatem judicaturum *b*.

a Deut 20 20

b Exod 20 7 Levit 19 [illegible] 2 Cor 1 23 2 Chron 6 22 23

Sect. 2. Per solum Dei nomen jurar[illegible] debent homines, quod quidem cum om[illegible] ni timore sancto ac reverentia est inib[illegible] usurpandum *c*. Proindéque per nome[illegible] illud gloriosum ac tremendum jurar[illegible] leviter, aut temeré, vel etiam omnin[illegible] jurare per rem aliam quamviscunque[illegible] sceleratum est, & quàm maximè perhor[illegible] rescendum *d*. Veruntamen sicut in re[illegible] bus majoris ponderis & momenti se[illegible] cundum Verbum Dei licitum est jusju[illegible] randum non minus quidem sub Nov[illegible] quàm sub Vetere Testamento *e*, itâ san[illegible] jusjurandum licitum, authoritate legi[illegible] timà si exigatur, non est in rebus ejus[illegible] modi declinandum *f*.

c Deut 6 13

d Exod 20 7 Ier 6 7 Mat 5 26 35 Jac 5 12

e Heb 6 16 2 Cor 1 23 Isa 65 16

f 1 Reg 8 21 Neh 13 15 Ezra 10 5

Sect. 3. Quicunque juramentum pre[illegible] stat eum pondus actionis tam solenni[illegible] ritè secum perpendere opportet, atqu[illegible] juratum de nullo asseverare quod veru[illegible] esse non habeat sibi persuasissimum *g*.

g Exod 20 7 Jer 4 2

Neque

eque licet cuivis ad agendum quic-
am obstringere semet jurejurando,
si quod reverâ bonum justumque est,
od ille ejusmodi esse credit, quodque
se præstare potest statuitque *h*. Ve-
ntamen de re bonâ justâque jusjuran-
m, legitimâ authoritate si exigatur,
ccat ille qui detrectat *i*

Sect. 4. Juramentum præstandum est
nsu verborum vulgari quidem ac ma-
festo, sinè æquivocatione aut reserva-
one mentali quavisçunque *k*. Ad pec-
ndum quemquam obligare nequit, ve-
m in re qualibet cui abest peccatum,
l semel illud præstitit, adimplere tene-
r, vel etiam cum damno suo *l*; neque
nè licet, quamvis hæreticis datum aut
fidelibus, violare *m*.

Sect. 5. Votum, naturæ consimilis est
m juramento promissorio, parique
ebet tum religione nuncupari tum fide
ersolvi *n*.

Sect. 6. Non est ulli creaturæ sed Deo
li nuncupandum *o*, & quò gratum illi
le possit acceptumque, est quidem lu-
nter, ê fide, officiique nostri consci-
ntia suscipiendum, vel gratitudinis
ostræ ob accepta beneficia testandæ
usâ, vel boni alicujus, quo indige-
us, consequendi, per hoc autem nos-
et ad officia necessaria arctius obliga-
us; vel etiam ad res alias quatenus qui-

h Gen 24 2 3 5 6 8 9
i Num 5 15 21 Neh 5 12 Exod 2 7 9 9 10 11
k Jer 4 2 Psal 24 4
l 1 Sam 25 21 23 33 34 Psal 14 4
m Ezech 17 16 18 19 Josh 9 23 16 cum 2 Sam 21 2
n Iid 19 21 Eccles 5 4 5 6
o Psal 64 8 Psal 66 13 14 Psal 76 11 Ier 44 25 26

p Deut 23 2, 22, 23 Psal. 50 14 Gen 28. 20 2 22 1 Sam. 1 Psal. 66. 13 14 Psal. 132. 2 3, 4, 5 *q* Act. 23. 13 14 Marc. 6. 26 Num. 30. 5 6, 12, 13

dem & quamdiu iſtis ſubſerviunt *p*.

Sect. 7. Nemine quicquam vovere licere ſe acturum, quod aut verbo Dei prohibetur; aut officium aliquod inibi præceptum impediret quodve non eſt in voventis poteſtate, & cui præſtando vires illi Deus non eſt pollicitus *q*. Unde Pontificiorum illa de perpetuo cælibatu, de paupertate, deque obedientia regulari vota Monaſtica, tantum abeſt ut perfectionis gradus ſint ſublimiores, ut ſuperſtitionis planè ſint ac peccati laquei, quibus nulli unquam Chriſtiano ſemetipſum licet implicare *r*.

r Mat. 19. 11 12 1 Cor. 7. 2, 9 Eph. 4. 28 1 Pet. 4. 2 1 Coa. 7. 23

CAP. XXIII.

De Magiſtratu Civili.

§ 1. SUpremus totius mundi Rex ac Dominus Deus, Magiſtratus Civiles ordinavit qui vices ejus gerant ſupra populum ad ſuam ipſius gloriam, ac bonum publicum; in quem finem eoſdem armavit poteſtate gladii, propter bonorum quidem animationem ac tutamen, animadverſionem autem in maleficos *a*.

a Rom. 13 1, 2, 3, 4 1 Pet. 2, 13, 4

Sect. 2. Chriſtianis, quoties ad id vocantur, Magiſtratus munus & ſuſcipere licet & exequi *b*; in quo quidem gerendo, ut pietatem præcipuè, juſtitiam, ac pacem ſecundum ſalubres cujuſque Reipub.

b Prov. 6. 15 16 Rom. 13. 1, 2 3, 4

eipublicæ leges tueri debent *c*, ità quò lum finem consequantur, licitum est s vel hodie sub Novo Testamento in ausis justis ac necessariis bellum gere- *d*.

Sect. 3. Magistratui Civili verbi & sa- ramentorum administrationem, aut cl- ium regni cœlorum potestatem assume- sibi non est licitum *e*: nihilo tamen inus & jure potest ille, eique incumbit rovidere ut Ecclesiæ unitas ac tranquil- tas conservetur, ut veritas Dei pura & tegra custodiatur, ut supprimantur blas- hemiæ omnes, hæreses que, ut in cultu c disciplina omnes corruptelæ ac abusus ut precaveantur aut reformentur, om- ia denique instituta divina ut ritè statu- hinentur, administrentur, observentur *f*, Quæ omnia quò melius præstare possit, otestatem habet tum Synodos convo- andi, tum ut ipsis interfit, prospiciatque, t quicquid in eis transigatur sit menti ivinæ consentaneum *g*.

Sect. 4. Debet populus pro Magistratibus reces fundere *h*, personas eorum hono- e prosequi *i*, tributa aliaque eis debita ersolvere *k*, obtemperare licitis eorum mandatis, ac propter conscientiam sub- ici illorum authoritati *l*, quæ si justa sit ac legitima, non eam illorum infide- itas, non religio diversa cassam reddit, neque populum liberat à debitæ illis obe-

c Psal. 2. 10 11. 12 1 Tim. 2. 2
d Psal. 2. 4 2 Sam. 2. 3 1 Pet. 2. 12 & Luc. 3. 14 Rom. 12. 4 Mat. 5. 9. 10 Act. 10. 1. 2 Apoc. 17. 15 16
e 2 Chr. 26 & cum Mat. 18. 17 & Mat. 16. 19 1 Cor. 12. 28 29 Eph. 4. 11. 12 1 Cor. 5. 12 Rom. 16. 17 Heb. 5. 4 Isa. 49. 23 Psal. 122. 9 Exod. 23. 24. 27. 28 Lev. 24. 16 Deut. 13. 5. 6 12
f 2 Reg. 18. 4 1 Chron. 13 1. ad 9 2 Reg. 3. 1 ad 25 2 Chron. 34 33 2 Chron. 15 12. 13
g 2 Chron. 19 8. 9. 10. 11 2 Chron. 29 2. cap. Mat. 28. 4. 5
h 1 Tim. 2. 1. 2 1 Pe. 2. 17
i Rom. 5. 6 7
k Rom. 13. 5 Tit. 3. 1

dientiæ præstatione *m*, qua viri quidem Ecclesiastici non eximuntur *n*, multo minus in ipsos Magistratus, intra ditionem suam, aut ex eorum populo quemvis potestatem ullam habet aut jurisdictionem Papa Romanus, minimè verò omnium vitâ illos aut principatu exuendi si ipse scilicet eos hæreticos esse judicaverit, vel etiam alio prætextu quovis cunque *o*.

m 1 Pet 2 13 14 16
n Rom 13 1 1 Reg 2 35 Mat 25 9 10 11 2 Pet 2 1 10 1 Jud v. 8 9 10 11
o 2 Thes 2 4 Apoc 13 15 16 7

CAP. XXIV.

De Conjugio & Divortio.

§ 1. CONjugium inter unum virum ac fœminam unam contrahi debet; neque viro ulli uxores plures, nec ulli fœminæ ultra unum maritum eodem tempore habere licet *a*.

a Gen 2 24 Mat 19 5 6 Prov 2 17

Sect. 2. Conjugium erat institutum, cùm propter mariti uxorisque auxilium mutuum *b*, tum propter humani generis prole legitimâ, Ecclesiæque sancto semine incrementum *c*, tum verò etiam ad impudicitiam declinandam *d*.

b Gen 2 18
c Mal 2 15
d 1 Cor 7 2 9

Sect. 3. Matrimonio jungi cuivis hominum generi licitum est, qui consensum suum præbere valent cum judicio *e*; Veruntamen solum in Domino connubia inire debent Christiani *f*, proindéque quotquot religionem veram reformatamque profitentur, non debent infidelibus

e Heb 13 4 1 Tim 4 3
f 2 Cor 7 39 27 37 Gen 24 57 28 2 Cor 7 39

libus, Papistis, aut aliis quibuscunque
ololatris connubio iaciari, neque sanè
bent qui pii sunt impari jugo copulari,
njugium cum illis contrahendo qui aut
probitate vitæ sunt notabiles, aut dam-
biles tuentur hæreses *g*.

g Gen 34 14 Exod 34 16 Deut 7 3 4 1 Reg 11 4 Neh 13 25 26 27 Mal 2 12 2 Cor 6 14

Sect. 4. Connubia intra consanguinita- affinitatisq; gradus in verbo Dei veti- s iniri non est licitum *h*, neque possunt uismodi incesta conjugia quavis aut manâ lege, aut consensione partium ri legitima, adeo aut personis illis ad star mariti & uxoris liceat unquam co- bitare *i*. Non licet vero è cognatione oris suæ ducere, quam si æque seip- m attingeret sanguine, ducere non li- ret; sicuti nec fœminæ licet viro nube- à mariti sui sanguine minus quam à suo ceret, alieno *k*.

h Lev 18 8 cap.

i 1 Cor 5 1 Amos 2 7 Marc 6 18 Lev 18 24 25 26 27 28

k Lev 20 21 21

Sect. 5. Adulterium aut scortatio si mittatur post sponsalia, ac ante conju- um detegatur, Personæ innocenti jus- m præbet occasionem contractum il- m dissolvendi *l*; quod si adulterium st conjugium admittatur, licebit parti nocenti divortium lege postulare ac ob- nere *m*, atque quidem post factum di- rtium conjugio alteri sociari, perinde fi mortua esset persona illa quæ con- gii fidem violabat *n*.

l Mat 1 18 19 20

m Mat 5 31 32

n Mat 9 9 Rom 7 2 3

Sect. 6. Quamvis ea sit hominis cor- ptio ut proclivis sit ad excogitandum argu-

argumenta, indebite illos quos Deus connubio junxit dissociandi; nihilominus tamen extra adulterium ac desertionem ita obstinatam, ut cui nullo remedio, nec ab Ecclesia nec à Magistratu civili subvenire possit, sufficiens causa nulla est o Mat. 19.8, 9 potest conjugii vinculum dissolvendi a 1 Cor. 7.15 Mat. 9.6 Atque hae quidem in re procedendi ordo publicus & regularis est observandus nec personæ illæ, quarum jus agitur, sunt suo arbitrio judiciove in causa propria p Deut. 14.1 2,3,4 permittendæ *p*.

CAP. XXV.

De Ecclesia.

§ 1. CAtholica sive Universalis Ecclesia ea quæ est invisibilis constat è toto electorum numero a Eph. 1.10 22,23 Eph. 3.23 27, 22 Col. 1.18 b 1 Cor. 1.12 13 Psal. 2.8 Apoc. 7.9 Rom. 15.9 10,11,12 c 1 Cor. 7.14 Act. 2.19 Ezech. 16.20 21 Rom. 11.16 Gen. 3.15 Gen. 17.7 d Mal. 13,47 Isa. 9.7 quotquot fuerunt, sunt, aut erunt unquam in unum collecti, sub Christo eodem jusdem Capite, estque sponsa, corpus ac plenitudo ejus qui implet omnia in omnibus *a*.

Sect. 2. Ecclesia visibilis, (quæ etiam sub Evangelio, Catholica est & universalis non autem unius gentis finibus, ut prius dem sub lege circumscripta) ex iis omnibus constat, undecunque terrarum sint qui veram religionem profitentur *b*, una cum eorundem liberis *c*, estque Regnum Domini Iesu Christi *d*, Domus & fami-

a Dei *e*, extra quam quidem ordinarie eri nequit ut quivis salutem consequa- ur *f*.

e Eph. 2. 19 *Eph.* 5. 15

f Act. 2. 47

Sect. 3. Catholicæ huic Ecclesiæ visibi- dedit Christus ministrorum ordinem, racula, ac instituta Dei ad sanctos sque ad finem mundi in hac vita col- gendos simul & perficiendos; in quem nem præsentiâ suâ, spirituque secun- um ipsius promissionem, eadem reddit fficacia *g*.

g 1 Cor. 12 28 *Eph.* 4. 11, 12, 13 *Mat.* 28. 19, 20 *Isa.* 59. 21

Sect. 4. Ecclesia hæc Catholica extitit uandoque magis quandoque minus visi- ilis *h*. Ecclesiæ autem particulares (quæ sunt illius membra) eo magis mi- usve puræ sunt, quo majori aut minori um puritate in iis docetur excipitúrque Evangelii doctrina, administrantur divina nstituta, cultúsque publicus celebratur *i*.

h Rom. 11. 3, 4 *Apoc.* 12. 6, 14

i Apoc. 2, 3 *cap.*

Sect. 5. Purissimæ omnium quæ in ter- is sunt Ecclesiæ, cùm mixturæ tum etiam rrori sunt obnoxiæ *k*, eóusque autem onnullæ degenerârunt, ut ex Ecclesiis Christi factæ demum sint ipsius Satanæ Synagogæ *l*; nihilominus tamen nun- quam deerit in terris Ecclesia, quæ Deum colat secundum ipsius voluntatem *m*.

k 1 Cor. 13. *Apoc.* 2. 3 *cap. Mat.* 13. 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 47 *l Hpos.* 18. 2 *Rom.* 11. 18, 19, 20, 21, 22 *m Mic.* 6. 8 *Psal.* 72. 17 *Psal.* 102. 22 *Mat.* 28. 10

Sect. 6. Ecclesiæ caput extra unum Do- minum Iesum Christum nullum est *n*; nec ullo sensu caput ejus esse potest Papa Romanus, qui est insignis ille Antechri- stus, homo ille peccati, & perditionis filius;

n Col. 1. 8 *Eph.* 1. 22

Mat 23 8 10 Thes 2 3 8 9 Apoc 13 6

us; in Ecclesiæ semet efferens adversus Christum, & supra quicquid dicitur Deus *o*.

CAP. XXVI.

De communione Sanctorum.

§. 1. SAncti omnes, qui capiti suo Iesu Christo per Spiritum ejus ac per fidem uniuntur, gratiarum ejus, perpessionum, mortis, resurrectionis ac gloriæ ejus habent communionem *a*; atque indè etiam amore conjuncti sibimet invicem mutuam donorum suorum gratiarúmque societatem quandam ingunt *b*, ac ad ejusmodi officia præstanda publica & privata obligantur, quæ ad mutuum eorum bonum conducant, cum quoad internum tum etiam quoad externum hominem *c*.

1 Iob 1 3 ph 3 16 17 19 b 1 16 ph 2 5 6 phil 3 10 am 6 5 6 Tim 2 2 Eph 4 15 Cor 2 7 3 21 22 3 ol 2 19 Thes 5 1. omi 1 11 12 4 Iob 3 3 15 7 14 al 6 10

Sect. 2. Qui sanctos sese profitentur, sanctam illi societatem & communionem inire tenentur & conservare, cum in divino cultu, tum alia officia spiritualia præstando, quæ ad mutuam eorum ædificationem conferre possint *d*; Quin etiam porrò sublevando se mutuò in rebus externis pro ratione cujusque vel facultatum vel indigentiæ. Quæ quidem communio, prout opportunitatem Deus obtulerit, est ad eos omnes, qui ubivis locorum Domini Iesu nomen invocant, extendenda *e*.

Heb 0 24 5 Act 2 42 46 sa 2 3 Cor 11 20 Act 2 44 5 Iob 3 7 Cor 8 9 ap. Act 19 30

Sect. 3.

Sect. 3. Hæc autem communio quâ sanicum Christo potiuntur, eos substanæ Deitatis ejus neutiquam reddit partipes, nec ullo respectu æquales Christo; uorum utrumvis affirmare impium est blasphemum *f*; neque sanè communio la, quæ iis secum mutuò quatenus sanis intercedit; cujusquam ad bona & ossessiones suas jus privatum vel tollit el imminuit *g*.

f Col 1 18 19 Ca 8 6 Isa 42 8 1 Tim 6 15 16 Ps. 45 7 com Heb 8 9 *g* Exod 20 15 Eph 4 28 Act 5 4

CAP. XXVII.
De Sacramentis.

1. SAcramenta sunt fœderis gratiæ signa sacra & sigilla *a*, imediatè à Deo instituta *b*, ad Christum usque beneficia repræsentandum, ad s nostrum in illo confirmandum *c*, prout iam ad illos qui Ecclesiam spectant à eliquis illis qui sunt è mundo, visibili iscrimine separandum *d*, utque ii solenter devinciantur ad obedientiam & cul- m Deo in Christo juxta verbum ejus exibendum *e*.

a Rom 4 11 Gen 7 7 0 *b* Mat 28 18 1 Cor 11 2 3 *c* 1 Cor 10 16 & 1 25 26 Gal 3 27 *d* Rom 5 8 Exod 2 48 Gen 44 14 *e* Rom 6 3 4 1 90r 0 16 21

Sect. 2. In Sacramento quolibet est inr signum & rem significatam relatio ædam spiritualis sive Sacramentalis uo; unde fit ut alterius nomina & effeus alteri quandoque tribuantur *f*.

f Gen 17 10 Mat 26 27 28

Sect. 3. Quæ in Sacramentis sive per ritè adhibita exhibetur gratia, per vim aliquam Tit 3 5

aliquam iis intrinsecam non confertur, neque ex intentione vel pietate administrantis pendet Sacramenti vis ac efficacia *g*, verùm ex operatione Spiritus *h*, & verbo institutionis, quod complectitur cùm præceptum, unde celebrandi Sacramenti potestas fit, tum etiam promissionem de beneficiis dignè percipientibus exhibendis *i*.

g Rom. 2. 28 29
1 Pet. 3. 21
h Mat. 3. 2
1 Cor. 12, 13
i Mat. 26. 27 28
Mat. 18. 19 20

Sect. 4. Sacramenta duo tantùm sunt à Christo Domino nostro in Evangelio instituta, Baptismus scilicet, & cœna Domini; quorum neutrum debet nisi à ministro verbi legitimè ordinato dispensari *k*.

k Mat. 28. 19
1 Cor. 11. 20 23
1 Cor. 4. 1
Heb. 5. 4

Sect. 5. Sacramenta Veteris Testamenti res spirituales per ea significatas exhibitásque respiciunt, quoad substantiam eadem fuere cum his sub Novo *l*.

l 1 Cor. 10 1, 2, 3, 4

CAP. XXVIII.

De Baptismo.

§ 1. BAptismus est Sacramentum Novi Testamenti, à Iesu Christo institutum *a*, non solùm propter solennem personæ baptizatæ in Ecclesiam visibilem admissionem *b*, verùm etiam ut signum eidem sit, & sigillum cùm fœderis gratiæ *c*, tum suæ in Christum insitionis *d*, regenerationis *e*, remissionis peccatorum *f*, ac sui ipsius Deo per Christum

a Mat. 28. 19
b 1 Cor. 11 13
c Rom. 4. 11 cum Col. 2. 11, 12
d Gal. 3. 27 Rom. 6. 5
e Tit. 3. 5
f Mar. 1, 4

n dedicationis, ad ambulandum in
e novitate *g*. Quod quidem Sacra- *g Rom.*6.3,4
ntum è Christi ipsius mandato est in
clesia ejus ad finem usque mundi reti-
ndum *h*. *h Mat.*28.19

Sect. 2. Elementum externum in hoc
cramento adhibendum est Aqua; quâ
ptizari debet admittendus, à ministro
angelii legitimè ad hoc vocato, in no-
ne Patris & Filii & Spiritûs Sancti *i*. *i Mat.*3.11
Joh. 1.33
*Mat.*28.9,10

Sect. 3. Baptizandi in aquam immersio *k Heb.* 9. 0
cessaria non est; verum baptismus ritè 19,20,21,22
ministratur aquâ superfusâ vel etiam *Act.* 2.41
persâ baptizando *k*. *Act.* 6.33
Marc. 7.4

Sect. 4. Non illi solum qui fidem in *l Marc.* 6.15
16
ristum eique se obedientes fore actu *Act.*8.37,38
idem profitentur *l*, verum etiam in- *m Gen.* 7.9
tes qui à Parente vel altero vel utroq; *cum Gal.* 3.9
eli procreantur, sunt baptizandi *m*. *& Col.* 2
11, 12 *&*
Act. 2.38,39
*& Rom.*4
11, 12

Sect. 5. Quamvis grave peccatum sit in- *1 Cor.* 7.14
tutum hoc despicatui habere vel negli- *Mat.* 28. 0
re *n*; non tamen ei salus & gratia ità *Marc.* 10.13
4, 6, 6
dividuè annectuntur, ut absque illo ne- *Luc.* 8. 15
o unquam regenerari aut salvari pos- *n Luc.* 7.30
*cum Exod.*4
o, aut quasi indubium omninò sit re- 24,25,26
nerari omnes qui baptizantur *p*. *o Rom.*4. 11
Act. 0.2.4
22,23,45,47
p Act. 8.38

Sect. 6. Baptismi efficacia et temporis *q Joh.* 3.5,8
omento quo administratur non astrin-
tur *q*. Nihilominus tamen, usu debito
jus instituti non offertur solùm pro-
sa gratia, verùm etiam omnibus (tam
antibus quàm adultis) ad quos gratia

a

illa è consilio Divinæ voluntatis pertinet per Spiritum Sanctum in tempore suo constituo realiter confertur & exhibetur *r*.

r Gal 3 27 Tit 3 5 Eph 5 25 26

Sect. 7. Sacramentum Baptismi eidem personæ non est nisi semel administrandum *s*.

s Act 2. 38, 41 Tit 3 5

CAP. XXIX.
De Cœna Domini.

§ 1. DOminus noster Iesus eâdem quâ prodebatur nocte instituit corporis & sanguinis sui sacramentum *Cœnam Domini* quam dicimus, in Ecclesia sua ad finem usq; mundi celebrandum, in perpetuam memoriam sacrificii sui ipsius in morte suâ oblati, & ad beneficia istius omnia verè fidelibus obsignandum; in eorum item alimentum ac incrementum in Christo spirituale; quoque ad officia cuncta præstanda, prius quidem illi debita, arctiori adhuc nodo tenerentur; ut vinculum denique ac pignus foret communionis illius quæ illis cum Christo & secum ipsis mutuò, tanquam corporis ipsius mystici membris, intercedit *a*.

a 1 Cor 11 23 24 25

Sect. 2. In hoc Sacramento non Patri suo offertur Christus, sed neque inibi fit reale aliquod sacrificium ad peccatorum remissionem vivis aut mortuis procuran-

b 10 16 17 21 *c* 12 13

dam

m *b* ; verùm unicæ istius oblationis, *b Heb* 9 22 25 26 28
i Christus semet ipsum ipse in cruce,
quidem omnino semel obtulit, com-
moratio solùm; unà cum spirituali
oprerea laudis omnimodæ Deo reddi-
oblatione *c*. Unde Pontificiorum istud *c* 1 *Cor* 11 24 25 26 *Mat* 26 26 27
rificium Missæ (uti loqui amant) pla-
detestandum sit oportet, utpote ma-
mè injurium uni illi unicóque Christi
rificio, quod quidem unica est pro pec-
is electorum universis propitiatio *d*. *d Heb* 7 23 24 27

Sect. 3. In hoc suo instituto præcepit *e* 10 11 12 14 18
ominus Iesus Ministris suis, verbum
stitutionis populo declarare, orare, ac
mentis pani scilicet ac vino benedice-
eaq; hac ratione à communi ad sacrum
um separare, quinetiam panem accipe- *e Mat* 26 26 27 28 *&*
& frangere ; poculum item in manus *Marc* 14 22 23 24
cipere ; atque (communicantibus unà *&* *Luc* 22 9 20 *cum*
sis) utrumque communicantibus exhi- 1 *Cor* 11 23 24 25 26
re *e*, nemini autem à congregatione *f* *Act* 20 7
nc absenti *f*.

Sect. 4. Missæ privatæ, sive perceptio 1 *Cor* 11 20
jusce Sacramenti à solo vel Sacerdote
l alio quovis *g* ; prout etiam poculi à *g* 1 *Cor* 10 6 *h Mat* 14 13
ppulo detensio *h*, elementorum adora- 1 *Cor* 11 25 26 27 28 29
o, quóque adorentur elevatio aut cir-
mgestatio, ut & prætextu religiosi usus
jusque asservatio, sunt quidem om-
s tum hujusce Sacramenti naturæ
m Christi institutioni planè contra-
a *i*. *i Mat* 16 9

5. In

Sect. 5. In hoc Sacramento externa el
menta ad usus à Christo institutos ri
separata, ità ad eum crucifixum referu
tur ut rerum quas repræsentat nomi
bus (corporis nempe ac sanguinis Chri
sti) verè quidem, at Sacramentalite
k Mat 26.26 27,28 rantum, sint nuncupata *k*, manent siqui
dem adhuc quoad substantiam & natu
ram verè solúmque panis ac vinum ni
l 1 Cor. 11.26 27,28 hilo minùs quàm antea fuerant *l*.
Mat. 26.29 *Sect.* 6. Doctrina illa quæ substanti
panis ac vini in substantiam corporis
sanguinis Christi conversionem (tra
substantiario vulgo dicitur) sive illa
per Sacerdotis consecrationem, sive qu
modocunque demum fieri statuit, no
scripturæ solùm, verùm etiam comm
ni omnium sensui ac rationi adversatu
sacrame i naturam evertit, superstitio
nis multifariæ causa extitit atque etiam
num existit, imò verò & crassissimæ ido
m Act. 2.21 cum Cor. 1 24,25,26 Luc. 24.6 30 lolarriæ *m*.
Sect. 7. Dignè communicantes, El
menta in hoc sacramento visibili
n 1 Cor. 11.28 dum participant *n*, unà cum iis intern
Christum crucifixum & benefici
mortis ejus universa reverâ & realiter
(modo, non carnali quidem aut co
poreo, sed spirituali) per fidem rec
piunt eisque vescuntur. Corpus siqu
dem & sanguis Christi non corpore
aut carnali modo in, cum, vel sub pa

ino; realiter tamen, aut spiritualiter dentium fidei in hoc instituto non nus quam externis sensibus elementa , sunt præsentia *o*.

o 1 Cor. 10. 6

Sect. 8. Homines improbi & ignari erna licet in hoc sacramento perci- e possint elementa , rem tamen per significatam non recipiunt ; verum ignè illuc accedendo, rei fiunt cor- is ac sanguinis Dominici ad sui ipso- n condemnationem : Quapropter ho- nes impii & ignari prout communioni n Deo potiundæ nullatenus sunt ido- , ita prorsus indigni sunt qui acce- nt ad mensam Domini ; neque sine gra- n Christum peccato, possunt (quam- tales esse non destiterint) Sacra hæc steria participare *r* , vel ad ea parti- pandum admitti *q*.

p 1 Cor. 11. 27, 28, 29
1 Cor. 6. 14, 15, 16
q 1 Cor. 5. 6, 7, 13
2 Thes. 3. 6, 14, 15
Mat. 7. 6

CAP. XXX.

De Censuris Ecclesiasticis.

1. DOminus Iesus quatenus Rex & caput Ecclesiæ suæ con- tuit in ea regimen, quod in officiario- m Ecclesiasticorum manu foret, distin- um à civili Magistratu *a*.

a Isa. 9. 6, 7

Sect. 2. Officiariis hisce claves regni elorum sunt Commissæ, quarum vir- te obtinent potestatem peccata vel tinendi vel remittendi pro varia pec- cantium

1 Tim. 5. 17
1 Thes. 5. 12.
Act 20. 17, 28
Heb. 3. 7, 8, 24
1 Cor 12. 29
Can. 28 18, 19, 28

cantium conditione; impœnitentib
quidem regnum illud tam per verbu
quàm per censuras occludendi, pecca
ribus vero pœnitentibus tam evange
ministerio quam absolutione à cen
ris idem aperiendi, prout occasio pos
laverit *b*.

b Mat 5 19 *&* 9 17 18 *Ioh* 20 21 22 23 2 *Cor* 2 6 7 8

Sect. 3. Omnino necessariæ sunt ce
suræ Ecclesiasticæ, lucrandis fratrib
delinquentibus eisque in viam reduce
dis, reliquis autem à similibus delic
deterrendis, fermento illi malo, ne tot
massam inficiat, expurgando; ad hon
rem Christi & Sanctam Evangelii pr
fessionem vindicandum, ut prævertat
deniq; ira Dei, quæ merito in Eccles
accendi posset, si ipsius fœ!us, hujusq;
gilla ab insigniter ac pertinaciter deli
quentibus impunè profanari p:teretur

c 1 *Cor* 5 *cap.* 1 *Tim* 5 20 *Matt* 7 6 1 *Tim* 1 20 1 *Cor* 11 27 *ad finem eum Jud. v.* 23 *d* 1 *Thess* 5 12 2 *Thes* 2 6 14 15 1 *Cor* 5 4 5 13 *Mat* 18 16 *Tit* 3 10

Sect. 4. Quò melius autem hosce fin
consequantur, procedere debent Eccl
siæ officiarii, admonendo, à Sacramen
cœnæ Dominicæ ad tempus aliquod s
pendendo, excommunicando denique
Ecclesia, pro ratione criminis, atque pe
sonæ delinquentis merito *d*.

CAP. XXXI.

De Synodis & Conciliis.

§ 1. QUo melius gubernari, ac
terius ædificari possit Ecc

conventus ejusmodi fieri debent, les vulgo Synodi & Concilia nuncu-tur *a*.

a Act 15 2 4 6

ct. 2. Quemadmodum licitum est Ma-ratibus Synodum Ministrorum alio-nque qui sunt idonei convocare, qui-scum de religionis rebus deliberent ac sultent *b*: Ita si Magistratus fuerint clesiæ hostes aperti, licebit Christi mi-tris à seipsis virtute officii, eisve cum s idoneis, acceptà prius ab Ecclesiis s delegatione, in istiusmodi conventi-s congregari *c*.

b Isa 24 23 1 *Tim* 2 1 2 2 *Chron* 19 8 9 10 11 & 29 30 *cdp Mat* 2 4 5 *Prov* 11 14 *c Act* 15 2 4 22 23 25

Sect. 3. Synodorum & Conciliorum controversias Fidei & Conscientiæ us, ministerialiter quidem, deter-nare; regulas ac præscripta quò meli-publicus Dei cultus ejusque Ecclesiæ gimen ordinentur constituere; Quere-de mala administratione delatas ad-ttere, dèque iis authoritativè decer-re. Quæ quidem decreta & decisiones, odo verbo Dei consenserint, cum reve-ntia sunt ac submissione excipienda; on quidem solum quòd verbo Dei sint nsentanea, verum etiam gratiâ pote-tis ea constituentis, ut quæ sit ordina-o Dei ad id in verbo suo designata *d*.

d Act 15 15 19 24 27 2 *Cor* 2 30 31 & 16 4 *Mat* 18 17 18 19 28

Sect. 4. Synodi omnes sive concilia post postolorum tempora, seu generales e particulares, errori sunt obnoxiæ, in neq; paucæ erraverunt: Proindeq; fidei

fidei aut praxeos norma constituen
non sunt, verùm in utrisque auxilii l
e Eph. 2. 20 *Act.* 7. 1 *1 Cor* 2. 5 *2 Cor.* 1. 24 adhibendæ *c*.

Sect. 5. Synodi & Concilia id sol
quod Ecclesiam spectat tractare debe
& concludere ; neque civilibus negoti
quæ rem publicam spectant ingerere
debent, nisi humiliter supplicando
casibus, si qui acciderint, extraordina
is ; aut consulendo, quoties id ab eis p
f Luc. 2 13,14 *Joh.* 18. 36 stulat Magistratus civilis, nempe quò co
scientiæ illius satisfiat *f*.

CAP. XXXII.

De statu hominum post mortem, deque surrectionem mortuorum.

§ 1. HOminum corpora post morte
ad pulverem rediguntur,
a Gen. 3. 9 *Act.* 13 36 corruptionem vident *a*. At animæ il
rum (quæ quidem nec moriuntur n
obdormiunt) ut quæ subsistentiam h
bent immortalem, ad Deum contin
b L. c. 23. 43 *Eccles.* 12. 7 earum datorem revertuntur *b*. Anim
quidem Justorum jam tum perfectè sa
ctificatæ, cœlis supremis accipiuntu
ubi Dei faciem in lumine ac gloria i
tuentur, corporum suorum plenam r
demptionem expectantes *c* : Animæ v
c Heb. 12. 23 *2 Cor.* 5. 1 6, 8 rò improborum conjiciuntus in Gehe
Phil. 1. 23 *cum Act.* 3. 21 *& Eph.* 4. 10 nam ubi inter diros cruciatur in ten
bris exterioribus conclusæ manent,

licium magni illius diei asservatæ *d*, cum autem animabus à corpore so- is extra hosce duos Scriptura Sacra n agnoscit ullum. d Luc 16 23 24 Act. 1 25 Jud. v. 6 7 1 Pet 3 19

Sect. 2. Novissimo illo die, qui compentur in vivis non morientur quidem mutabuntur *e*; qui mortui fuerint uscitabuntur omnes, ipsissimis iis coribus quibus viventes aliquando funantur, ac non aliis, utut qualitate diffentibus; quæ denuò animabus quæq; æterno conjugio unientur *f*. e 1 Thes. 4 17 1 Cor 15 13 61 f Joh 19 26 27

Sect. 3. Injustorum corpora ad dede- per potentiam Christi suscitabuntur; torum autem corpora per spiritum e- ad honorem, fiéntque hæc conformia rpori ipsius glorioso *g*. 1 Cor 15 42 43 44 g Act 24 15 Joh 5.2 9, 29 1 Cor 15 43 Phil 3 21

CAP. XXXIII.

De ultimo Judicio.

1. DIem Deus designavit quo mundum in justitia judica- per Iesum Christum *a*, cui à Patre a est omnis potestas & judicium *b*. a Act 17 31 b Joh 5 22 27

o quidem die non solum judicabun- Angeli apostatici *c*, verum etiam nes homines quotquot uspiam in or- terrarum aliquando vixerint, coram risti tribunali comparebunt, ut cogionum, dictorum, factorumque suom rationem reddant, recipiantq; simul c 1 Cor 6 3 Jud v. 6 2 Pet 2 4

juxta id quod in corpore quisque fecer
d 2 Cor 6 8 seu bonum fuerit sive malum *d*.
Eccles. 12 14 *Sect.* 2. Eo autem consilio diem hu
præstituit Deus, quò nempe misericor
diæ suæ constaret gloria ex æterna
lute electorum, justitiæ autem è da
natione reproborum, qui improbi su
& contumaces. Tunc enim justi i
troibunt in vitam æternam, recipient
plenitudinem illam gaudii ac refriger
quæ à præsentia Domini ventura sun
Impii autem, qui Deum ignorant q
que Evangelio Jesu Christi non mor
gerunt, in æternos cruciatus detrud
tur, æternáque perditione punientu
præsentia Domini, & à potentiæ ips
e Mat 25 31 gloria profligati *e*.
ad finem
Thes 2 5 6 *Sect.* 3. Quemadmodum Christus
bis futurum esse aliquando diem judi
esse velit persuasissimum; tum quò o
nes à peccato absterreantur, tum ob
f 2 Pet 3 11 4 jus piorum solatium in rebus adversis
2 Thes 1 26 ita sanè diem ipsum vult ab homini
ignorari, quò securitatem omnem car
lem excutiant, & nunquam non sint
gilantes (quum qua hora venturus
Dominus ignorant) utque semper
parati ad dicendum. Veni Domine
g Mat 24 36 su, etiam cito veni *g*. *Amen*.
42 43 44
Apoc 22 20

Ca

Catechismus major.

QUÆSTIO.

Quinam est homins finis summus ac præcipuus?

R. Finis hominis summus ac præcipuus est Deum glorificare *a*, eodémque perfectè frui in æternum *b*. a Rom 11 [illegible] 1 Cor [illegible] b Psal [illegible]

Q. *Unde constat esse Deum?*

R. Ipsissimum in homine naturæ men, operaque Dei esse Deum luculen- manifestant *c*: solum autem ipsius rbum Spiritúque eum hominibus re- lant sufficienter ac efficaciter ad salu- n *d*. c Rom 2 1 9

Q. *Quid est verbum Dei?* d 1 Cor 1 9 10

R. Scripturæ Sacræ Veteris ac Novi stamenti sunt Verbum Dei, unica illa ei ac obedientiæ regula *f*. e 2 Tim 3 16.

Q. *Quibus modis mediisque constat ripturas esse verbum Dei?* f Eph 2 20 Apoc 12 18

R. Scripturæ se obstendunt esse Ver- m Dei, majestate sua *g* & puritate *h*, tium omnium consensu *i*, totiusque po, ut Deo nempe omnis gloria tri- tur *k*; lumine suo & vi mirabili g Hos 7 12 1 Cor 2 6 7 h Psal 12 6 i Act 10 4 3 k Rom 3 19 27

Act 18. 28 Heb 4 12 Jac 1 18 Pſal 19 7 8 9 Rom 15 4 Act 20 32 m Ioh 16 13 14 1 Joh 2 20 27 Joh 20 31

cum convincendi tum convertendi pe catores, fideles autem conſolandi ac æd ficandi ad ſalutem *l*: eas autem eſſe Ipſi ſimum Dei verbum, ſolus Dei Spiritu in Scripturis & cum Scripturis teſtimo nium præbens in corde hominis plenè li li poteſt perſuadere *m*.

Q. *Quid eſt quod præcipuè docent Scri pturæ?*

R. Duo imprimis ſunt quæ Scriptu ræ docent, quid homo de Deo creden debeat, quidque officii ab homine Deu exigat *n*.

n 2 Tim 1 13

Q. *Quid autem de Deo nobis è Scri pturis innoteſcit?*

o Heb 11 6 p 1 Joh 5 7 q Act 15 14 15 18 r Act 4 27 28

R. Innoteſcunt nobis è Scripturi quid ſit Deus *o*, Perſonæ in Deitate *p* decreta ejus *q*, eorumque executio *r*.

Q. *Quid eſt Deus?*

s Exod 3 14 Joh 11 7 8 9 t Act 7 2 u 1 Tim. 5. 13 x Mat 5 48 y Gen 17 1 z Pſal 90 2 a Mal 3 6 Jac 1 17 b 1 Reg 8 27 c Pſal 139 1 ad 13 d Apoc 4 8 e Heb 4 13 Pſal 147 5 f Rom. 16 27 g Iſa 6 3 Apoc 15 4 h Deut 32 4 i Exod 34 6 k Deut 6 4 1 Cor 8 4 6 Jer 10 10

R. Deus eſt ſpiritus *ſ*, in ſeipſo & ſeipſo eſſentia *t*, gloriâ *u*, beatitudine ac perfectione *x*, infinitus; ad omni ſufficiens *y*, æternus *z*, immutabilis *a* incomprehenſibilis *b*, ubique præſens *c* omnipotens *d*, omniſcius *e*, ſapientiſſi mus *f*, ſanctiſſimus *g*, juſtiſſimus *h*, ſum mè miſericors, ac benignus, ſumm longanimis, abundanſque bonitate veritate *i*.

Q. *An ſunt plures uno Deo?*

R. Unicus eſt (non plures) vive nempe veruſque Deus *k*.

Q. Quo

Q. *Quot sunt Personæ in Deitate?*

R. Tres in Deitate sunt personæ, Pa-
, Filius, & Spiritus Sanctus, suntq;
tres unus verus æternus Deus, iidem
ostantiâ, potentiâ & gloriâ coæquales, *l* 1 Ioh 5 7
oprietatibus licèt suis personalibus in- Mat 3 16 17 & 28 19 2 Cor 13 14
se distincti *l*. Ioh 10 30

Q. *Quænam sunt trium personarum in itate proprietates personales?*

R. Patri proprium est Filium gigne- *m*, Filio proprium à Patre gigni *n*, m Heb 1 5 6
iritui autem sancto procedere à Patre n Ioh 1 14
ioque, ab omni retro æternitate *o*. 18
o Ioh 15 26

Q. *Unde constat Filium & Spiritum* Gal 4 6
ctum esse Deum, Patrique coæquales?

R. Filium & Spiritum Sanctum esse
um, Patrique coæquales demonstrant
ipturæ sacræ, nomina *p*, attributa *q*, p Isa 6 3 5 8 cum Ioh 12 41 & Act 28 25 1 Joh 5 20
era *r*, cultumque ejusmodi eis tribu- Act 5 3 4
do, quæ soli Deo propria sunt & pecu- q Ioh 1 1
ria *s*.

r Ioh 2 24 25 Cor 2 10 11 r Col 1 6 Gen 1 2 s Mat 28 19 2 Cor 13 14

Q. *Quid sunt decreta Dei?*

R. Decreta Dei sunt consilii vo'un-
is ejus actus liberi, sat cti, sapientes *t*, t Eph 1 11 Rom 11 23 & 6 14 15
ibus ab omni æterno quæcunq; tem- 18
re eveniunt ad suam ipsius glori-
immutabiliter præordinavit *u*, im- u Eph 1 4 11
mis verò quæ Angelos spectant ho- Rom 9 22 23
nesque. Ps 1 33 11

Q. *Quid autem de Angelis hominibusque*

buſque præcipue decrevit Deus?

R. Deus decreto æterno ac immutabili ex mero amore, in laudem gloriosæ ſuæ gratiæ ſtato tempore manifeſtandæ nonnullos Angelorum elegit ad gloriam *, uti & hominum aliquos elegit in Chriſto ad vitam æternam, ſimul & ad media quibus eam conſequantur x: idem pro ſuprema ſua poteſtate, ac ſecundum inſcrutabile voluntatis ſuæ conſilium (quo favorem exhibet abſtinetve pro ſuo ipſius beneplacito) reliquos præterit, ac ignominiam & iram pro peccatis eorum infligendam præordinavit, in laudem gloriæ juſtitiæ ſuæ y.

* 2 Tim 5 21

x Eph 1 4 5 2 Thes 2 13 14

y Rom 9 17 18 1 22

Q. *Quomodo decreta ſua exequitur Deus?*

R. Deus exequitur decreta ſua creationis operibus ac providentiæ, ſecundum præſcientiam ipſius infallibilem voluntatiſque, ſuæ conſilium liberum & immutabile z.

z Eph 1 17

Q. *Quid eſt Creationis opus?*

R. Opus Creationis illud eſt, quo Deus in principio per verbum potentiæ ſuæ, mundum hunc & quæ in eo continentur univerſa ſex dierum ſpatio ex nihilo condidit propter ſemetipſum, atque omnia quidem valde bona a.

a Gen 1 cap

Q. *Quales creavit Deus Angelos?*

R. Angelos b., omnes Deus creavit ſpiritus c, immortales d, ſanctos e, ſed ent

b Col 1 16
c Pſal 104 4
d Mat 12 20
e Mat 25 31

tiâ præſtantes *f*, potentiâ valentes *g*, ipſius mandata exequendum, nomene celebrandum *h*, non tamen immubiles *i*.

f 2 Sam 4 7
g 3 1 Heſ 1 7
h Pſal 103 20 21
i 2 Pet 2 4

Q. *Qualem creavit Deus hominem?*

R. Poſtquam Deus condiderat omis alias creaturas, hominem creavit rem quidem fœminamque *k*, viri corsè terræ pulvere *l*, fœminæ autem è ſta viri fabricavit *m*; imbuitque anibus viventibus, rationalibus, ac imortalibus *n*, ad ſuam ipſius imaginem eavit eos *o*, in cognitione *p*, juſtitia ſanctitate *q*; habentes divinam legem cordibus tuis inſcriptam *r*, eandemq; plendi vires *ſ*, dominium etiam hantes in creaturas *t*, poſſibilitatis tan iſthoc ſtatu excidendi haud imnes *u*.

k Geb 1 27
l Geu 2 7
m Gen 2 12
n Cen 2 7
o Gen 1 27
p Col 3 10
q Eph 4 24
r Rom 2 13 15
ſ Eccl. 7 29
t Gen 1 28
u Gen 3 6

Q. *Quænam ſunt opera Divinæ providentiæ?*

R. Opera divinæ providentiæ ſunt iſanctiſſima *, ſapientiſſima *x*, ac entiſſima creaturarum ſuarum omniconſervatio *y*, ac gubernatio *z*, eaque ut & actionum ab iis profluenm *a*, ad ſuam ipſius gloriam ordina *b*.

* Pſ 4 5 7
x Pſa 04 84
y Heb 1 3
z Pſa 103 19
a Mat 10 29
b Rom 11 35

Q. *Qualis eſt Dei erga Angelos Providentia?*

R. Nonnullis angelorum providentiâ permiſit Deus præfracto animo ſe-

met, ac nunquam inde recuperandos, i
c Jud. v. 6 peccatum & damnationem præcipitare
2 Pet 2 4 hoc tamen reliquaque eorum peccata om
Heb 2 16 nia terminis ſuis circumſcribens dirigen
Iob 44 que ad ſuam ipſius gloriam d: reliquo
d Iob 5 2 autem in ſanctitate ac beatitudine ſtabi
Mat 8 31 livit e: utriſque vero pro arbitrio ſuo uti
e Tim 5 21 tur f, potentiam, miſericordiam, ac juſti
Mar 8 37 tiam ſuam adminiſtrando g.
Aeb 2 22
f Pſal 94 4
g 2 Reg 19 35
Heb 1 15

Q. *Qualis erat providentia Dei circa hominem in ſtatu creationis?*

R. Providentia Dei circa hominem in ſtatu creationis hujuſmodi fuit: eum in paradiſo collocavit, eamque illi colendam dedit, illi fructibus terræ veſcendi
h Gen. 2 8 fecit poteſtatem h, creaturas omnes illius
35 6 imperio ac dominio ſubjugavit i, conju
i Gen 1 28 gium inſtituit quod ei foret in ſubſidium
k Gen 2 18 k; ad communionem ſui ipſius eum ad
l Gen 1 26 miſit l, Sabbatum inſtituit m, fœdus cum
27 28 29 eo ſancivit, vitæ quidem, ſub conditione
3 8 obedientiæ perſonalis, perfectæ ac per
m Gen 2 3 petuæ n; cujus arbor vitæ pignus erat
n Gal 3 12 Rom 10 5 eſu arboris ſcientiæ boni malique ſub pœ
o Gen 2 9 na mortis eidem interdixit p.
p Gen 2 27

Q. *Præſtititne homo in eo quo Deus il lum primitus creavit ſtatu?*

R. Primi noſtri parentes, libertate voluntatis ſuæ permiſſi, Satanæ ten tatione inducti, mandatum Dei tran greſſi ſunt è fructu vetito comedendo eoque facto, ſtatu innocentiæ, in qu
crea

eati fuerant, exciderunt *q*.

Q. *Totumne genus humanum lapſum eſt prima illa tranſgreſſione?*

R. Quandoquidem fœdus cum Ada-o tanquam perſona publica, tum ſuo m poſterorum ſuorum nomine ictum at, exinde factum eſt ut humanum ge-s univerſum ab illo generatione ordi-ria procreatum *r*, in ipſo peccarit, & a cum ipſo ceciderit in prima illa tranſ-eſſione *ſ*.

Q. *In qualem ſtatum præcipitavit lap-hic humanum genus?*

R. Lapſus hic humanum genus in ſta-m peccati ac miſeriæ præcipitavit *t*.

Q. *Quid eſt peccatum?*

R. Peccatum eſt defectus quilibet nformitatis cum lege Divina, vel anſgreſſio cujuſvis Divinæ legis, æ data eſt in regulam creaturæ ratio-li *u*.

Q. *In quo conſiſtit ſtatus illius, in quem pſus eſt homo, peccaminoſitas?*

R. Status illius, in quem lapſus eſt mo, peccaminoſitas conſiſtit in rea-primi peccati quod admiſit Adamus in carentia illius juſtitiæ in qua idem t creatus, ut etiam in corruptione na-ræ ſuæ, unde inhabilis prorſus, ac im-otens factus eſt ad bonum omne ſpiri-ale; eique planè oppoſitus, ad malum

x Rom 3 10 ad 20 autem omne proclivis penitus & quide perpetuo *x*, quod *peccatum originale* vu go dicitur; indeque proveniunt pecca

y Jer 1 14 5 Matt 5 19 omnia actualia *y*.

Q. *Quo modo peccatum hoc origina a primis parentibus ad eorum poſteros d rivatur?*

R. Peccatum originale à primis p rentibus ad eorum poſteros derivatur p generationem naturalem; adeò ut on

z Pſal 51 5 Iob 14 4 nes in peccato concepti natique ſin quotquot ab iis ea ratione procreantur

Q. *Quam autem miſeriam intulit l ſus humano generi?*

a Gen 3 8 Iob 21 R. Lapſus intulit humano generi n ſolum communionis cum Deo jacturam verum etiam iram ejus & maledicti

b Eph 2 2 3 nem; adeò ut naturâ ſimus iræ filii

c 2 Tim 2 26 Satanæ mancipia *c*, & ſuppliciis q

d Gen 2 17 Lam 3 39 buſcunque meritiſſimè obnoxii, tam hoc ſeculo quam futuro *d*.

Q. *Quænam ſunt peccati in præſ ſeculo ſupplicia?*

R. Supplicia peccati in preſenti ſe lo ſunt, cum interna, animi nempe ca

e Eph 5 18 f Rom 1 28 g 2 Theſſ 2 2 h Rom 5 5 i Iſa 31 4 k Rom 20 l Gen 3 17 tas *e*, ſenſus reprobus *f*, illeſiones torte duritiei cordis *h*, conſcientiæ horror & affectus viles *k*, tum etiam externa, c juſmodi ſunt, creaturarum noſtri ca maledictio Divina *l*, omniaque qu quot nobis adveniunt, mala, ſive cor libus, ſive nominibus, fortunis, ami

negotiis demum noſtris adverſentur, una cum ipſa morte *n*.

m Deut 18 15 *ad finem*

n Rom 6 22

Q. *Quænam ſunt peccati ſupplicia in futuro ſeculo?*

R. Supplicia peccati in ſeculo futuro ſunt, à jucundiſsima Dei præſentia ſeparatio ſempiterna, continui, æterni & exquiſitiſsimi animæ corporiſque in igne gehennæ cruciatus *o*.

o 2 Thes. 1 9 *Mat.* 9 4

Q. *An humanum genus univerſum pereat ſinit Deus in ſtatu peccati ac miſeriæ?*

R. Deus univerſum genus humanum non derelinquit in ſtatu peccati, ac miſeriæ perituram *p*, in quem ſcilicet inciderant primum fœdus violando (*fœdus operum q* vulgo dictum) verum præ meo amore ſuo ac miſericordia electos ſuos inde eripit, ac in ſtatum ſalutis eos transfert virtute novi fœderis, quod vulgo dicitur *fœdus gratiæ r*.

p 1 Theſſ. 5 9

q Gal 3 10 11

r Tit 2 4 5 6 7 *Gal* 3 8

Q. *Quocum initum eſt fœdus gratiæ?*

R. Fœdus gratiæ initum eſt cum Chriſto, Adamo ſecundo, atque in eo cum electis omnibus tanquam ipſius ſemine *ſ*.

ſ Gal 3 16 *Rom* 5 15 *ad finem.*

Q. *Quomodo in ſecundo fœdere manifeſtatur gratia Dei?*

R. Gratia Dei in ſecundo fœdere manifeſtatur, in quantum peccatoribus gratuitò parat offertque mediatorem *t*, ac per eum vitam & ſalutem *u*. Atque quò in illo jus obtineant fidem requirens conditionem

t Gen 3 15

u Joh 5 11 12

v

ditionem *, electis omnibus Spiritum s
um sanctum promittit ac largitur *x*, q
fidem in iis illam *y*, unà cum gratiis ali
salutaribus universis *z*, operetur, eosq
sanctæ omni obedientiæ pares reddat a
idoneos *a*; ut quæ sit genuinæ ipsoru
veræque fidei *b*, & gratitudinis erg
Deum *c*, argumentum viaque illis præ
scripta, quâ Deus voluit ad salutem per
veniri *d*.

*Ioh 3 16 & 1 12
x Prav 1 3
y 2 Cor 14 13
z Gal 5 22 23
a Ezech 36 27
b Jac 2 8 22
c 2 Cor 5 4 15
d Eph 2 10

Q. *Fœdus gratiæ an uno semper fueri eodemque modo administratum?*

R. Fœdus gratiæ non uno semper fui eodemque modo administratum, veru administratio ejus sub Veteri Testament ac sub Novo est alia atque alia *e*.

e 2 Cor 3 6 7 8 9

Q. *Quomodo administratum est fœdu gratiæ sub Veteri Testamento?*

R. Sub Veteri Testamento fœdus gra tiæ est administratum promissionibus f Prophetiis *g*, & Sacrificiis *h*, circumcis one *i*, paschate *k*, aliisque typis ac instit tis; quæ omnia Christum tunc futuru præsignificabant; ac pro ratione illoru temporum sufficiebant electis in fide i promissum Messiam ædificandis *l*; pe quem illi plenam peccati remissionem a salutem æternam tunc temporis sunt co secuti *m*.

f Rom 5 8
g Act 3 20 24
h Neh 10 1
i Rom 4 11
k 1 Cor 5 7
l Heb 8 9 10 cap.
Heb 11 13
m Gal 3 27 8 9 .4

Q. *Quomodo administratur fœdus gr ti æ sub Novo Testamento?*

R. Sub Novo Test. exhibito jam Chri
st

(qui eſt ſubſtantia) idem illud gratiæ
dus adminiſtrabatur, & uſq; debet ad-
niſtrari prædicatione verbi *n*, ut & ad
niſtratione Sacramentorum, Baptiſmi *o*,
mpe, & cœnæ Dominicæ *p*, in quibus
atia ſaluſque cunctis gentibus, plenius,
identius, ac efficaciùs exhibetur *q*.

Q. *Quis eſt fœderis gratiæ Mediator?*

R. Fœderis gratiæ Mediator unicus eſt
ominus Ieſus Chriſtus *r*, qui quum
ſet æternus Dei Filius coeſſentialis Pa-
i & coæqualis *ſ*, in plenitudine tempo-
s humo factus eſt *t*, adeoque fuit, & uſ-
ue durat, Deus & homo, è naturis dua-
s integris diſtinctiſque, perſona unica
æternum *u*.

Q. *Quomodo autem Chriſtus Filius Dei
um eſſet, factus eſt homo?*

R. Chriſtus Dei Filius factus eſt homo,
um corpus verum, animamq; rationalem
ſſumeret ſibi *, viSpiritus ſancti in ute-
o, éque ſubſtantia Virginis *Mariæ* con-
eptus, & ex eadem natus *x*, immunis ta-
nen à peccato *y*.

Q. *Quæ neceſſitas id exegit ut Deus eſ-
t idem qui Mediator?*

R. Neceſſum erat ut Deus eſſet qui
Mediator, cum ut humanam naturam
ub irâ Dei infinitâ, ac poteſtate mortis
aborantem ſuſtentaret *z*, & quodammo-
do ſuffulciret nè ſuccumberet; tum verò
etiam ut perpeſſionibus ſuis, obedientiæ

n Mare 16, 15 *2 Mat* 28 19 20
p 1 Cor 11 23 24 25 *2 Cor* 3 6 *ad finem Heb* 8 9 10 11
Mat 27 19
r 1 Tim 2 5
ſ Ioh 1 1 14 & 10 30 *Phil* 2 6
t Gal 4 4
u Luc 1 35 *Rom* 9 5 *Col* 2 9 *Heb* 7 24 25
* *Ioh* 1 14 *Mat* 26 38
x Luc 27 31 35 42 *Gal* 4 4
y Heb 4 15 & 7 26
z Act 2. 24. 25 *Rom* 1 4 *cum Rom* 4 25 *Heb* 9. 4

ac

a Act 20 28 Heb 9 14 b Rom 3 24 c Eph 1 6 d Tit 2 3 14 e Gal 4 6 f Luc 1 68 69 71 74 g Heb 5 8 9 ac intercessioni pretium faceret ac efficiaciam *a*: quò justitiæ Dei satisfaceret favorem ejus conciliaret *c*, populum acquireret peculiarem *d*, Spiritum suum idaret *e*, eorūmque hostes omnes debellaret *f*, ipsósque perduceret ad æternam salutem *g*.

Q. *Quæ autem necessitas quamobrem homo esset Mediator?*

R. Oportebat Mediatorem esse hominem, quò naturam nostram eveheret *b* obedientiam legi præstaret *i*, inque natura nostra, cum pati posset tum intercederet *k*; ut infirmitatum nostrarum sensi communi nobiscum afficeretur *l*; ut nos denique Filiorum adoptionem reciperemus *m*, & consolationem accessumque ad thronum gratiæ cum confidentia consequeremur *n*.

b Heb 2 16 i Gal 4 4 k Heb 2 14 l Heb 4 5 m Gal 4 5 n Heb 4 16

Q. *Unde necessarium erat ut Mediator esset Θεανθρωπος sive in una eademque persona Deus & homo?*

R. Necessum erat ut Mediator, cujus erat Deum ac hominem conciliare, ipse & Deus & homo existeret, & persona quidem unica, ut opera utriusque naturæ propria, à Deo pro nobis acceptarentur nos autem ut illis tanquam totius personæ operibus niteremur *p*.

o Matt. 4 12 23 p Pet 2 2 6

Q. *Quamobrem Mediatori nostro inditum est nomen* Iesus?

R. Mediatori nostro nomen Jes
indi

ditum est quoniam populum suum à
ccatis eorum servat *q*. q Mat 1 21

Q. *Quare Mediator noster vocabatur*
hristus?

R. Mediator noster ideo *Christus*
ocabatur, quoniam Spiritu Sancto
pra mensuram unctus est *r*, adeóque r Job 3 36
paratus, plenéque instructus, cum au-
oritate tum potentiâ *s*, ad munera Pro- s Jou 6 27
hetæ *t*, Sacerdotis *u*, ac Regis Ecclesiæ Mat 28 18
æ *, exequendum, tam in humiliatio- t Act 13 11
s, quàm exaltationis suæ statu. u Heb 5 5 * Psal 2 6

Q. *Quibus Modis exequitur Christus*
unus Propheticum?

R. Christus exequitur Prophetæ mu-
us, Ecclesiæ suæ *x*, in unoquoque seculo x Joh 1 17
ntegram Dei voluntatem *y*, de omnibus y Iob 15 15
uæ illorum ædificationem spectant &
lutem revelando *z*, per verbum quidem z Act 20 31
um spiritúmque *a*, variis tamen admi- a 1 Pet 1 10 11 12
istrandi modis *b*. b Heb 1 1 2

Q. *Quibus modis præstat Christus mu-*
us Sacerdotale?

R. Christus præstat munus Sacerdotis,
eipsum in Sacrificium Deo immacula-
um semel offerendo *c*, quod pro populi c Heb 9 14
ui peccatis reconciliatio foret *d*, prout d Heb 2 17
etiam pro ipsis perpetuò intercedendo *e*. e Heb 7 17

Q. *Quomodo Regis munere defungitur*
Christus?

R. Christus exequitur munus Regium
dum populum sibi ex mundo vocat *f*, có- f [illegible] 4

que

g Eph 4 11 que officiariis g, legibus h, atque censur
11
1 Cor 12 28 donat, atque instruit, quibus eos visib
b Isa 33 22 modò regit & gubernat i, dumque larg
i Mic 18 7 tur electis suis gratiam salvificam k, eo
18
1 Cor 5 4 5 que obedientes remunerat l, peccant
k Act 5 35 castigat m, in tentationibus ac perpessio
l Apoc 22. 12 nibus sustentat ac conservat n, hostes ec
& 2 10 rum omnes coercet superatq; o, omnia d
m Apoc 3 9 nique potentiâ suâ in sui ipsius gloriam
n Isa 63 9 eorumque donum ordinat q, quinetia
o 1 Cor. 15. 25 de reliquis omnibus supplicium sumi
Psal 119 quotquot Deum ignorant & non obtem
p totum perant Evangelio r.
p Rom 14 10 11
q Rom 8 28
r 2 Thes 1 8 9
Psal 2 8 9

Q. *Quis erat status humiliationis Christi?*

R. Humiliationis Christi status erat hu
millis illa conditio quâ nostri ergò glori
sua semet exinanivit, formam servi in s
suscepit, cùm in conceptione & ortu, tu
f Phil 2 6 7 8 in vita & morte, imo verò etiam à mor
Luc 1 31 ulque ad ejus resurrectionem f.
2 Cor 8 9
t Act 2 24

Q. *Quomodo in conceptione & nativitate sua humiliavit se Christus?*

R. Christus in conceptione & nativit
te sua semetipsum humiliavit, eo quo
ab omni æterno Filius Dei quamvis esse
in sinu Patris, nihilominus tamen in ple
nitudine temporis Filius hominis fie
dignatus sit; factus ex muliere humil
conditionis, ex eaque nasci, cum vari
s Iob 1 14 18 insolitæ demissionis circumstantiis s.
Gal 4 4
Luc 2 7

Q. *Quomodo Christus in vita sua sem humiliavit?* R. Chri

R: Chriſtus in vita ſua ſemet humilia-
legi, quam perfectè implevit *u*, ſubji- *u Mat* 5 17 *Rom* 5 19
ndo ſemet *; quinetiam conflictando * *Gal* 4 4
igniſſimis mundi injuriis x, tentatio- x *Pſal* 22 6 *Heb* 12 2 3
ius Satanæ *y*, carniſq; ſuæ infirmitati- *y Mat* 4 1 *ad* 12
m naturæ humanæ communibus, *Luc* 4 3 *z Heb* 2 7 18
m tenuem ipſius conditionem conſe- *&* 4 13
ntibus *z*. *Iſa* 53 4

Q. *Quomodo Chriſtus ſemet in morte ſua*
iliavit?

R. Chriſtus humiliavit ſe in morte ſua, *a Mat* 27 4
quantum à Juda proditus *a*, à Diſcipu- *b Mat* 26 26
ſuis derelictus *b*, à mundo ludibrio ha-
us ac rejectus *c*, damnatus à Pilato, à *c Iſa* 53 2 3
ſecutoribus ſuis excruciatus *d*, & cum *d Mat* 27 26 *ad* 50
rroribus mortis ac poteſtatibus tene- *Act* 19 34
rum conflictatus, ponduſque iræ Di- *e Luc* 22 44
næ *e*, quum ſenſerat ac ſuſtinuerat ani- *Mat* 27 46
m ſuam depoſuit oblationem pro *f Iſa* 53 10
ccatis *f*, ignominioſam, dolorificam *g Phil* 2 8 *Heb* 12 2
maledictam crucis mortem ſubeundo *g*. *Gal* 3 13

Q. *In quo conſtabat Chriſti poſt mortem*
miliatio?

R. Chriſti poſt mortem humiliatio in *h* 1 *Cor* 15
c conſtabat, quod ſepultus fuerit *h*, 3 4
que in ſtatu mortuorum & ſub poteſta-
mortis ad tertium uſque diem commo- *i Pſal* 16 10
tus *i*, quod aliàs quidem hiſce verbis *cum Act* 2
preſſum eſt ac ſignificatum, *Deſcendit* 2 25 26
inferos. 27 31 *Rom* 6 9 *Mat* 12 40

Q. *Quis erat exaltationis Chriſti ſta-*
s?

R. Status

k 1 Cor 15 4 *R.* Status exaltationis Chriſti compl
ctitur ejus reſurrectionem *k*, & aſcenſu
l Mat 28 10 *l*, ut & ſeſſionem ejus ad dextram P
m Eph 1 20 tris *m*, reditumque ad mundum judica
n Act 1 11 dum *n*.

Q. Quomodo erat Chriſtus in reſurrecti one ſua exaltatus?

R. Chriſtus reſurrectione ſua eſt exa
tatus eo quod cum nullam vidiſſet co
ruptionem in morte (à qua impoſſibl
o Act 2 24 27 erat eum detineri *o*) cum eodem ipſiſſ
mo, in quo paſſus eſt corpore, una cu
p Luc 24 39 proprietatibus ejuſdem eſſentialibus
(mortalitatis tamen experte ut & com
munium reliquarum, ad vitam hab
ſpectantium infirmitatum) animæ ſu
q Rom 6 9 denuo realiter unito *q*, ſua ipſius poten
r Joh 10 8 *r* Rom 1 4 fretus, à mortuis tertio die reſurrexerit
unde ſemet eſſe filium Dei *ſ*, Divinæ ju
t Rom 8 34 *u* Heb 8 4 ſtitiæ ſatisfeciſſe *t*, mortem, eumqu
qui poteſtatem ejus habebat debellâſſe
denique ſe dominum eſſe vivorum a
* Rom 14 9 mortuorum * demonſtravit. Quæ qui
x 1 Cor 15 21 *y* Eph 1 20 22 dem omnia tanquam perſona publica
& caput Eccleſiæ ſuæ præſtiterit, qu
z Rom 2 25 *a* Eph 2 1 nempe illos juſtificaret *z*, in gratia vivi
ficaret *a*, ſuppetias eis adverſus hoſte
b 1 Cor 15 25 ferret *b*, ut ipſi denique certum haberen
c 1 Cor 15 20 ſe noviſſimo illo die à mortuis eſſe reſu
recturos *c*.

Q. Quomodo erat Chriſtus in aſcenſ ſuo exaltatus?

R. Chri

R. Christus erat in ascensu suo exalta-
eo quod postquam Apostolis à resur-
ctione sua sæpius apparuisset, cumque
esset conversatus, ea quæ Regni Dei *d Act* 1 v. 3
t annuncians *d*, simul & potestatem
is faciens evangelium omnibus ratio-
bus prædicandi *e*, post quadraginta de- *e Matt* 28 19
m à resurrectione sua dies, in natura
stra, utque caput nostrum *f*, de hosti- *f Heb* 6 20
s triumphans *g*, visibiliter ascenderit *g Epa* 4 8
supremos cœlos, ut ibi pro hominibus *h Act* 1 9 10
na acciperet *h*, ut affectus nostros eo
que elevaret *i*, nobisque locum præ- *i Col* 3 1 2
raret *k*, ubi ipse manet manebitque *k Joh* 14 3
que ad secundum ipsius adventum in *l Act* 3 21
consummatione seculi *l*.

Q. *Quo modo exaltatus Christus sessum suâ ad dextram Dei?*

R. Christus exaltatur sessione sua ad
xtram Dei, eo quod qua Θεανθρωπικὴν
mmam De Patris gratiam ac favorem *m Phil* 2. 8
secutus sit *m*, una cum omni plenitu- *n Act* 2. 8
e gaudii *n*, gloriæ *o*, ac potentiæ in *o Joh* 17 5
nia quæ in cœlis ac in terris sunt *p*, *p Eph* 1 21
odque Ecclesiam suam colligat prote-
que, eorum hostes prosternat mini-
os suos populúmque donis ac gratiis *q Eph* 4 10 11 22
truat *q*, ac pro iis intercedat *r*. *r Rom* 8 34

Q. *Quomodo intercedit Christus?*

R. Christus intercedit in natura no-
a coram Patre in Cœlo jugiter com-
rendo *s*, cum obedientiæ suæ ac in *s Heb* 9 12
terris

s Heb 1 3 terris oblati ſacrificii merito *t*; quinetiam declarando, velle ſe meritum illud ſuum univerſis credentibus applicari, omnes adverſus eos criminationes diluendo; denique conſcientiæ tranquillitatem lapſibus eorum quotidianis non obſtantibus *x*, acceſſum ad thronum gratiæ cum confidentia *y*, eórumque cùm perſonarum *z*, tum obedientiæ *a*, acceptationem eis procurando.

u Ioh 3 16 & 17 9 20 23 *x Rom* 5 1, 2 1 *Ioh* 2 1 2 *y Heb* 4 14 *z Eph* 1 6 *a* 1 *Pet* 2 5

Q. *Quo modo exaltandus eſt Chriſtus cum redierit mundum judicaturus?*

R. Chriſtus quum judicaturus mundum redierit, in eo exaltabitur, quod ipſe qui ab hominibus impiis injuſtè judicatus eſt & condemnatus *b*, noviſſimo illo die in potentia maxima *c*, plenaque gloriæ tum ſuæ tum paternæ manifeſtatione ſtipatus univerſis angelis ſuis ſanctis *d*, redibit cum celeuſmate, cum voce Archangeli, & cum buccina Dei *e*, mundum judicaturus in juſtitia *f*.

b Act 3 14 15 *c Mat* 24 30 *d Luc* 9 26 *Mat* 25 32 *e* 1 *Theſſ* 4 16 *f Act* 17 31

Q. *Quænam beneficia mediatione ſua impetravit Chriſtus?*

R. Chriſtus mediatione ſuâ impetravit redemptionem *g*, una cum omnibus aliis fœderis gratiæ beneficiis *h*.

g Heb 9 12 *h* 2 *Cor* 1 20

Q. *Unde autem fit, quod beneficiorum quæ Chriſtus impetravit, ſumus participes?*

R. Participes facti ſumus beneficiorum quæ impetravit Chriſtus per eorun-

m nobis applicationem *i*, quod Dei ritus Sancti opus imprimis eſt *k*.

i 1 *Ioh* ii 12
k Tit 3 5 6

Q. Quinam redemptionis per Chriſtum t participes?

R. Redemptio iis omnibus certo ap-catur, & communicatur efficaciter pro bus eam Chriſtus acquiſivit *l*, qui dem ſuo quiſque tempore à ſpiritu cto potentes fiunt in Chriſtum cre-e ſecundum evangelium *m*.

l Eph 1 13 14
Ioh 6 37 39
& o 15 16
m Eph 2 8
2 *Cor* 4 13

Q. An fieri poteſt ut qui Evangelium quam audiverunt, adeoque nec Chriſtum unt, neque in eum credunt, vivendo ſe-dum naturæ lumen; æternum ſalutem ſequantur?

R. Qui Evangelium nunquam audi-unt *n*, Chriſtumque adeo ignorant *o*, in eum credunt, ſalvari nequeunt *p*, mam licet operam navaverint mori-ſuis ad naturæ lumen *q*, iſtiuſque m profitentur religionis legem com-endis *r*, neque in alio quovis ſalus extra Chriſtum ſolum *ſ*, qui ſalva-eſt non niſi corporis ſui, hoc eſt cleſiæ *t*.

n Rom 10 14
o 2 *Theſſ* 1 8
p 9 *Eph* 2 12 *Ioh* 4 10
11 12
q Ioh 8 24 *Marc* 16 16
r 1 *Cor* 1 20 *ad* 24
ſ Act 4 12
Rom 9 31 32 *Phil* 3 4 5 7 8 9
t Eph 5 23

Q. Omnes ne ſalvantur, quotquot Evan-lium audiunt ac in Eccleſia vivunt?

R. Non ſalvantur omnes qui Evange-m audiunt, ac in Eccleſia viſibili vi-degunt, verum illi ſoli qui membra t Eccleſiæ inviſibilis *u*.

u Ioh 12 33 39 40 *Rom* 9 6 *Mat* 22 14 *& 7* 21 *Rom* 11 7

Q. Quid

Q. *Quid est Ecclesia visibilis?*

R. Ecclesia visibilis est societas ex
omnibus quotquot in omnibus mun
* 1 Cor 1 2 locis temporibusque religionem ver
profitentur *, eorumque liberis co
x 1 Cor 7 14 Act 2 39 mentata *x*.

Q. *Quænam sunt peculiaria visibi Ecclesiæ privilegia?*

R. Ecclesia visibilis hoc habet pri
legii quòd sit sub speciali Dei cura
y Isa 4 5 6 regimine *y*, unde per omnes ætates, h
stibus omnibus nequicquam contra
z Psal 115 tentibus *z*, protecta fuit & conserva
quò Sanctorum communione, salut
a Act 2 39 que mediis ordinariis potiatur *a*; quo
que singulis ejusdem membris in mini
rio Evangelii gratia per Christu
offeratur, qui salvatum iri, quicunq
b Psal 147 19 in eum crediderit, testificatur *b*; nem
nem autem excludit qui ad ipsum ve
c Joh 6 37 re volet *c*.

Q. *Quid est Ecclesia invisibilis?*

R. Invisibilis Ecclesia, est electoru
numerus universus, quotquot nemp
fuerunt, sunt, aut erunt unquam in unu
d Eph 2 10 collecti sub Christo capite *d*.

Q. *Quæ sunt specialia illa beneficia quibus Ecclesiæ invisibilis membra p Christum potiuntur?*

R. Membra Ecclesiæ invisibilis p
Christum in gratia ac gloriâ unio
e Joh 17 21 cum ipso & communione potiuntur *e*.

Q. *Qui*

Q. Quid eſt unio illa, quæ electis cum Chriſto intercedit?

R. Unio quæ electis cum Chriſto intercedit, eſt opus Divinæ gratiæ *f*, ſpiritualiter quidem ac myſticè, reliquam tamen ac inſeparabiliter Chriſto quam capiti ac marito ſuo conjungitur *g*; quod quidem effectum eſt vocatione illorum efficaci *h*.

Q. Quid eſt vocatio efficax?

R. Vocatio efficax eſt opus omnipotentis poteſtatis & gratiæ Dei *i*, quo ex amore ſuo erga electos, gratuito illo eosdem ac ſpeciali, nullâ in ipſis re quicquam eum ad id movente *k*, tempore ſuo accepto, per verbum ſuum ſpiritúmque Jeſum Chriſtum eos invitat atque adhibit *l*, ſalutariter mentes eorum illuminans *m*, voluntates renovans *n*, ac potenter determinans, adeo quidem ut ipſi ſe mortui licèt in peccatis ſint, hac operatione tamen volentes fiant ac potentes, vocationi ipſius liberrimè reſpondere, illámque inibi oblatam & exhibitam recipere quidem & amplexari *o*.

Q. An ſoli electi vocantur efficaciter?

R. Omnes & ſoli electi vocantur efficaciter *p*, quamvis alii etiam verbi miniſterio externè vocari & poſſint & debeant *q*, communéque nonnullas operationes Spiritûs experiri *r*, qui ob contumacem ſuum gratiæ ſibi, oblatæ neglectum

f Eph 1 22. Eph 2 6 7 8
g 2 Cor 6 17
h 1 Pet 5 10. 1 Cor 1 9
i John 5 25. Eph 1 17
k Tit 3 4 5. Rom 9 11
l 2 Cor 5 20. *m* Act 6 8. *n* Ezech 12 9
o Eph 2 5. Phil 2 13
p Act 13 48
q Mat 22 4
r Mat 7 22.

neglectum & contemptum, nunqu
f Joh 12 38 39 40 verè ad Chriſtum accedunt, in
Act 28.25 25 27 nempe infidelitate quàm juſtiſſimè
Ioel 2 64,65 relicti *f*.
Pſac 81 11 12 Q. *Qualis eſt communia in gratia*
membris Eccleſiæ inviſibiiis cum Chriſto
tercedit ?

R. Communio in gratia quæ memb
Eccleſiæ inviſibilis cum Chriſto inter
dit, eſt eorum de virtute mediatio
* *Rom* 8 30 Chriſti participatio, in juſtificatione
u Eph 1 5 adoptione *u*, ſanctificatione, & quicq
aliud ſit, quod eorum cum ipſo union
* 1 *Cor* 1 30 in hac vita manifeſtat *.

Q. *Quid eſt juſtificatio?*

R. Juſtificatio eſt actus gratuitæ
x Rom 3 22 24 25 erga peccatores gratiæ *x*, quo pecc
Rom 4 5 illorum omnia condonat, perſonas
y 2 *Cor* 5 19 21 rum pro juſtis in conſpectu ipſius acc
Rom 3 22 rat reputátque *y*, non quidem prop
z 1 25 27 28 quicquam in iis productum, aut ab
z Tit 3 5 7 præſtitum *z*, verùm propter ſolam Ch
Eph 1 7 ſti perfectam obedientiam, ac plenam
a Rom 5 17 18 19 tisfactionem à Deo illis imputatam *a*,
& Act 10 43 *Gal* 2 16 ceptam autem fide ſolùm *b*.
Phil 3 9 Q. *Quomodo eſt juſtificatio actus gra*
Dei gratuitæ?

R. Quamquam Chriſtus obedien
& morte ſuâ juſtitiæ divinæ prop
realiter, ac plenè illorum vice, qui juſt
cantur, ſatisfecit *c*; nihilominus tam
c Rom 5 8 6 10 19 in quantum Deus ſatisfactionem, qu

illis poterat exegiſſe, à vade accepta-
vademque hunc iis procuravit, fili-
nempe ſuum unicum *d*, imputans iis *d* 1 *Tim* 2 5
itiam ejus *e*, nihilque ab iis ad juſti- *Heb* 10 0
e 2 *Cor* 5 21
ionem eorum requirens præter fi- *f Rom* 3 14
26
f. quæ etiam ipſa illius donum eſt *g*, *g Eph* 2 8
ificatio illorum eſt quoad ipſos à
riâ gratuitâ *h*. *h Eph* 1 7

Q. *Quid eſt fides juſtificans.*

R. Fides juſtificans eſt gratia ſaluta-
i à Spiritu *k*, verboque *l*, Dei effecta *i Heb* 10 39
corde peccatoris, quâ convictus pec- *k* 2 *Cor* 4 15
ac miſeriæ ſuæ, ut & ſummæ illius *l Rom* 10 14
in ipſo eſt reliquiſque omnibus crea-
is impotentiæ, eum à perdita ſua &
nè conclamata conditione vindican-
, non ſolùm Evangelicæ promiſſio- *m Act* 2 37
veritati aſſentitur *m*, verùm etiam *n Eph* 1 13
iſtum, ejuſque juſtitiam recipit,
ue nititur inibi oblatis, in remiſſio-
peccati *o*, perſonæque ſuæ pro juſta *o Iob* 12
conſpectu Dei acceptationem & re-
ionem ad ſalutem *p*.

Q. *Quomodo fides juſtificat peccatorem in* *p Phil.* 3 9
conſpectu Dei ?

R. Fides juſtificat peccatorem in con-
ſpectu Dei, non quidem propter alias
, quæ perpetuò illam comitantur,
ias fidei neque ſaltem propter ea, quæ
ius ejus ſunt *q*, bona opera; neque *q Gal* 3 12
ndo ac ſi ipſa fidei gratia, aut ejus
actus quivis, ad juſtificationem illi

r Rom 4 5 cum Rom 10 10

eſſet imputatus *r*; verum ſolummo quatenus inſtrumentum eſt, quo Chriſtum ejuſque juſtitiam recipit app

ſ Iob 1 12

carque *ſ*.

Q. *Quid eſt adoptio?*

R. Adoptio eſt actus gratiæ D gratuitæ *t*, in & pro Jeſu Chriſto fi

t 1 Joh 3 1 u Eph 1 5 x Iob 1 12

ejus unico *u*, quo juſtificati omnes numerum filiorum ejus recipiuntur

x 2 Cor 6 8 y Gal 4 6

impoſitum ſibi habent ejus nomen Spiritum filii ejus dono accipiunt *y*, paterna ipſius cura ac diſpenſatione ct

z Pſa 103 13

ſtituuntur *z*. ad immunitates omnes privilegia filiorum Dei admittuntur, miſſionum fiunt hæredes & cum Chri

a Heb 6 12

in gloria cohæredes *a*.

Q. *Quid eſt ſanctificatio?*

R. Sanctificatio eſt opus Divinæ tiæ, quo omnes, quos Deus jacta mundi fundamenta elegit ad ctimoniam, ſunt per potentem opera

b Heb 1 4 c Rom 6 4 5

onem Spiritus ejus *b*, Chriſti mort eis & reſurrectionem applicantis *c*, tempore per totum hominem ad im

d Eph 4 23, 24

nem Dei renovati *d*: indita cordi ſuis habentes reſipiſcentiæ ad vit aliarúmque gratiarum omnium ſalut

e Act 11 18

um *e*, ſemina, ipſaque gratias ità ex

f Jud. v. 20 Heb 6 11 12

tatas, auctas & confirmatas *f*, ut ma indies magiſque peccato moriantur, que ad novitatem vitæ reſurgant ac re

g Rom 6 4

viſcant *g*.

Q. Q

Q. *Quid eſt reſipiſcentia ad vitam?*

R. Reſipiſcentia ad vitam eſt gratia vifica *h*, à Spiritu *i*, verbóque *k*, i effecta in corde peccatoris, qua ex ſpectu ſenſuque non ſolum periculi *l*, l etiam turpitudinis, & exoſæ naturæ ccatorum ſuorum *m*, atque è perſpecta i erga reſipiſcentes in Chriſto miſeri- rdia *n*, ità peccata ſua deflet *o*, ac de- ſtatur *p*, ut àb iis omnibus ad Deum nvertatur *q*, cum propoſito & conatu omnibus novæ obedientiæ viis con- nter cum ipſo ambulandi *r*.

h 2 Ti 2 25
i Zech 12 10
k Act 11 18
l Zech 18 28
m Ezech 36
n Ioel 2 12
o Jer 31 18
p Cor 7 11
q Act 26 18
r Pſal 119 6 59 23

Q. *In quo à ſe invicem differunt juſtifi- io & ſanctificatio?*

R. Quanquam ſanctificatio juſtifi- ioni inſeparabiliter planè ſit con- ta *ſ*, in eo tamen differunt, quod juſtificatione Deus imputet juſtiti- Chriſti *t*, in ſanctificatione autem iritus ejus gratiam infundat, eámque rcendi potentiam ſuppeditet *u*; in peccatum condonatur *, in hac ſub um mittitur *x*, altera fideles ex equo nes ab ira Dei vindicante, idque in vita perfectè liberat, adeo ut in con- mnationem nunquam incidant *y*, al- vero neque in omnibus æqualis exi- *z*, neque in quoquam eſt in hâc vitâ fecta *a*, verum ad perfectionem ado- it *b*.

ſ 1 Cor 5 11
t Rom 3 6 8
u Ezech 36 27
* Rom 3 31
x Rom 6 6
y Rom 8 33 34.
z 1 John 2 12 13 14.
a Joh 1 9 10
b 2 Cor 7 1

Q. *Unde oritur ſanctificationis in*

fidelibus imperfectio?

R. Imperfectio ſanctificationis in fidelibus oritur è reliquiis peccati in omni eorum parte remanentibus, perpetuis carnis, adverſus ſpiritum concupiſcentiis, unde fit ut à tentationibus vincantur ſæpiùs, in peccata multa incidant *c*, in officiis ſuis ſpiritualibus ſufflaminentur *d*, operáque eorum opera in conſpectu Dei imperfecta ſint & contaminata *e*.

c Rom 7 18
d Heb 12 1
e Iſa 64 6

Q. *Annon fieri poſſit propter eorum quotidianas imperfectiones, quâ tentationes multas, & peccata quæ admittunt, ut è ſtatu gratiæ tandem excidant fideles?*

R. Verè fideles per amorem Dei immutabilem *f*, ejuſque decretum & fœdus perſeverantiam eis largiendi & ut etiam inſeparabilem eorum cum Chriſto unionem *h*, ejuſque pro eis interceſſionem perpetuam *i*, per ſpiritum denique ſemén ique Dei in ipſis permanentes *k*, ſtatu gratiæ nec finaliter nec totaliter poſſunt excidere *l*; verum potentiâ Dei per fidem cuſtodiuntur ad ſalutem *m*.

f Ier 31 3
g 1 Tim 2
h 1 Cor 1 8 9
i Heb 7 25
k 1 Joh 3 9
l Jer 32 40
m 1 Pet 1 5

Q. *Poſſuntne vere fideles infallibiliter habere certitudinem ſe in ſtatu gratiæ conſtitutos deque ſua in eodem perſeverantia ſalutem?*

R. Qui verè in Chriſtum credunt ſtudentes coram ipſo in omni bo
con

nſcientia ambulare *n*, poſſunt quidem *n* 1 *Joh* 2 3
ique revelatione extraordinaria per
dem veritati promiſsionum Dei nixam,
rque Spiritum facultatem iis ſubmi-
ſtrantem, qua gratias illis quibus
omiſsiones vitæ fiunt *o*, diſcernere *o* 1 *Cor* 2 12
leant in ſeipſis, & una cum ſpiriti-
s eorum teſtificantem eos eſſe Dei
os *p*, infallibiliter certi evadere eſſe *p Rom* 3 15
cum in ſtatu gratiæ conſtituros,
m perſeveraturos in eodem ad ſalu-
m *q*. *q* 1 *Joh* 5 13

Q. *An omnes vere fideles, omni tempore, rti ſunt de præſenti ſuo in gratiæ ſtatu, que futura ſalute?*

R. Quum certitudo gratiæ ac ſalutis eſſentia fidei non ſit *r*, verè fideles *r Ep.* [illegible] 3
iuſquam eam conſequantur, diu poſ- *Iſa* 50 10
nt expectare *ſ*, quinetiam poſtquam
m adepti ſunt, perturbationibus,
idem multiformiis, peccatis, tentati-
ibus, ac deſertionibus debilitari illa
teſt ac intermitti *t*, nunquam tamen *t Pſal* 77 2
Spiritus Dei præſentiâ, iiſque ſubſi-
is deſtituuntur, quæ eos ſuſtentant
o minus in deſperationem penitus
mergantur *u*. *u* 1 *Joh* 1 5

Q. *Quænam eſt communio gloriæ, quæ mbris Eccleſiæ, inviſibilis cum Chriſto tercedit?*

R. Communio gloriæ, quæ mem-
is Eccleſiæ inviſibilis cum Chriſto

* 1 Cor 2 9 intercedit, eſt cum in hac vita *, tum
x Luc 2 43 immediatè poſt mortem x, tum verò et
am perfecta demum in reſurrectione, a
die judicii y.

y 1. Tim. 4 17 Q. *Quænam eſt illa gloriæ cum Chri communio, qua membra Eccleſiæ inviſi bis in hac vita potiuntur?*

R. Membris Eccleſiæ inviſi illi primitiæ gloriæ cum Chriſto in hac vi communicantur, in quantum ejus cap tis nempe ſui membra ſunt; adeoqu in ipſo jus habent in illa gloria, cuju plenam ille poſſeſſionem eſt aſſecutus

z Heb 6 cujuſque velut arrhabone quodam divi
a Rom 5 5 ni amoris ſenſu a, conſcientiæ pace
com 2 Cor 1 gaudio in Spiritu ſancto, & ſpe glori
22
b Rom 5 1 2 portiuntur b. Quemadmodum è con trario, ſenſus iræ Dei vindicantis, con ſcientiæ horror, judicique terribil expectatio improbis initia ſunt illoru cruciatuum, qui ab illis ſunt poſt mo

c Ge 4 13 tem ſubeundi c.

Q. *An omnes homines morientur?*

R. Quandoquidem lex mortem ta quam peccati mercedem intermin

d Rom 6 13 tur d, conſtitutum eſt omnibus ſem
e Heb 9 27 Rom 5 12 mori e, in quantum omnes peccav runt f.

Q. *Quum mors ſit peccati ſtipendi unde fit ut à morte non eximantur ju poſtquam omnia illorum peccata in Chri remittuntur?*

R. Ju

R. Juſti in die noviſſimo à morte
ſa liberabuntur, quinetiam in ipſa
orte ac aculeo ejus & maledictione
erantur *g*, adeo ut quamvis mori-
tur, ex Dei tamen amore illud ſit *h*,
mpe ut hac ratione perfectè à pec-
to & miſeria liberentur *i*, & ulterioris
mmunionis cum Chriſto in gloria fiant
paces, quam tuum quidem primum in-
ediuntur *k*.

g 1 Cor 15 16
h Iſa 57 1 2
i Apoc 4 13
k Luc 2 3

Q. *Quænam eſt ea communio gloriæ*
m Chriſto quâ membra Eccleſiæ invi-
ilis immediate poſt mortem potiun-
r?

R. Communio gloriæ cum Chriſto,
â membra Eccleſiæ inviſibilis imme-
atè poſt mortem potiuntur, in eo con-
ſtit, quod eorum animæ in ſanctitate
m demum fiant perfectæ *l*, atque in ſu-
remos cœlos recipiantur *m*, ubi in lu-
ine & gloria faciem Dei intuentur *n*,
rporum ſuorum redemptionem ex-
ctantes *o*, quæ Chriſto vel etiam poſt
ortem unita manent *p*, atque in ſepul-
ris ſuis tanquam in lectis requieſcunt
, donec in die noviſſimo animabus ſuis
enuò uniantur *r*, Implorum verò ani-
æ â morte continuò in gehennam de-
uduntur, ubi in cruciatibus & tene-
ris exterioribus durant, eorumque cor-
ora in ſepulchris ſuis tanquam in carce-
bus uſque ad reſurrectionem & magni

l Hoc 11 23
m 2 Cor 5 1 6 8
n Iob 3 2
o Rom 8 23
p 1 Theſſ 5 14
q Iſa 57 2
r Iob 19 26.

illius diei judicium asservantur *s*.

Q. *Quid autem de resurrectione tenemur credere?*

R. Credere tenemur futuram esse in die novissimo resurrectionem mortuorum tam justorum quàm injustorum universalem *t*; quo certè tempore, quot quot in vivis reperientur, in ictu oculi mutabuntur: mortuorum autem corpora ipsissima illa, quæ in sepulchris priùs deponebantur, animabus suis denuò in æternum unita per potentiam Christi suscitabimur *u*; corpora justorum per Spiritum & vi resurrectionis Christi (quatenus eorum capitis) suscitabuntur in potentia, spiritualia, incorruptibilia & glorioso ipsius corpori conformata* corpora verò impiorum suscitabuntur in dedecore, per eundem quatenus læsum judicem *x*.

t Luc 11 23 24

u 1 Cor 15 5 Ioh 5 8

* 1 Cor 15 21

x Ioh 5 27

Q. *Quid est immediate post resurrectionem secuturum?*

R. Post resurrectionem immediatè sequetur judicium Angelorum hominúmque generale ac finale *y*, cujus diem quidem horamque nemo mortalium novit, nempe quo omnes vigiliis se ac orationi addicant, semperque sint in adventum Domini præparati *z*.

y 2 Pet 2 4

z Mat 24 35

Q. *Quid fiet improbis in die judicii?*

R. Improbi in die judicii ad sævam Christi Constituentur *a*, & post probationem

onem evidentem, & conſcientiæ ip-
rum convictionem plenam *b*, tre- *b Rom 2 15*
enda, ſed juſta condemnationis ſen-
ntia adverſus eos pronunciabitur *c*; *c Mat 25 41*
inde verò præſentiâ Dei gratioſâ, *42 43*
oriosâ Chriſti, Sanctorum ejus, an-
lorumque ejus ſanctorum omnium
cierate ejicientur in gehennam tor-
entis ineffabilibus animæ corporiſque
uniendi cum diabolo ejuſque angelis
æternum *d*. *d Luc 15*

Q. *Quid fiet juſtis in die judicii?*

R. Juſti in die judicii ad Chriſtum
nubibus ſurſum rapti *e*, ſiſtentur ad *e Theſ 4 17*
xtram ejus, ubi palam agnoſcentur
abſolventur *f*; tum verò Chriſto *f Mat 34 23*
ſſores erunt reprobos angelos ho-
inéque judicanti *g*; cœlo excipien- *g 1 Co 6 2*
r *h*, ubi plenè ac in perpetuum pec- *h Mat 2 34*
to ac miſeria liberabuntur *i*, gaudiis *i 2 Pet 3 13*
in concipiendis erunt repleti *k*, fiunt *k Pſal 16 11*
erfectè ſancti, & beati cum in animâ
m in corpore, conſortio nempe ſan-
orum tam hominum quàm angelorum
innumerabilium *l*, tum verò præcipuè *l Heb 12 22*
mediatâ Dei Patris, Domini noſtri Je-
Chriſti & Spiritus ſancti viſione & fru- *m 1 Jo 3 2*
ione in ſempiternum *m*. Atque hæc
idem eſt communio illa plena & per-
cta quâ membra Eccleſiæ inviſibilis
um Chriſto in gloria in reſurrectione &
e judicii potientur.

Poſtquam jam perſpeximus quid nos præcipue de Deo credere doceant Scripturæ, ſequitur ut quid exigant, tanquam hominis officium deſpiciamus.

Q. *Quodnam eſt officium illud quod exigit ab homine Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus exigit eſt obedientia voluntati ejus revelatæ *n*.

n Rom 12 2 Mic 6 8

Q. *Quid homini primum tanquam obedientiæ ſuæ regulam revelavit Deus?*

R. Obedientiæ regula Adamo in ſtatu innocentiæ, totique in eo humano generi revelata, præter mandatum ſpeciale de non comedendo fructu arboris ſcientiæ boni malique, erat lex moralis *o*.

o Gen 1 26 27 Rom 2 15 15

Q. *Quid eſt lex moralis?*

R. Lex moralis eſt voluntatis Divinæ humano generi declaratio, unumquemque dirigens obliganſque ad perfectam, perfectam ac perpetuam conformitatem & obedientiam eidem exhibendam *p*; cum totius hominis animæ corporiſque affectione ac diſpoſitione debita, tum præſtatione omnium officiorum tam ſanctimoniæ quam juſtitiæ Deo hominique debitorum *q*, vitam promittens obſervantibus, mortem autem internam eandem violantibus *r*.

p Deut 5 1 2 3 33 Luc 10 26 27

q Lev 1 75

Rom 10 5

Q. *Eſt*

Q. *Eſtne lex Moralis homini poſt lapſum utilis?*

R. Quamvis poſt lapſum nemo per legem moralem ad juſtitiam vitamque poſſit pertingere *f*, utilitatem tamen habet non mediocrem, tamen omnibus hominibus communem, quàm qua regenitis, qua non regenitis peculiarem *t*. *f Rom* 8 3 *Gal* 2 16 *t* 1 *Tim* 1 8

Q. *Quomodo omnibus utilis eſt lex moralis?*

R. Lex moralis utilis eſt omnibus, ad edocendum eos ſanctam Dei naturam ac voluntatem *u*, ſuumque officium, quos etiam obligat ad conformandè ambulandum *: ad convincendum eos quam ſint ad obſervandam illam prorſus impotentes, quantaque ſint & quam nefaria naturæ, cordis, vitæque ſuæ inquinamenta *x*, ad humiliandum eos è ſenſu peccati ſui ac miſeriæ *y*, quo conſtare poſſit iis evidentius quàm neceſſarius Chriſtus ſit *z*, quamque perfecta ipſius obedientia *a*. *u Lev* 11 4 * *Mic* 6 8 *x Pſal* 9 1 2 *y Rom* 9 21 *z Gal* 2 22 *a Rom* 10 4

Q. *Quis peculiaris uſus legis moralis hominibus non regenitis.*

R. Lex moralis uſui eſt non regenitis ad conſcientias ipſorum experge faciendas, ut fugiant ab ira ventura *b*, eóſque ad Chriſtum adigendos *c*; vel ſi in ſtatu permanſerint, ut omni excuſatione nudi *d* & maledictioni legis ſubjecti *e*, relinquantur. *b* 1 *Tim* 1 9 *c Gal* 3 24 *d Rom* 2 25 *e Gal* 3 10

Q. *Quis uſus legis moralis regenitis ſpecialis?*

R. Quamvis

R. Quamvis qui regenerantur, & Chriſtum credunt, à lege morali, quatenus erat fœdus operum, liberentur adeo ut inde nec juſtificentur *g*, nec condemnentur *h*, nihilominus præter ejus generales uſus cum univerſo humano genere iis communes, eſt iis porro ſpeciali modo utilis nempe ut inde intelligere poſſint quantum Chriſto debeant eorum loco eorumque bono eam præſtitit, ejuſque maledictionem ſubiit *i*, utque adeo indè ad majorem gratitudinem provocentur *k*, eandemque manifeſtandam majori curâ ſemetipſos legi tanquam obedientiæ ſuæ normæ conformando *l*.

f Rom 6 14 Rom 7 4 6
g Rom 3 20
h Gal 5 23
i Rom 7 14
k Luc 1 68
l Rom 7 22 Rom 12 1

Q. *Ubinam ſummarie comprehenditur lex moralis?*

R. Lex moralis ſummariè comprehenditur in decem præceptis decalogi quæ voce Dei in Monte Sinai tradita eoque inſcripta in duabus tabulis lapideis *m*, deſcripta vero extant, *Exodi* 20 quatuor quidem mandata prima officium noſtrum erga Deum, reliqua ſex officium noſtrum erga homines complectuntur *n*.

m Deut 10 4 Exod 34 1
n Mat 22 37 38 39 40.

Q. *Ut Decalogus rectè intelligatur quænam regulæ ſunt obſervandæ?*

R. Ut Decalogus rectè intelligatur hæ regulæ ſunt obſervandæ:

1. Lex eſt perfecta unumquemque obligans ad accuratam totius hominis cu-

stitia ejusdem congruentiam, ab obe-
ientiam integram & perpetuam, adeo
uidem ut summam exigat cujusque offi-
i perfectionem, gradum vero peccati
inimum quemque prohibeat *o*.

2. Lex est spiritualis, adeoque non mi-
us intellectum, voluntatem, affectiones,
æterasque omnes animæ potentias
ertingit, quam verba, opera, gestusque
xternos *p*.

3. Res una eademque, respectu alio,
tque alio in pluribus mandatis aut præ-
ipitur aut prohibetur *q*.

4. Quemadmodum ubi officium præ-
ipitur, peccatum ei contrarium prohi-
etur, ubicunque verò prohibetur pec-
atum quodvis, ibi etiam præcipitur offi-
ium eidem contrarium *s*: ad eundem
modum ubi promissum subjungitur, in-
cluditur ei contraria comminatio *t*, ubi
verò interminatio subnectitur, contrari-
um ibi promissum subintelligitur *u*.

5. Quod Deus prohibet in nullo tem-
pore faciendum est *, quod verò præci-
pit, semper quidem tanquam officium
nobis incumbit *x*; at unumquódque of-
ficium particulare omni tempore præ-
stare non tenemur *y*.

6. Sub uno seu peccato sive officio
ejusdem generis omnia aut prohibentur,
aut præcipiuntur, unà cum omnibus eo-
rum causis, mediis, occasionibus, ut eti-
am

o Psal 19 7 Iac 2 10 Mat 5 1 ad finem

p Rom 7 14 Deut 6 5

q Col 3 5

v Isa 53 13

s Mat 1 21 22 23 24 25 Eph 4 28

t Exod 28 12

u Ier 13 18

* Iob 1 7 8 Rom 3 8

y Deut 4 3 Mat 12

am quæcunque eorum vel ſpeciem h
bent, cum omnibus eorundem irritame
7 Mat 5 21 22 27 38 tis *z*.

7. Quicquid nobis ipſis aut prohib
tur aut præcipitur, illud conari tenemu
pro eo ſtatu in quo ſumus conſtituti,
etiam ab aliis pro illorum ſtatu ac offic
a Exod 20 10 aut declinetur aut præſtetur *a*.

8. Quicquid aliis præcipitur, in eo p
ratione ſtatûs vocatio ſique noſtræ adj
b 2 Cor 1 24 tores iis eſſe debemus *b*; ſummè aute
cavere nè cum aliis in ils quæ ipſis pr
c Tim 5 22 Eph 5 11 hibentur ſimus participes *c*.

Q. *Quæ ſpecialia ſunt nobis in de*
præceptis conſideranda?

R. Conſideranda nobis ſunt in d
cem præceptis cùm præfatio, tum ma
dati cujuſque ſubſtantia; tum etiam d
nique rationes illæ quæ præceptis no
rullis q ò magis fiant efficacia ſubnectu
tur.

Q. *Quænam eſt præfatio mandat*
præmiſſa?

R. Præfatio mandatis præmiſſa
hiſce verbis continetur [*Ego ſum Dom*
nus Deus tuus, qui te eduxi è ter
d Exod 20 2 *Ægypti, è domo ſervitutis* d] ubi pr
matum ſuum Deus manifeſtat, ut q
Jehova nempe ſit, æternus, immutab
e Ifa 14 6 *f* Exod 2 14 *g* Exod 6 4 *h* Act 17 24 ils, ac omnipotens Deus *e*, qui in ſeip
& à ſeipſo exiſtens *f*, verbis *g*, operibu
que *h*, ſuis omnibus dat exiſtentiam, ſe
Deu

eum eſſe, qui fœdus iniit, prout olim
um Iſraële, ita cum populo ſuo univer-
i, quique ſicut illos eduxit ex ipſorum *i* Gen 17 7
Ægypto ſervitute, ità nos à ſpirituali
oſtra ſervitute liberat *k*, proindéque te- *k* Luc 1 74
eri nos eum ſolum pro Deo noſtro ac- 75
epcare, omniáque ejus mandata obſer-
are *l*. *l* Deu 1 5

Q. *Quænam ſumma eſt quatuor man-*
atorum quæ officium noſtrum erga Deum
omplectuntur?

R. Summa quatuor mandatorum quæ
fficium noſtrum erga Deum complect-
ntur hæc eſt, ut Dominum nempe De-
m noſtrum toto corde, totâ animâ, totis
iribus, toráq; mente noſtra diligamus *m*. *m* Luc 10 27

Q. *Quodnam eſt mandatum pri-*
um?

R. Mandatum primum hoc eſt [*Non*
abebis alios Deos coram me n.] *n* Exod 20 3

Q. *Quænam officia imperantur manda-*
o primo?

R. Officia quæ mandato primo im-
perantur hujuſmodi ſunt, cognoſcere &
gnoſcere Deum eſſe ſolum verum De- *o* 1 Chro 28
um, Deumque noſtrum *o*, eumque ut *p* Pſal 95 6 7
alem colere & glorificare *p*, de ipſo co- Mal 4 10
gitando *q*, meditando *r*, illum recordan- *q* Mal 3 16
doſ, faciendo plurimi *t*; honorando *u*, *r* Pſal 63 6
adorando ***, eligendo *x*, diligendo *y*, *ſ* Eccl 21 1
deſiderando *z*, timendoque *a*, ei cre- *t* Pſal 7 9
u Mal 1 6
*** Iſa 45 23
x Joſh 24 15
y Deut 6 5
z Pſal 73 25
a Iſa 8 13

den-

dendo *b*, fidendo *c*, in eoque ſperando *d*, oblectando noſmet *e*, exultando *f*, p eo zelando *g*, eum invocando, laudem omnem, gratiaſque tribuendo *h*, obed entiam omnem totius hominis ac ſu miſſionem exhibendo *i*, ſtudendo ut in omnibus placeamus *k*, dolendo ſi o re illum offenderimus *l*, cúmque ipſo h militer ambulando *m*.

b Exod 14 31
c Iſa 26 1
d Pſal 7 4
f Pſal 32 11
g Rom 12 11
h Phil 4 6
i Ier 7 23
k Iob 3 22
l Ier 3 18
m Mic 6 8

Q. *Quænam ſunt peccata illa quæ in primo hoc mandato prohibentur?*

R. Peccata quæ in primo hoc mandato prohibentur ſunt, Atheiſmus quis Deum aut eſſe negat, aut certè nullum habet *n*: Idololatria, quæ habet u colit plures Deos uno, aut aliu n quem vis ſimul cum vero Deo, aut ejus loco Eundem pro Deo Deóque noſtro vel no habere, vel non profiteri *p*: Cujuſvis i debiti in hoc mandato imperati omiſſi vel neglectus *q*, eum ignorare *r*, aut o liviſci *ſ*; conceptus *t*, opinion é que falſi, indignæ ac impiæ de ipſo cogi tiones *, audax & curioſa in illius ſecr ta inquiſitio *x*: impietas omnis *y*, odiu Dei *z*, amor ſui *a*, ſui ſtudium *b*, & al quævis animi noſtri, voluntaris affe ctionúmve rebus aliis inordinata ac i moderata applicatio, earúmve à De vel tota is vel partialis avocatio *c*, credu litas vana *d*, infidelitas *e*, hæreſis *f*, fid erronea *g*, diffidentia *h*, deſperatio *i*, i

n Pſal 14 1
o Ier 2 27
p Pſal 81 11
q Iſa 43 22
r Ier 4 2
ſ Ier 2 32
t Geſt 17 23
u Iſai 30 18
* Pſal 50 21
x Deut 29 29
y Tit 1 16
z Rom 1 30
a 2 Tim 3 2
b Phil 2 21
c 1 Iob 2 5
d 1 Iob 4 1
e Heb 3 10
f Gal 5 20
g Act 26 9
h Pſal 8 22 Gen 5 13

corig

rrigibilitas *k*, ac stupiditas sub judi-
s Dei *l*, durities cordis *m*, superbia *n*,
æ umptio *o*, carnalis securitas *p*, tenta-
Dei *q*, mediorum non licitorum usus *r*,
licitis fiducia *s*, oblectationes & gau-
carnalia *t*, zelus corruptus, cœcus ac
prudens *u*; tepiditas *, & languor in
bus Dei *x*, à Deo abalienatio nostri, ac
ostasia *y*; preces aut cultus quivis
ligiosus exhibitus sanctis, Angelis, aut
eaturis aliis quibuscunque *z*, pactiones
ævis cum Diabolo, eum consulere *a*,
que, quæ ab illo suggeruntur, aus-
ltare *b*, fidei nostræ & conscientiæ
minos homines constituere *c*, Deum
mandata ejus parvi æstimare, & con-
nnere *d*; spiritum ejus contristare ac
pugnare *e*, dispensationes ejus molestè
impatienter ferre, ejusdem stulta incu-
io ob ea quæ nobis infligit mala *f*. lau-
m boni cujusvis quod aut sumus, pos-
mus, aut possidemus, fortunæ *g*, idolis *h*,
bismet-ipsis *i*, aut alii cuicunque crea-
ræ impertire *k*.

k Ier 5 3
l Isa 42 25
m Rom 2 5
n Ier 3 15
o Psal 19 13
p Zeph 1 12
q Mal 1 7
r Rom 3 8
s Ier 17 5
t 1 Tim 3 5
u Gal 4 17
* Apoc 3 6
x Apoc 3 1
y Ezech 14 5
z Rom 0 14
a Rev 20 6
b Act 5 3
c 2 Cor 1 24
d Deut 32 15
e Act 1 51
f Psal 73 23
g 1 Sam 6 7
h Dan 5 23
i Deut 8 17
k Hab 1 16

Q. *Illa verba in primo mandato* [Co-
m me] *quid nos præcipue docent?*

R. Verba isthæc [*Coram me*] sive
ram facie mea, in primo mandato nos
cent, Deum qui videt omnia, peccatum
um quemvis habendi Deum cùm im-
primis

primis advertere, tum verò eo offend
plurimum; nempe ut argumento ſit qu
nos à peccato (hoc abſterreamur, pec
carum verò ipſum ut aggreverur tan
l Exod 20 5 ad finem quam impudentiſſima provocatio *l*, u
nos denique quam ei exhibemus obedi
entiam, eandem præſtare tanquam i
m Deut 6 v 15 23 9 ipſius conſpectu excitemur *m*.

Q. *Quodnam eſt ſecundum præcep
tum?*

R. Secundum præceptum eſt [No
*facies tibi imaginem quamvis ſculpti
lem aut ſimilitudinem rei cujuſvis, qu
eſt in cœlis ſuperne, aut inferius in ter
ris, aut in aquis infra terram; non incu
vabis te iis, nec eis ſervies: ſiquidem eg
Dominus Deus tuus, Deus ſum zelot
pus, viſitans iniquitates Patrum in fil
os ad tertiam uſque quartamque progeni
oſorum mei, exhibens verò miſericordia
ad millenas uſque diligentium me, a
n Exod 20 4 5 6 mandata mea obſervantium* n.]

Q. *Quænam ſunt officia quæ in ſecun
do præcepto imperantur?*

R. Officia quæ in ſecundo præcepto
imperantur ſunt cultum religioſum ac in
ſtituta quæ Deus in verbo ſuo inſtitui
recipere, obſervare, pura ac integra con
o Deut 12 4 47 ſervare *o*. Cujuſmodi ſunt preces, & gra
p Phil 4 6 Eph 5 20 tiarum actio in nomine Chriſti *p*; verb
q Deut 17 18 lectio, prædicatio ac auditio *q*; Sacra
mentorum

entorum administratio & receptio *r*: ecclesiæ regimen, ac disciplina *s*; ministrorum ordo ac stipendia *t*: j junia religiosa *u*; jurare per nomen Dei *, eíque ota nuncupare *x*, prout etiam cultûs omnis falsi improbatio, detestatio, ac impugnatio *y*, ejúsque simul & monumentorum omnium idololatriæ, pro ea quam ius cujusque status ac vocatio dederit cultate, extirpatio *z*.

r Mat 28 9
1 Cor 11 2
ad 30
j Mat 1 45
t Eph 1 12
u Ioel 2 13
* Deu 6 13
x Isa 9 2.
y Act 17 16
z Deut 7 5

Q. *Quænam peccato in secundo mandato prohibentur?*

R. Peccata in secundo mandato prohibita sunt, cultûs cujusvis religiosi à Deo ipso non instituti excogitatio omnis *a*; per consilia promotio *b*, injunctio *c*, exercitium *d*, ac approbatio qualiscunque *e*: religionis falsæ toleratio *f*; fictio cujuslibet quod Deum repræsentet, ut tres personas, vel earum quamlibet, seu internè in animo & mente nostrâ fiat, sive externè per modum imaginis cujusvis aut similitudinis creaturæ cujuscunq; *g*; omnis ejusdem cultus *h*, aut in eo vel per illud Dei *i*; cujusvis quod ficti numina repræsentet fabricatio *k*, omnísque eorum cultus, omníaque quæ ad ea spectant officia *l*, commenta quæque superstitiosa *m*,

a Num 15 39
b Deut 4 6
c Hos 5 1
d 1 Reg 2 33
e Deut 12 30
3 2
f Deut 13 6
g Deut 4 16
h Jan 3 8
i Exod 32 5
k Exod 32 8
l 1 Reg 8 26

m Act 17 12 osa *m*, cultum Divinum corrumpentia
n Mal 1 7 eidem addentia, vel detrahentia *o*, seu
8 14 nobismet-ipsis inventa ac suscepta fu
o Deut 1 2 rint *p*, sive traditione ab aliis recepta
p Psal 104 nomine licèt ac titulo antiquitatis *r*, co
39 suetudinis *s*, devotionis *t*, bonæ intenti
q Mat 10 9 nis, aut alio prætextu quoviscunque
r 1 Pet 1 18 simonia *, sacrilegium *x*; omnis deniq
s Ier 41 17 cultûs ac officiorum divinorum quæ D
t Isa 65 3 us instituit, neglectus *y*, contemptus
u 1 Sam 13 impeditio *a*, aut impugnatio *b*.
11 12
x Act 8 18
y Tom 2 22
z Exod 4 24
a Mat 22 5
b Mal 13 13
b Act 3 43

Q. *Quænam sunt rationes annexæ secu-do mandato, quibus nos ad ejus observationem magis impellamur?*

R. Rationes annexæ secundo mandato, quibus ad ejus observationem magis impellamur, hisce verbis comprehensæ [*Siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus sum Zelotypus, visitans iniquitates Patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem osorum mei, exhibens vero misericordiam ad millenas usque Diligentium me, ac mandata mea observantium* c] sunt (præter Dei supremum in nos Dominium, ac jus nostri peculiare *d*) fervens ejus pro cultu suo Zelus *e*, vindex adversus cultum quemvis falsum indignatio, tanquam spiritualis quoddam adulterium *f*; tum etiam quod

c Exod 20 5
d Psal 45 11
e Exod 34 13
f 1 Cor 10 20

hujusc

usce mandati violatores habeat Deus ipsius osoribus, in eosque se per va- s progenies animadversurum intermi- ur *g*, ejus autem observatores habeat amicis suis ac mandatis ipsius ob- mperantibus, ac misericordiam iis per ltas generationes polliceatur *h*.

g Hos. 2[illegible] 2

h Deur 5 29

Q. *Quodnam est mandatum tertium?*

R. Mandatum tertium [*Nomen Do- ni Dei tui inaniter non usurpabis: non eum pro insonte habebit Dominus qui en ejus inaniter adhibuerit i.*]

i Exod 2[illegible]

Q. *Quod autem exigitur in mandato tio?*

R. Tertium mandatum à nobis ex- t ut Dei nomen, tituli, attributa *k*, ituta *l*, ut verbum *m*, sacramenta *n*, eces *o*, juramenta *p*, vota *q*, sortes *r*, opera ipsius *s*, & quicquid demum quo se notum facit, sancte ac reve- nter in cogitatione *t*, meditatione *u*, rbo *, scriptione *x*, adhibeantur, & idem per professionem sanctam *y*, & nversationem idoneam *z*, ad Dei glo- am *a*, ac bonum, tam nostrum *b*, quam orum *c*.

k Mat [illegible]
l Mal [illegible]
m Psal 138 [illegible]
n Cor 26 [illegible]
o [illegible]
p Ier [illegible]
q [illegible]
r [illegible]
s [illegible]
t Mal [illegible]
u Psal [illegible] per [illegible]
x Psal [illegible]
y [illegible]
z Phil [illegible]
a [illegible]
b Ier 3[illegible] 30
c [illegible]

Q. *Quænam peccata sunt prohibita in tio mandato?*

R. Peccata in tertio mandato pro- hibita

d Mat 2 2 hibita ſunt, neg'ectus utendi Divino n
e Act 17 23 mine eo quo requiritur modo *d*, atq
f Prov 30 9 abuſus ejuſdem ignorante *e*, vana *f*, m
g Mal 6 7 nus reverente, profana *g*, ſuperſtiti
Mal 3 4 ſa *h*, ac impia mentione, aut alio u
h 1 Som 4 3 titulorum ejus, attributorum *i*, inſtit
i 2 Reg 18 30 torum *k*, operumve *l*, blaſphemâ
k Pſal 50 16 perjurio *n*, impiæ execrationes *o*, imp
l Iſa 5 11 juramenta *p*, vota *q*, ac ſortilegia *r*, qu
m 2 Reg 19 viſcunque juramentorum noſtrorum v
n Zech 4 torumque quæ licita ſunt violatio *ſ*, q
o Sam 27 43 de rebus non licitis obſervatio *t*, adve
p Jer 5 7 ſus Dei decreta *u*, & providentiam
q Deut 23 18 obmurmuratio, aut expoſtulatio *x*, e
Act 23 12 4 dem curioſè rimari *y*, & perverſè a
r Eſth 3 7 plicare; verbum Dei aut partem ejus a
ſ Pſal 4 4 quam perperam interpretari *z*, m
Mat. 6 26 applicare *a*, aut quovis modo pervert
u Eph 3 5 7 re *b*, ad jocos profanos *c*, ad quæſtio
Tom 6 1 nes curioſas ac inutiles, ad altercation
**Eccl* 8 1 vanas, aut falſæ doctrinæ defenſionem
x Rom 9 14 Verbi Dei abuſus, vel creaturarum, a
19 20 rei cujuſvis ſub nomine Dei compr
y Deut 29 29 henſæ, ad incantamenta *e*, ut nefari
z Mat 5 2 ſeu libidines ſive actiones *f*, malevole
ad finem tia *g*, contemptu *h*, contumelia *i*, a
quovis modo impugnare veritatem, gr
a Exod 3 22
b 2 Pet 3 16
c Iſa 22 13 *d 1 Tim* 1 6 7 *1 Tim* 6 4 5 20 *f 2 Tim* 4 3 4
15 13 14 *g Act* 14 16 *h Pſal* 1 1 2 *Pet* 3 3 *i 1 Pet* 4 4.

m, viaſque Dei *k*, religionis profeſ- *k* Act 3 45
Hypocritica, aut in alium quam par 4 50
finem *l*, eam pro dedecore habere *m*, *l* 1 Tim 3 5
e eſſe dedecori; abſq; ſolatio *n*, impru- *m* Mal 3 8
nter *o*, infructuoſe *p*, ac cum offenſi- *n* Pſal 73 4
e ambulando *q*, vel apoſtaciâ ab *o* Hoſ 6 5 6
dem *r*. *p* Iſa 5 4
q Rom 2 23
24.
r Gal 3 3

Q. *Quænam ſunt rationes annexæ tertio mandato?*

R. Rationes tertio mandato in hiſce bis annexæ [*Domini Dei tui*] illiſque [*Non enim eum pro inſonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit*] ſunt, quoniam is Dominus eſt *ſ* Exod 20 7
ſterque Deus; proindeque nomen is profanare, eóve quovis modo abuti n debemus *t*, præſertim quoniam, *t* Lev 19 12
tum abeſt ut ille hujus mandati nfgreſſores abſolvat eiſve parcat, ut ſtum ejus judicium minime eos effu- e paſſurus ſit *u*, hominum cenſuras *u* Exod 36 21
ſupplicia multi licet eorum ſubterfu- nt *.

Q. *Quodnam eſt mandatum quartum?*

R. Mandatum quartum eſt [*Memine diem ſabbati ut ſanctifices eum; ſex bus operaberis, & facies omne opus m, ſeptimus vero dies ſabbatum Domini Dei tui, opus in eo nullum facies tu, neque*

neque filius tuus, neque filia tua, nec f
vus tuus, nec ancilla tua, neque jument
tuum, nec hospes tuus, quicunque intra p
tas tuas commoratur: Nam sex diebus p
fecit Dominus cœlum, terramque, mare,
quicquid in eis continetur, septimo vero
requievit, quamobrem benedixit Domi
diei sabbati, eumque sanctificavit.]

y Exod. 20 8 9 10 11

Q. *Quid exigitur in quarto man*
to?

R. Quartum mandatum ab omni
exigit sanctificationem sive sanct
Deo observationem temporis illius
finiti quod ipse in verbo suo desig
vit, nominatim è septenis diebus un
integrum, qui à mundi primordiis us
ad resurrectionem Christi dies erat s
timus; exinde autem dies septim
primus ad finem usque mundi ob
vandus. Qui Christianum sabbatum
y, ac in Novo Test. dicitur *dies D*
minicus z.

y Deut. 5 12 13 14
z Apoc. 1. 10

Q. *Quomodo sanctificandum est sab*
tum, sive dies Dominicus?

R. Sanctificandum est sabbatum s
dies Dominicus sancta per totem di
quiete *a*, non tantum ab ejusmodi op
bus quæ quovis tempore sunt illici
verum etiam ab ejusmodi negotiis m
danis ac recreationibus quæ aliis die
sunt licita *b*; quinetiam hoc habendo
d lic

a Exod. 20 8 10
b Exod. 6 15

liciis, totum illud tempus (niſi quod opera neceſſitatis ac miſericordiæ reiritur *c*) in exercitiis divini cultus blicis privatiſque inſumendo *d*, quem finem corda nobis ſunt præparanda, ea providentia, diligentia, & modeione diſponenda ſunt, ac tempeſtive nficienda mundana negotia, ut magis pediti ſimus ac idonei illius diei ofis præſtandis *e*.

c Mat 12 1 ad 13
d Iſa 58 13
e Exod 20 8 Neh 13 19

Q. *Cur ad Patres familiarum, reliſque ſuperiores præcipue dirigitur mandatum de obſervando Sabbato?*

R. Mandatum de Sabbato obſervanpræcipue dirigitur ad Patres-famium reliquoſque ſuperiores, eo quod n ſolum ipſi teneantur id obſervare, rum etiam curare ut ab illis omnibus ſubduntur ipſorum regimini, ſimiliobſervetur, & quoniam proclives t eos quibus imperant ſuis negotiis dire quo minus id faciant *f*.

f Exod 20 10 Ioſ 24 15

Q. *Quænam ſunt peccata prohibita in rto mandato?*

R. Peccata prohibita in quarto ndato ſunt, officiorum quæ inibi guntur omiſſio quælibet *g*, omniſque u oſcitans, negligens & inutilis eliatio, eorumque tædium *h*, omnis s d profanatio, ſeu orio, ſive ndo quod in ſe malum eſt *i*, ſive ribus, dictis, cogitationibus circa

g Ezech 22 26
h Act 20 7 9
i Exec 23 38

k Jer 17 14 27 Iſa 58 13 res mundanas ac recreationes non n ceſſariis *k*.

Q. *Quænam ſunt rationes ſubjun quarto mandato, quibus ad ejuſdem ob vationem vehementius urgeamur?*

R. Rationes annexæ quarto manda quibus ad ejuſdem obſervationem ve mentius urgeamur, deſumptæ ſunt ab llius æquitate, ſex dies è ſeptem nobi rebus noſtris permittente Deo, verò ipſi unicum reſervante, in his ver [*Sex diebus operaberis & facies o opus tuum*] à Dei peculiaris ſibi l Exod 20 9 eo die proprietatis vendicatione [*ſeptimus Sabbatum eſt Domini tui*] ab exemplo Dei, qui [*Sex bus perfecit cœlum terramque, mare, quicquid in illis continetur, ſeptimo die requievit*] atque à benedicti m Exod 20 10 quam diei illi impertivit Deus, non lum illum conſecrando ut dies foret ſius cultui peculiaris, verum ordina ut medium foret benedicendi nobis dem ſanctificantibus [*quamobrem ben xit Dominus Diei ſabbati, eumque ctificavit n.*] n Exod 10 11

Q. *Quare ponitur in principio ma ti quarti vox* [Memineris?]

R. Vox [*Memineris*] ponitu o Exod 20 8 principio mandati quarti *o*, partim p ter ſummum ex illius recordatione neficium, quandoquidem exinde p

um adjuvamur in præparatione nostra ipsum observandum *p*, atque ex ejus servatione ad reliqua mandata omnia elius observanda *q*, simul & gratâ emoriâ summa illa beneficia creationis redemptionis conservanda, quæ to- m religionem compendio quasi com- ectuntur *r*; partim etiam quoniam oni sumus in illius oblivionem *s*, eò od cùm minùs hoc à nobis exigat na- rale lumen *t*, tum libertatem naturalem nuat in rebus aliàs non illicitis *u*; òdque semel tantum septenis diebus currat, multáque negotia mundana in- veniant quæ mentes nostras nimium pè abstrahunt quo minus vel de nostri illum præparatione, vel celebratione sdem cogitemus *; Deniq; quòd Sata- s ejusque administri hujusce diei glori- , ac vel etiam memoriam delere plu- num annitantur, nempe quo irreligio- m omnem, ac impietatem introducant *x*

p Exo 16 33
q Psal 92
r Gen 2 2 3
s Eze 12 26
t Neh 9 14
u Exod 34 31
* Deut 53 14 55
x Lam 1 7

Q. *Quænam est summa sex mandato- n quæ officium nostrum erga homines mplectitur?*

R. Sex mandatorum quæ officium strum erga homines complectitur c summa est, nempe ut proximum strum perinde atque nosmet ipsos di- amus *y*, idemque aliis faciamus, quod bis ab eis factum vellemus *z*.

Q. *Quodnam est mandatum quintum?*

R. Quintum mandatum eſt, [*Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam* a Exod 20 12 *tibi largitur Dominus Deus tuus* a]

Q. *Quinam Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur?*

R. Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur non ſolum Parentes naturales *b*, verum etiam ſuperiores omnes, ſeu ætate *c*, ſive dignitate *d*, tum vero imprimis illi qui nobis munere vel authoritate ex ordinatione Divina præſunt, ſive in familia *e*, ſive in Eccleſia *f*, ſive in Republica *g*.

b Prov 23 22
c 1 Tim 5 1
d Gen 4 20 21 22
e 2 Reg 5 13
f 2 Reg 2 12
g Iſa 39 23

Q. *Quamobrem vero ſuperiores Pater ac Mater nuncupantur?*

R. Superiores Pater ac Mater nuncupantur, cum ut intelligant illi debere ſe in omnibus erga inferiores ſuos officiis parentum naturalium amore ac indulgentiam imitari, habitâ tamen relationis ratione *h*: tum ut inferiores indè ad officia ſuâ majore cum promptitudine & alacritate ſuperioribus ſuis tanquam parentibus præſtanda incitantur *i*.

h Eph 6 4
2 Cor 2 14
i 1 Cor 4 14 15 16

Q. *Quis eſt mandati quinti generalis ſcopus?*

R. Mandati quinti ſcopus generalis eſt illorum officiorum præſtatio quæ pro variis relationibus noſtris nemur mutuo, quatenus inferiores

us, ſuperiores, aut æquales *k*. *k Eph* 5 21 *1 Pet* 2 17

Q. *Quis ſuperioribus ab inferioribus ebetur honos?*

R. Honos qui ſuperioribus debetur inferioribus eſt, debita in primis rde *l*, verbis *m*, geſtuque *n*, reveren- *l Mal* 1 6 *m Prov* 31 28 *n Lev* 19 32 *o Tim* 2 12 *p Heb* 13 7 *q Eph* 6 12 5 *r Heb* 12 9 *ſ 1 Sam* 26 15 *t Tit* 2 9 10 *u Mat* 22 21 *x Pſal* 127 3 a, deinde pro iis preces & gratiarum tio *o*, virtutum & gratiarum quæ in s conſpiciuntur imitatio *p*, ut etiam ompta in rebus licitis eorum man- tis & conſiliis obedientia *q*; & cor- ctionibus eorum ſubmiſſio debita *r*; in & eorum cum perſonarum tum uthoritatis defenſio *ſ*, ſuſtentatio ac opugnatio, & erga utraſque fideli- ſt; pro cujuſque ordine & ſtatus in o fuerit conditione *u*; eorumque in- mitatum toleratio, atque in charitate ſſimulatio *; adeo quidem ut cum * *1 Pet* 2 18 s tum eorum regimini honori eſſe oſſint *x*.

Q. *Quænam ſunt inferiorum in ſuperio- ſuos peccata?*

R. Peccata inferiorum in ſuperio- s ſuos ſunt, officiorum iis debitorum *y* Mat 5 6 15 4 glectus quilibet *y*; invidia *z*, con- mptus *a*, & rebellio *b*, adverſus ip- rum ſeu perſonas *c*, ſive munera *d*, licitis eorum conſiliis *e*, mandatis, *z Num* 11 28 *a 1 Sam* 18 7 *b 2 Sam* 15 1 *ad* 12 *c Exod* 11 05 *d Sam* 10 27 *e 1 Sam* 2 25

& correctionibus *f*; eorum execrati
deriſio *g*; atque ejuſmodi omnis ſcan
dali plena converſatio, quæ ipſis eorun
que regimini probro ſit ac dedecori *h*,

Q. *Quid vero ſuperiores inferioribu
præſtare tenentur?*

R. A ſuperioribus exigitur ut, pr
illa quam à Deo acceperunt, poteſtat
& relatione in qua ſunt conſtituti, in
feriores ſuos diligant *i*, pro eis orent
eſque benedicant *l*, ut eos inſtruant
conſilio dirigant, ac admoneant *n*, b
ne quidem merentes ut favore compl
ctantur *o*, laudent *p*, ac remunere
tur *q*, male vero agentes ut rejiciant
reprehendant, caſtigentque *ſ*; & prot
gant eos *t*, omniaque iis procure
quæcunque ſunt animæ *u*, aut corpor
neceſſaria, utque graviter, prudent
ſancte & exemplariter ſe gerendo D
gloriam *x*, ſibimet ipſis honorem co
cilient *y*, adeòque eam qua Deus il
induit authoritatem tueantur *z*.

Q. *Quænam ſunt peccata ſuper
rum?*

R. Superiorum peccata; (præter
glectum eorum quæ ab illis exigun
officiorum *a*) ſunt, ſeipſos *b*, h. e. ſu
ipſorum gloriam *c*, otium, lucrum,
voluptatem *d*, inordinatè appetere;
bere quæ ſunt illicita *e*, aut quæ ab in
rioribus præſtari nequeunt *f*, eis ut m

ant conſulere *g*, vel malè agentibus imos facere *h*, ac favere *i*, dehortari ac terrére à bene agendo, bene autem entes malè tractare *k*, eos indebitè ſtigare *l*, injuriæ, tentationi, ac pe- culo negligenter eos aut exponere aut rmittere *m*; provocare ad iram *n*; aut ocunque modo ſemetipſos, dehoneſta- , autoritatémque ſuam immunere, juſtè, imprudenter, acerbè, vel re- iſſe ſe gerendo *o*.

g Mat 5 48
h 1 Sam 13 28
i 1 Sam 3 13
k Jud 7 461
l 1 Pet 2 1 19 20
Heb 12 10
m Gen 3 8
n Eph 6 4
o Gen 9 21

Q. *Quænam ſunt æqualium officia?*

R. Officia æqualium ſunt dignitatis valoris ſui invicem rationem habe- *p*; honorem tribuendo alterum alteri ntecellere *q*; de alterius donis aut pro du tanquam de propriis gaudere mu- ò *r*.

p 1 Pet 2 17
q Rom 12 10
r Rom 12 15

Q. *Quænam ſunt æqualium peccata?*

R. Æqualium peccata ſunt (præter eglectum eorum quæ ab iis exiguntur fficiorum *f*) alterius invicem dignita- m parvi facere *t*, donis invidere *u*, de ctis honoribus, aut proſperitate do- re affici *, ſuperioritatem in ſe invi- em uſurpare *x*.

f Rom 3 8
t 2 Tim 3 5
u Act 7 9
* Num 31 2
x 3 Joh v 9

Q. *Quænam eſt ratio quinto manda- annexa, quâ magis nos ad ejus obſer- ationem urgeamur?*

R. Ratio annexa quinto mandato hiſce verbis [*ut prolongentur dies tui*

in terra illa quam tibi largitur Domin
y Exo 20 12 *Deus tuus* y,] eſt, quâ longævitas, a
proſperitas diſertè promittitur omnib
hoc mandatum obſervantibus, quatenu
nempe Dei gloriæ, eorumque bono co
z Deut 5 16 1 Reg 8 25 ducant z.

Q. *Quodnam eſt mandatum ſex*
tum?

R. Mandatum ſextum eſt [*Non o*
a Exo 20 13 *cides* a.]

Q. *Quæ autem ſunt officia in ſexto man*
dato imperata?

R. Officia in ſexto mandato im
perata ſunt, ſtudia quæque ſedula licit
que conatus vitam noſtram *b*, aliorum
b Eph 5 28 29 que *c*, conſervandi; omnibus cum co
c 1 Reg 18 4 gitationibus tum deſtinationibus obſ
ſtendo *d*; paſſiones ſubjugando *e*; occa
d Ge. 16 15 e Eph 4 627 ſiones *f*, tentationes *g*, actioné.que om
f 2 Sam 2 22 g Mat 4 6 7 nes declinando, quæcunque eò tendun
ut vitâ ſuâ quiſpiam injuſte priveturh
h 1 Sam 24 12 prout etiam juſta ejuſdem adverſus vi
defenſione *i*, patiente manus Divina
i Pſal 82 4 perpeſſione *k*, animi tranquillitate
k Iac 5 7 8 9 10 11 cordis alacritate *m*, cibi *n*, potûs *o*, me
l 1 Theſ 4 12 m Prov 17 22 dicinæ *p*, ſomni *q*, laboris *r*, ac recreati
n Pro 25 26 onum *ſ*, uſu ſobrio, cogitationibus be
o 1 Tim 5 23 p Iſa 38 21 nignis *t*, dilectione *u*, miſericordia *
q Pſal 1 7 r Eccl 5 12 ſ Eccl 3 4 . t 1 Sam 19 4 5 u Rom 13 10 * Luk 10 33 34 35

anſuetudine, lenitate, benignitate *x*, ctis, ac moribus placidis *y*, mitibus, omibuſque *z*, longanimitate, facilitate deundi in gratiam injuriarum patiente lerantia & condonatione, boni pro alo retributione *a*, afflictorum levatione, & ſublevatione, tuitione ac defenſione innocentum *b*.

x Col 3 12 13
y Jac 2 17
z 1 Pet 3 8 9 10 11
a Mat 5 24
b 1 Theſ 5 14

Q. *Quænam ſunt peccata in ſexto ndato vetita?*

R. Peccata vetita in ſexto mandato nt, quælibet vitæ ademptio ſeu noæ, ſive alienæ *d*, extra tamen rationem liciæ publicæ *e*, belli legitimi *f*, ac denſionis neceſſariæ *g*; licitorum ac neſſariorum vitæ mediorum neglectus r ſubductio *h*, ita mala *i*, odium *k*, india *l*, vindictæ cupiditas *m*, omnes paſonum exceſſus *n*, curæ anxiæ *o*, cibi, otus *p*, laboris *q*, recreationum *r*, uſus nmoderatus, dicta provocantia *ſ*, opreſſio *t*, litigatio *u*, percuſſio, vulneratio * quicquid denique conferre quoquodo poſſit ad vitam cujuſpiam deſtruendam *x*.

c Act 16 28
d Gen 9 6
e Num 35 32
f Jer 48 10
g Ex 22 23
h Mat 25 42
i Nat 3 31
k 1 Joh 3 5
l Prov 14 30
m Rom 12 9
n Eph 4 31
o Mat 6 25 31
p Luc 21 34
q vel 12 2
r Iſa 5 12
ſ Prov 15 1
t Ezech 18 18
u Gal 5 15
* Num 35 16 17 18
x Exo 2 8 *ad finem*

Q. *Quodnam eſt mandatum ſeptimum?*

R. Mandatum ſeptimum eſt [*Non mechaberis* *y*.]

y Exod 20 14

Q. *Quænam vero ſunt officia in ſeptimo mandato imperata?*

R. Officia ſeptimo mandato imperata ſunt corporis, mentis affectuum, verborum *a*, geſtuumque *b*, caſtitas, ejuſque in nobis ipſis ac in aliis conſervatio, oculorum ſenſuumque omnium vigilantia *c*, cuſtodia *d*, temperantia *e*, inter caſtos verſari *f*, in veſtitu modeſtia *g*, continentiæ donum non habere *h*, conjugalis amor *i*, ac cohabitatio *k*, in vocationibus labor diligens occaſionum omnium impuritatis fugiendarum ac tentationum eò tendentium reſiſtentia *m*.

Q. *Quæ ſunt peccata prohibita mandato ſeptimo?*

R. Peccata in mandato ſeptimo prohibita ſunt, cum neglectus officiorum quæ exiguntur *n*, tum etiam adulterium, fornicatio *o*, raptus, inceſtus *p*, ſodomia ac lubidines omnes non naturales *q*; item puræ quæque imaginationes, cogitationes, intentiones, affectioneſque *r*; colloquia rupta omnia turpiaque colloquia, etiam auſcultatio *ſ*, oculorum laſcivia *t*, geſtus impudens leviſque, veſtitus immodeſtus *u*, conjugiorum licitorum prohibitio illicitorum diſpenſatio *x*, proſtibulorum approbatio, toleratio, exercitium,

rundem

a Col 4 6 *b* 1 Pet 3 2 *c* Cor 7 2 *d* Iob 31 1 *e* Act 24 24 *f* Prov 2 16 *g* 1 Tim 2 9 *h* 1 Cor 7 2 9 *i* Prov 5 19 *k* 1 Pet 3 7 *l* Prov 31 12 *m* Prov 5 8 *n* Prov 5 7 *o* Heb 13 4 *p* 2 Sam 13 14 *q* Rom 1 24 *r* Mat 5 28 *ſ* Eph 5 3 5 *t* Iſa 3 16 *u* Prov 10 7 13 *x* Tim 5 3 *y* Lev 8 1

undemque frequentatio *y*, vota cœliba- *y* 1 *Reg* 5 12
us illaqueantia *z*, matrimonii dilatio *Matth* 19 10
ndebita *a*, polygamia, qua plures habet *a* 1 *Cor* 7 7 8
ut vir uxores, aut fœmina maritos eo- *b M l* 2 4 15
dem tempore *b*, injuſtum divortium *c*, *c Mal* 2 16
ut deſertio injuſta *d*, otium, gula, ebrie- *d* 1 *Cor* 7 12
as *e*, conſortii impudici uſus *f*, ut & laſ- *e Exe* 6 46
civarum cantionum, librorum, pictura- *f Gen* 39 10
um, ſaltationum, ludorum ſcenicorum *g*, *g Eph* 5 4
mnium denique quæ impudicitiæ mo-
us excitare in nobis aliiſve poſſint, om-
neſque impudicitiæ actus *h*. *h* 2 *Reg* 30

Q. *Quodnam eſt mandatum octa-*
vum?

R. Mandatum octavum eſt [*Non* *i Exo* 20 1
furaberis i.]

Q. *Quænam ſunt officia octavo man-*
dato imperata?

R. Officia octavo præcepto impera-
ta ſunt, veritas, fidelitas, juſtitiaque in
contractibus ac hominum inter ſe com- *k pſal* 15 2 4
mercîis *k*, ſuum cuique tribuere *l*, reſti- *l Rom* 13 7
tutio bonorum ſ. quæ injuſtè ab iis ad
quos jure ſpectant detineantur *m*; largi- *m Luc* 6 1 2
tio ac mutuatio gratuita, prout res no-
ſtræ tulerint, ac neceſſitates aliorum flu-
gitaverint *n*, judiciorum noſtrorum vo- *n Luc* 6 20 3
luntarum & affectionum circa res mun- *o* 1 *Tim* 6 6
danas moderatio *o*, providens cura ſtu-
diumque

diumque ea quæ naturæ noſtræ ſuſtentan-
p Prov 27 23 dæ neceſſaria ſunt ac convenientia, con-
ditionique noſtræ congruentia p, acqui-
q 1 Tim 5 8 rendi q, conſervandi, adhibendi, ac ordi-
r 1 Cor 7 10 nandi, vitæ genus licitum r, in eoque
f Eph 4 28 diligentia ſ, frugalitas t, actionum foren-
t Ioh 6 12 ſium u, ac fide juſſionum, niſi ſi forte ne-
u 1 Cor 5 9 ceſſariæ fuerint, evitatio, aliarumque
* Prov 6 1 6 ejus generis obligationum *; una cum
conatu res & bona externa non mino-
aliorum quàm noſtra, juſtis quibuſque
licitiſque mediis, cum procurandi, tu-
x Lev 19 3 conſervandi ac promovendi x.

Q. Quæ ſunt peccata vetita in octavo præcepto?

R. Peccata octavo præcepto vetita
(præter officiorum quæ inibi exigunt-
y Act 2 19 16 neglectum y.) ſunt furtum z, latrocin-
x Eph 4 2 um a plagium b; rei cujuſlibet vi a-
a Pſal 62 10 dolo malo oblatæ receptio c, fraude
6 1 Tim 1 10 exercere d, ponderibus ac menſuris injuſ-
c Prov 2 24 tis uti e, terminos dimovere f, in con-
Pſal 50 18 tractibus hominum inter ſe g, aut in rebus
d 1 Theſ 4 6 fidei commiſſis injuſtitia & fraudulen-
e Prov 11 1 tia h, oppreſſio i, expilatio k, fœneratio
f Deut 19 14 corrupta munerum acceptatio m, actiones
Prov 23 10 forenſes excruciantes n, agrorum diremp-
g Amos 8 5
h Luc 16 10
i Ezech 22 24
k Mat 23 25
l Pſal 15 5
m Iob 15 34
n 1 Cor 6 6 7

tion

iones ac villarum depopulationes inju-
stæ o, Timiopolas agere, unde rerum o Isa 5 8
precium augeatur p, instituta vitæ illi p Prov 11 26
cita q, omnes aliæ rationes injustæ ac q Act 19 9
nefariæ quibus à proximo nostro quod
ei jure debetur aut auferimus; aut detine-
mus, aut nosmet ipsos locupletamus r, r Iob 20 19
avaritia s, inordinata bonorum externo- s Luc 2 15
rum æstimatio, aut affectatio t, diffiden- t 1 Tim 5 5
tes ac distrahentes curæ, studiaque in eis
acquirendis, conservandis, utendisque u,
aliorum rebus prosperis invidere *, prout u Mar 6 25
etiam ignavia x, prodigalitas, lusu v- 3 1 24
stantes; reliquæque omnes viæ damnum * Psal 73 3
rei nostræ familiari indebitè inferendi y, x 2 Thes 3 11
uti & debito usu, ac solatio ex rebus y Prov 21 17
nobis à Deo danatis præcipiendo nostri-
met defraudatio z. z Eccl 4 8

Q. *Quodnam est mandatum nonum?*

R. Mandatum nonum est [*Non eris adversus proximum tuum testis mendax* a.] a Exo 20 16

Q. *Quæ sunt officia nono mandato imperata?*

R. Officia nono mandato imperata
sunt, veritatem inter homines b, bonumq;
nomen & existimationem proximi æque b Zach 8 16
ac nostrum conservare c, ac promovere, c Iob v 12
veritatem publicè agnoscere ac defende- d Pro 31 8 9
re d, eam ex animo e, sincerè f, libere g, e Psal 15 2
plane h, pleneque i, proloqui eamque f 2 Chr 19 9
solam, cum in rebus forensibus ac juri- g 1 Sa 9 4
dicis h Iosh 7 19
i 2 Sam 14

dicis *k*, tum in aliis rebus quibuſcunque bene de proximis noſtris præ charitat exiſtimare *m*, eorumque bonum nome amare, cupere, deque eo gaudere *n*, ipſorum infirmitatibus dolore affici eaſque cooperire *p*, dona & gratias eoru lubenter agnoſcere *q*, eorum innocent am propugnare *r*, bonam de iis fama prompte excipere *ſ*, obloquutiones ver non niſi invitè admittere *t*, delatores adulatores *, ac detractatores rejicere nominis noſtri amorem curamque gere illudque, ubi opus eſt, defendere *y*, pr miſſiones licitas præſtare *z*; quæcunqu denique vera ſunt, quæcunque honeſt quæcunque amabilia, quæcunque bo nominis, eis ſtudere, ea facere *a*.

k Lev 9 15 *l* 2 Gor 1 *m* Heb 6 9 *n* Rom 18 9 *o* 2 Cor 2 4 *p* prov 27 9 *q* 1 Cor 1 4 *r* 2 Sam 22 14 *ſ* 1 Cor 13 16 *t* Gal 5 3 *u* prov 25 23 * prov 24 5 *x* pſal 101 5 *y* prov 24 5 *z* pſal 15 4 *a* phil 4 8

Q. *Quænam ſunt peccata nono præcepto prohibita?*

R. Peccata nono præcepto prohibi ſunt, veritatem aut nomen ſeu proxime rum ſive noſtrum quocunque modo vi lare *b*, tum vero præcipuè in judici publicis *c*, teſtimonium falſum præbere teſtes falſos ſubornare *e*, ſcienter ac pr denter malam cauſam aut præſentia a patrocinio defendere, veritatem imp denter ac vultuosè opprimere *f*, ſente tiam injuſtam ferre *g*, quod malum bonum, quod vero bonum eſt malu dice

b 1 Sam 17 28 *c* Lev 19 15 *d* prov 19 5 *e* Act 6 13 *f* Jer 9 3 5 *g* prov 17 15

dicere, improbos ſecundum opera juſtorum remunerare, juſtos autem ſecundum opera improborum *h*, teſtamenta vel tabulas ſubjicere aut comminiſci *i*, veritatem ſupprimere, indebitè in cauſa juſta reticere *k*, prout etiam fiere quando cunque iniquitatem aut ipſi reprehendere *l*; aut ad alios deferre debemus *m*. veritatem dicere, intempeſtive *n*, malitioſe in malum finem *o*, eandem in falſam ſententiam pervertere *p*, aut dubiè ac æquivoce proferre ad veritatis juſtitiæve incommodum aut detrimentum *q*, falſiloquium *r*, mendacium *ſ*, obtrectatio *t*, abſentum inſimulatio *u*, detractio *x*, rumigeratio *y*, ſuſurrus *z*, ſubſannatio *a*, convitium *b*, cenſura temeraria *c*, terrica *d*, iniqua *e*, intentionum, verborum actionumque mala interpretatio *f*, adulatio *g*, oſtentatio vana *h*, nimis honorifice aut viliter de nobiſmet ipſis aliiſve aut loqui aut ſentire *i*; donorum gratiarumque Dei abnegatio *k*, levioris culpæ aggravatio *l*; peccatorum occultatio, excuſatio vel extenuatio, cum ad ea liberè confitendum invitamus *m*; infirmitatum proditio non neceſſaria *n*; falſos rumores ſpargere *o*; oblocutiones avidè accipere, iiſque favere *p*; aures adverſus defenſionem juſtam obturare *q*, ſuſpicio

h Iſa 5 3
i pſal 119 69
k Lev 5 1
l 1 Reg 1 6
m Iſa 59 4
n prov. 11
o 1 Sam 12
p pſal 56 6
q Gec 2 5
r Iſa 59 3
ſ Lev 19 1
t pſal 50 2
u pſal 10 4
x Jac 2 11
y Lev 19 16
z Rom 1 29
a Gen 21 9
b 1 Cor 6 10
c Mat 2 1
d Act 18 4
e Gen 38 2
f Neh 6 6
g pſal 12 2
h 2 Tim 2 2
i Luc 18 9
k Job 2 5 6
l Mat 7 3
m prov 28 1
n Gen 9 1
o Exod 29
p prov 29
q Act 7 49

mala

q 1 Cor 13 3 mala *q*; meritæ cujuſquam laudi invidere
r Num 11 29 vel indolere *r*; eamque imminuendi co-
ſ Exod 4 12 natus ac deſiderium *ſ*, è cujuſvis dedecore
t Jer 45 17 ac infamiâ lætitiam capere *t*, contemptus
u Prov 3 15 & 21 faſtidioſus *u*, admiratio ſtul a*, promiſ-
* Jud v 16 ſionum licitarum violatio *x*, negectus
x Rom 1 32 earum rerum quæ ſunt bonæ famæ *y*, ca-
y Sam 2 14 rum autem quæ malam famam concili-
ant, cum à nobis ipſis perpetratio vel non-
declinatio, tum in aliis, quoad ejus fier
z 2 Sam 13 2 poteſt non impeditio *z*.

Q. Quodnam eſt mandatum decimum?

R. Mandatum decimum eſt [*Non concupiſces proximi tui domum, non concupiſces proximi tui uxorem, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, neque aliud denique quicquam quod eſt proximi tui* a.]

a Exod 20 17

Q. *Quænam ſunt officia quæ decimo præcepto exiguntur?*

R. Officia quæ decimo præcepto exiguntur ſunt, acquieſcentia ſorti noſtræ
b Heb 13 5 adeò perfecta *b*, totiùſque animæ noſtræ adeo benevola in proximum diſpoſitio, ut omnes interni noſtri motus ac effectus cum ſpectantes ad bonum ipſius tendant
c Isa 31 29 idèmque promoveant univerſum *c*.

Q. *Quæ vero ſunt peccata decimo mandato prohibita?*

d 1 Kgs 1 4 R. Peccata decimo mandato prohibita ſunt, rerum noſtrarum diſplicentia *d*, in-

vidi

dia *e*, doloque de bono proximi *f*, una m motibus affectibuſque circa res ejus debitis quibuſcunque *g*.

e Gal 5 26
f Pſ. 112 9 & Rom 7 7 8

Q. *Quiſquàmne poteſt mandata Dei perfectè obſervare?*

R. Nemo potis eſt vel è ſeipſo *h*, vel, gratia quavis in hac vita receptâ manta Dei perfectè implere *i*, verum ea otidie violat cùm cogitationibus *k*, m dictis, factiſque *l*.

h Jac 3 2
i Eccl 7 20
k Gen 6 5
l Rom 3 9

Q. *An vero ſunt omnes legis Divinæ anſgreſſiones ſuâ naturâ atque in conſpectu Dei ex æquo graves?*

R. Omnes legis Divinæ tranſgreſſiones on ſunt ex æquo graves; verum peccata ædam aliis, tam ſuâ naturâ, quàm opter varias eorundum aggravationes, nt in conſpectu Dei graviora *m*.

m Job 19 11

Q. *Quænam ſunt aggravationes illæ ibus peccata alia aliis redduntur graora?*

R. Peccatis aggravationes accedunt,

A Perſonis deliquentibus *n*, nempe illis ætas provectior ſit *o*, ſi plus habeat experientiæ, aut gratiæ *p*, quoq; maſs profeſſione religionis *q*, donis *r*, dignitate *ſ*, ac munere ſunt præſtantes *t*, ſi nt aliorum duces *u*, quorumq; exemplum ures poſſit ad imitationem invitare *,

n Ier 2 8
o Job 22 7 9
p 1 Reg 11 4 9
q 2 Sam 12 14
r Jac 4 17
ſ Ier 5 4 5
t 2 Sam 12 7
u Rom 2 17
* Col 2 11 14

A per-

A Perſonis Læſis *x*, ſi immediatè adverſùs Deum *y*, ejus attributa *z*, cultúmque *a*, adverſús Chriſtum *c*, ejuſque gratiam *b*; Spiritum Sanctum *c*, ejus teſtimonium *d*, ac operationes *e*; adverſùs ſuperiores, viros eminentes *f*, eoſque quibus aut relatione aliquâ ſpeciali conjuncti ſumus, aut officio devincti *g*; adverſùs ſanctorum quemlibet *h*, ſpeciatim infirmos fratres *i*; ipſorum aut aliorum quorumvis animas *k*; commune bonum ſeu omnium ſive multorum *l*.

A Peccati naturâ & qualitate *m*, contra expreſſa legis verbis fit *n*, aut plura mandata violet, peccata plura in ſe contineat *o*; ſi non ſolùm in corde conceptum verùm etiam dictis aut factis expreſſum ſit *p*; ſi aliis ſit offendiculo *q*, ſi rationem nullam admittat *r*; ſi adverſi media *ſ*, ſaluris, beneficia *t*, judicia Dei naturæ lumen ***, conſcientiæ convictionem *x*, admonitionem publicam privatamve *y*, cenſuras Eccleſiaſticas *z*, punitiones civiles *a*, noſtras ipſorum preces propoſita, promiſſa *b*, vota *c*, fœdera obligationes Deo facta aut hominibus ſi deliberatè fiat *f*, præfracto animo

x Mat 2 38
y 1 *Sam* 2 15
z Rom 2 4
a Mal 1 4 14
b Hib 2 2 3
c Hec 0 20
d Eph 4 30
e Heb 6 4 5
f Iud v 5
g prov 30 17
h Zeph 2 8
i 1 *Cor* 8 11
k Zech 13 9
l 1 *Mac* 2 15
m prov 6 30
n Exo 5 10
o Col 3 5
p Iam 1 14
q Mat 8 7
r Deut 22 22
ſ Mat 1 13
t Amo 4 8
** Rom* 1 15
x Rom 1 24
y prov 29 1
z Tit 2 10
a prov 27 22
b pſ. 1 78 34
c Eccl 5 4 5
d Lev 26 25 *e prov* 2 17 *f pſal* 35 4 *g Ier* 6 16

ſolenter *h*, imprudenter *i*, oſtenter *k*, malicioſè *l*; frequenter *m*, fractarie *n*, cum de'ectatione *o*, diuturrate *p*, aut recidivatione poſt reſipiſntiam *q*.

A temporis *r*, locique *ſ*, circumſtans; ſi die Dominico *t*, aliiſve tempobus divino cultui conſecratis *u*, ſi immeate præcedat *, vel ſubſequatur hæc *x*, ave auxilia quæ iſtiuſmodi malis vel ræcavendis vel medicandis deſtinantur ſi publicè aut coram aliis, quos probale eſt provocatum indè aut coinquitum iri *z*.

Q. *Quid de Deo meretur peccatum umquodque?*

R. Peccatum vel minimum quodque m adverſùs ſupremum Dei Dominim *a*, bonitatem *b*, & ſanctitatem *c*, ſtamque ejus legem fiat *d*, iram ejus maledictionem *e*, tam in hac vita *f*, àm futurâ commeretur *g*, neque poeſt niſi Chriſti ſanguine expiari *b*.

Q. *Quid à nobis exigit Deus, quo ram ejus ac maledictionem nobis debiam propter legis tranſgreſſionem effugimus?*

R. Quo

i Num 15 30
k pſal 52 1
l 2 Iob 2 10
m Num 4 22
n Zech 7 11
o pro 2 14
p iſa 57 17
q Jer 34 8 9
r 2 Reg 5 27
ſ Ier 7 10
t Zech 2 3 37
u Iſa 56 3 4
x 1 Cor 1 20
x Ier 7 8 9
y Ezra 9 13
z 2 Sam 6 2
a Iac 2 10
b Exod 20 1
c Hab 1 15
d 1 Ioh 3 4
e Eph 5 6
f Iam 3 39
g Mat 25 31
b Heb

R. Quo iram ac maledictione
Dei propter tranſgreſſionem legis no
debitam effugiamus, à nobis exigit re
piſcentiam erga Deum, fidemque er
i Act 20 21 Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum
ac diligentem mediorum externoru
uſum quibus communicat nobis Chr
k prov 2 1 6 ſtus mediationis ſuæ beneficia *k*.

Q. *Quænam ſunt externa illa med quibus Chriſtus nobis mediationis ſuæ co municat beneficia?*

R. Media externa ac ordinaria qu
bus Chriſtus communicat Eccleſiæ ſu
mediationis ſuæ beneficia ſunt inſtitu
ejus omnia; imprimis autem verbu
ſacramenta & oratio, quæ quidem o
l Mat. 8 29 nia electis fiunt ad ſalutem efficacia *l*.
29

Q. *Quomodo fit verbum efficax ad ſ lutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi, pr
cipue vero prædicationem reddit me
um efficax illuminandi *m*, convincend
m Neh 8 8 humiliandique peccatores *n*, eoſque am
n 2 Cor 1 24 liendi ab omni confidentia ſui, ad Chr
o Eſa 1 37 4: ſtum autem pertrahendi *o*, ac ad ima
nem ejus conformandi *p*, ejuſque eos v
p 2 Cor 3 18 luntati ſubjugandi *q*, quin etiam confi
q 2 Cor 10 5 mandi eos adverſus tentationes omn
r Mat 4 4 7 corruptioneſque *r*, ædificandi in gratia
f Act 20 32 coru

rumque corde in sanctitate ac solatio r fidem ad salutem stabiliendi *t*. *t Rom 16 25*

Q. *Estne igitur verbum Dei ab omnibus legendum?*

R. Quamvis omnibus non sit permissum, ut verbum Dei publicè legant coram to cœtu *u*, nullum tamen est genus hominum quod seorsim *, ac in familiis suis ud legere non tenetur *x*, in quem finem ripturæ sacræ sunt ex originalibus in lgares linguas transferendæ *y*.

u Deut 2 9 11 12 13
** Deut 17 9*
x Deut 6 6 7 8 9
Gen 18 17 19
y 1 Cor 14 6

Q. *Qui legendum est verbum Dei?*

R. Scripturæ sacræ legendæ sunt, cum mma illarum veneratione, ac reventia *z*; cum persuasione firma, esse s ipsissimum verbum Dei *a*, eumque lum efficere posse ut illas intelligaus *b*, cum desiderio voluntatem divim, in iis revelatam cognoscendi, edendi, eique obtemperandi *c*, cum ligentia *d*, ac earum materiæ scopoq; entione *e*, cum meditatione *f*, applitione *g*. abnegatione nostri *h*, ac oraone *i*.

z psal 19 10
a 2 pet 1 19
b Luc 24 45
d Act 17 11
e Act 30 34
f psal 1 3
g 2 Chr 34 2
h prov 5
i ero 1 4 6

Q. *A quibus prædicari debet verbum ei?*

R. Verbum Dei ab iis solis prædicari ebet, qui donis sufficienter instructi sunt

k 1 *Tim* 3 2 *Tit* 1 9 ſunt *k*, atque iuſuper debitè ad id offi approbati vocatique *l*.

Q. *Quomodo prædicare debent v bum Dei qui ſunt ad illud muneris voc ti ac deſignati?*

R. Qui vocati ſunt ad laborand in verbi miniſterio, prædicare debe doctrinam ſanam *m*, diligenter *n*, te peſtive, intempeſtive *o*, ſimpliciter non in allicientibus humanæ ſapient verbis verum in demonſtratione ſpi tus, & potentiâ *q*. fideliter *r*, tot Dei conſilium manifeſtando *ſ*, prude ter *t*, variæ auditorum neceſſitati captui ſemet accommodando *u*, fervidè è flagrante Dei *x*, animarumque pop li ejus amore *y*, ſincere *z*, in Dei gl riam *a*, populique converſionem *b*, æ ficationem c, ac ſalutem collimando *d*

m Tit 2 7 8
n Act 18 15
o 2 Tim 4 2
p 1 Cor 14 19
q 1 Cor 2 4
r Ier 23 28
ſ Act 20 31
t Col 1 28
u 1 Cor 9 3
x Act 8 25
x 2 Cor 5 13
y Col 4 12
z 2 Cor 1 17
a 1 Theſ 2 4 5
b 1 Cor 9 20
c 2 Cor 12 19
d 1 Tim 4

Q. *Quid exigitur à prædicatione verbi audientibus?*

R. Ab iis qui prædicationem ver audiunt id exigitur, ut ei cum omni ligentia *e*, præparatione *f*, ac oratione attendant; ut quicquid audierint, p ſcripturas examinent *h*, ut fide *i*, am re *k*, lenitate *l*, ac promptitudine a

e Prov 8 5
f Pſal 2 11 2
g Pſal 19 18
h Act 17 11
i Heb 4 2
k 1 Theſſ 1
l Luc 1 21

mi

m, veritatem excipiant tanquam ver- m Act 17 11
n Dei n, de eo meditentur o, ſermo- n 1 Thes 1 3
ſque conferant p, in cordibus ſuis ab- o Luc 9 44
nt q, ejuſque fructus in vita ſua p Luc 24 4
ant r. q Prov 2 4
r Luc 8 15

Q. *Qua vero ratione fiunt Sacramen- ſalutis media efficacia?*

R. Sacramenta fiunt media ſalutis icacia, non per vim quamvis ipſis in- ſecam, aut per virtutem aliquam ab miniſtrantis pietatè, vel intentio- derivatam, verum tantummodo r operationem ſancti ſpiritus & be- dictionem Chriſti, à quo ſunt inſti- ta ſ. ſ 1 Pet 2 21

Q. *Quid eſt Sacramentum?*

R. Sacramentum eſt ordinatio ſacra Chriſto in Eccleſia ſua inſtituta t, ad ediationis ſuæ beneficia u, eis qui ſunt t Gen 17 7
u Act 2 38
fœdere gratia * ſignificandum, ob- * B m 15 8
nandum, & exhibendum x, eorumque x Rom 4 11
em cæteraſque gratias confirman- m augendumque y, eos ad obedien- y Rom 4 11
m obligandum z, eorumque amo- z Rom 6 13
n ac communionem inter ſe mutu- n teſtificandum fovendumque a, a Eph 4 2 3 4
inetiam eos ab extraneis diſtinguen- m b. b Eph 2 11 12

Q. *Quæ ſunt partes Sacramenti?*

R. Sacra-

R. Sacramenti partes duæ sunt, altera quidem signum externum ac sensibile adhibitum secundum Christi institutionem; altera vero gratia interna
e Mat 5 11 ac spiritualis per illud significata *c*.

Q. *Credo numerum Sacramentorum quæ Christus instituit in Ecclesia sua N. T.*

R. Sub Novo Testamento Christ in Ecclesia sua duo tantum instituit S cramenta, Baptismum scilicet ac Cœna
d Mat 28 19 Domini *d*.

Q. *Quid est Baptismus?*

R. Baptismus est Sacramentum T. quo ablutionem per aquam in nom ne Patris, & Filii, & Spiritus Sancti
e Mat 28 15 ordinavit Christus, quæ signum foret sigillum insitionis in ipsum *f*, remissi nis peccatorum per sanguinem ipsius
f Gal 3 27 ut & regenerationis per ejus spiritum
g Mat 1 4 adoptionis item *i*, ac resurrectionis
h 1 Pet 3 5 vitam æternam *k*, quaquæ personæ ba
i Gal 3 26 27 tizatæ in Ecclesiam visibilem solenni
k 1 Cor 15 29 admittuntur *l* & pascisuntur publice
l 1 Cor 2 2 ex professo, se nempe totos fore sol
m Rom 6 4 Domini *m*.

Q. *Quibus administrandus est bap mus?*

R. Baptismus non est quibusqu administrandus, qui sunt extra Ecc siam visibilem, adeoque à fœdere p missionis alieni, usque dum suam

Christ

Chriſtum fidem, eique ſe obedientes fo-
e profiteantur *n*, infantes autem à pa- *n Act. 8. 36*
entum utroque vel altero tantum pro-
reati, fidem in Chriſtum, eique obedi-
ntiam profitente, vel eo fœderati ſunt
c baptizandi *o*. *o Gen. 17. 7*

Q. *Qua ratione recolendus eſt nobis baptiſmus noſter quo uberiorem exinde fru-ctum percipiamus?*

R. Neceſſarium (at neglectum ni-
is) officium baptiſmum noſtrum re-
olendi quo uberiorum exinde fructum
ercipiamus à nobis tota vita præſtare
ebet, præcipuè vero tentationis tem-
ore, dumque aliis nobis præſentibus *p Col. 2. 12.*
dminiſtratur *p*, ſerio nempe gratoque
nimo naturam ejus conſiderando, fineſ-
ue propter quos eſt à Chriſto inſtitu-
us, privilegia, ac beneficia per illum
ollata & obſignata, noſtrumque in eo
orum ſolenniter nuncupatum *q*, hu-
iliando noſmet ipſos propter nefaria *q Rom. 3. 8.*
oſtra inquinamenta, quodque gratiæ
aptiſmi defuerimus, noſtræque in eo
ctioni *r*, eiſque planè contrarii am- *r 1 Cor. 11.*
ulaverimus; promovendo ad certitu-
inem remiſſionis peccatorum, ut & be-
edictionum omnium reliquarum quæ-
nque in eo nobis ſacramento obſig-
antur *ſ*, derivando vires à Chriſti *ſ Rom. 4.*
orte ac reſurrectione, in quem bap-
zati ſumus, ad mortificationem pec-

t Rom 6 3 4 catl, & gratiæ vivificationem *t*, op
u Gal 3 26 ram dando ut fide vivamus *u*, & co
** Rom 6 22* verſationem noſtram in ſanctimonia
juſtitia habeamus *, quemadmodu
illos decet qui nomina ſua Chriſto in
x Act 2 38 dederunt *x*, utque in fraterna charit
y 1 Cor 12 13 ambulemus, eodem nempe ſpiritu
idem corpus baptizati *y*.

Q. *Quid eſt Cœna Dominica?*

R. Cœna Dominica eſt N. T. ſac
z Luc 22 20 mentum *z*, in quo dando accipiendoq
panem ac vinum, ſecundum conſti
tionem Jeſu Chriſti, mors ejus dec
ratur; quique dignè participant c
pore ipſius ac ſanguine veſcuntur ad
rum ſpiritualem nutritionem, & inc
mentum in gratia *a*; unionem cum eo
a Mat 26 26
b 1 cor 10 16 communionem habent confirmatam
c 1 cor 11 24 gratitudinem ſuam erga Deum *c*, & c
d 1 cor 10 14 eo pactionem *d*, mutuumque amorem
ſocietatem inter ſe tanquam membra
juſdem corporis myſtici teſtantur re
e 1 cor 10 17 novantque *e*.

Q. *Quomodo in ſacramento Cœnæ Do nicæ dandum accipiendumque panem ac num ordinavit Chriſtus?*

R. Chriſtus ordinavit ut verbi miniſtri in ſacramento Cœno Do nicæ adminiſtrando panem vinum ab uſu communi ſeparent, atque id dem per verbum inſtitutionis, gr rum actionem ac orationem; ut pa

ccipiant frangantque, atque tum pa-
em, tum vinum dent communicantibus;
ui eadem constitutione tenentur panem
ccipere & comedere, vinumque bibere,
raté commemorantes corpus Christi
roo lis fractum datumque, sanguinem-
ue ejus pro lis fusum *f*. *f* 1 Cor 11 23

Q. *Qua ratione corpore at sanguine Christi pascuntur qui digne participant Cœnam Dominicam?*

R. Quemadmodum corpus & san-
uis Christi in Cœna Dominica non
nt corporeé aut carnaliter præsentia,
, cum, aut sub pane ac vino *g*, spiri-
ualiter tamen fidei recipientis non mi-
us quidem verè ac realiter, quam exter-
is eorum sensibus elementa ipsa præ-
o sunt *h*, ità in sacramento Cœnæ Do-
inicæ digne communicantes, vescun-
ur inibi corpore ac sanguine Christi,
odo non corporeo quidem aut carnali,
spirituali *i*, vere nihilominus ac reali-
er, dum Christum crucifixum omnia-
ue mortis ejus beneficia per fidem reci-
iunt applicantque sibimetipsis *k*. *g* Act 3 21 *h* Mat 26 26 *i* 1 Cor 11 24 *k* 1 Cor 10 16

Q. *Quomodo se præparare debent qui sacramenti Cœnæ Dominicæ participes sunt futuri?*

R. Sacramenti Cœnæ Dominicæ
articipes futuri, ad illud prius semet
præparare debent, examinando semet *l*,
n sint in Christo *m*, quæ peccata ad- *l* 1 Cor 11 28 *m* 1 Cor 13 5

n 1 Cor 5 7 miſerint, quibus rebus indigeant *n*, a
o 1 Cor 11 29 veram habeant ac ſufficientem cogni
p 2 Cor 13 5 onem *o*, fidem *p*, reſipiſcentiam *q*, er
q Ecc 12 10 Deum ac fratres amorem, *r*, erga omn
r Cor 10 16 homines charitatem *ſ*, eorum qui ill
ſ 1 Cor 5 8 injuria affecerint ignoſcentiam *t*, qua
t Mat 5 23 habeant erga Chriſtum deſideria *u*, d
u Iſa 55 1 que nova ipſorum obedientia *; quin
* 1 cor. 11 tiam porro, harum gratiarum exerci
x 1 cor 13 24 um renovando *x*, per meditationem
y 2 cor 30 18 riam *y*, ac orationem fervidam *z*.

Q. *An accedere ad Cœnam Domi lieet ei, qui an ſit in Chriſto, vel an rite præparatus dubitat?*

R. Qui dubitat an ipſe in Chri ſit, aut an ſit ritè ad ſacramentum Cœ Dominicæ præparatus, fieri poteſt jus in Chriſto habeat, quamvis ill
* Iſa 50 10 nondum habeat pro comperto *a*, i vero in reputatione Dei jam habet, nempe carentiæ ejus ſenſu debito affectus *b*, vereque cupiat in Chriſto
a Iſa 54 7 8 periri *c*, ac diſcedere ab omni iniqui
b Phil 3 8 9 te *d*; quo in caſu (quoniam eo fine p
c 2 Tim 2 miſſa fiunt & hoc ſacramentum inſtit tur, quò Chriſtianis infirmis ac du tantibus ſubveniatur *e*) deflere ſu
e Iſa 40 29 debet infidelitatem *f*, atque operam d
f Mat 9 28 ut dubia ei ſolvantur *g*, quod certè ſ
g Act 1 37

ns ad Cœnam Domini accedere & po-
est & debet, ut ulterius inde corrobo-
etur *h*.

Q. *An qui fidem profitentur ac ad* *h Tom 1 11*
cœnam Domini accedere cupiunt ab ea-
dem arceri jure possunt.

R. Quotquot vel ignorantes, aut
candalo aliis esse reperiuntur, fidem
cet profiteantur, ac adire cupiant Cœ-
am Dominicam, arceri ab hoc sacra-
ento & possunt & debent per pote-
atem illam quam Christus in Eccle-
a sua reliquit *i*; neque quidem sunt *i 1 Cor 2 8*
dmittendi, ni cognitione prius imbu-
ntur ac reformationem sui manife-
ent *k*. *k 1 Cor 3 7*

Q. *Quid a Sacramentum Cœnæ Do-*
inicæ participantibus in tempore admi-
istrationis præstandum est?

R. A participantibus Sacramentum
ænæ Dominicæ id exigitur, ut inte-
a dum administratur, Deum omni
nctâ reverentia & attentione in illo
stituto observent *l*, elementa & acti-
nes sacramentales diligenter adver- *l Lev 6*
nt *m*, corpus Domini cautè discer- *m Ex. 14 8*
ant *n*, mortem ejus ac perpessionem *n 1 Cor 11 29*
um summo affectu meditentur *o*, in- *o Luc 2 9*
eque semet excitent ad gratiarum sua- *p 1 Cor 1 22*
um vividum ac vegetum exerciti- *q 1 Cor 11 4*
m *p*, semet ipsos judicando *q*, de pec- *r Zec 12 10*
ato dolendo *r*, Christum vehementer

f rev 22 17 esuriendo sitiendoque *f*, eum per fide
* *Joh* 6 25 pascendo *t*, de plenitudine ejus perc
u Joh 1 16 piendo *u*, meritis ejus fidendo *, amor
* *phil* 3 9
x psa 63 4 ejus gaudendo *x*, pro ejus gratia agend
y psa 21 26 gratias *y*, pactum denique suum cu
Deo *z*, amoremque erga sanctos omne
z Jer 50 5
a Act 2 41 renovando *a*.

Q. *Ecquod restat officium Christiani, postquam Sacramentum Cœnæ Dominicæ participarunt, paragendum?*

R. Postquam sacramentum Cœnæ Dominicæ participarunt officium resta Christianis, ut secum perpendant seri quomodo inibi se, qualique cum succes
b psal 28 7 gesserint *b*; si vivificationem & solatiu
c 2 chr 30 11 perceperint, ut Deo propterea benedi
d psal 36 10 cant *c*, ejusque continuationem orent
adversus recidivationes invigilent *e*, vo
f psa 10 5 4 torum fidem solvant *f*, seque ipsos an
ment ut Domino in eo instituto fre
g 1 cor 12 21 quenter attendant *g*; quod si nullu
exinde sibi enatum percipiant impræ
sentiarum emolumentum, in posteru
debent cùm præparationem suam, tu
in eodem sacramento quomodo se gesse
h 2 cor 13 5 rint, accuratiùs ad examen revocare *h*
in quibus utrisque si apud Deum, suam
que ipsorum conscientiam possint qui
dem semet liberare, fructum ejus expe
ctare debent idoneo tempore percipien
i psal 125 1 dum *i*: quod si in alterutro se deliquis
k 2 chr 30 deprehenderint, humiliari debent *k*, a

ajorem in poſterum curam diligenti- *l* 2 Tor 6 12
mque in eo adeundo adhibere *l*.

Q. *In quo convenit ſacramentum ba-*
ſmi cum Cœnæ Dominicæ ſacramento?

R. Sacramenta Baptiſmi & Cœnæ
ominicæ in hoc conveniunt, quòd
triuſque author ſit Deus *m*, utriuſque *m* Mat 28 19
ars ſpiritualis ſit Chriſtus ejuſque be-
eficia *n*, utraque ejuſdem fœderis ſigilla *n* Rom 6 3 4
int *o*, non niſi per miniſtros evangelii *o* 1 Cor 4 1
lſpenſanda *p*, atque in Eccleſia Chriſti *p* Ish 1 33
ſque ad ſecundum ipſius adventum re- *q* Mat 2 19
inenda *q*.

Q. *In quo differunt ſacramenta Baptiſ-*
i ac Cœnæ Dominicæ?

R. In eo differunt ſacramenta Ba-
tiſmi ac Cœnæ Dominicæ, quòd Bap-
iſmus ſemel tantummodo ſit admini-
ſtrandus & quidem aquâ; utque ſignum
it & ſigillum regenerationis noſtræ ac *r* Mat 3 11
nſitionis in Chriſtum *r*, idque etiam in- *ſ* Gen 17 7
fantibus *ſ*: at Cœna Domini ſæpiùs ad-
miniſtranda eſt, elementis panis ac vini,
ad Chriſtum tanquam animæ nutrimen-
tum ſpirituale repræſentandum & exhi-
bendum *t*, ad noſtram in eo manſionem *t* 1 Cor 10 16
ac incrementum confirmandum *u*; atque *u* 1 Cor 15
hoc quidem eis tantummodo qui cum
ætatem tum potentiam habent ſemet-
ipſos examinandi ***. *** 1 Cor 11 28

Q. *Quid eſt oratio?*

R. Oratio eſt quâ petitiones noſtras

x Pſal 62 8 Deo *x*, in nomine Chriſti offerimus y
y Joh 16 23 auxilio Spiritus ipſius *z*, cum peccato
z Rom 8 26 rum noſtrorum confeſſione *a*, & grat
a Pſa 15 beneficiorum ejus agnitione *b*.
b Phil 4 6

Q. *An ad ſolum Deum preces noſtræ ſa dirigendæ?*

R. Quum Deus ſolus poſſit ſcrutar
c 1 Reg 8 36 corda *c*, ſolus omnium petitiones exau
1 Joh 1 2 dire *d*, peccata condonare *e*, deſideria im
d Pſal 65 2 plere *f*, quumque in nullum alium cre
e mic. 7 18 dendum ſit *g*, nulli cultus religioſus ex
f Pſal 145 hibendus *h*, præces (quæ hujus pars ſun
g Rom 10 14 non minima *i*) Deo *k*, eique ſoli *l*, ſe
h mat 4 10 rendæ ſunt.
i Pſal 50 15
k Rom 10 14

Q. *Quid ſibi vult, precari in n mine Chriſti?*

R. Precari in nomine Chriſti eſt e obedientia mandati ejus, & promiſſio num confidentia, ejus gratia miſericor
m Joh 14 13 diam implorare *m*, non nuda quide
n mat 7 21 nominis ejus mentione *n*, verum orand incitamenta, in orando confidentia vires ac ſpem, obtinendi noſtram Chriſto ejuſq; mediatione derivando *o*.
o Heb 4 14

Q. *Unde fit ut in nomine Chriſti orandum?*

R. Quum tantum ſit hominis pecc tum, tantaque inde nata ejus à De elongatio, ut ſine Mediatore nullus n
p Joh 14 6 bis ad eum aditus eſſe poſſit *p*; quum que extra Chriſtum unum nullus coelo terrave ſit ad opus tam glorioſu

aut inſtitutus, aut idoneus *q*; in ejus ſo- *q* Joh 6 27
lius nomine orare debemus *r*. *r* Col. 3 17

Q. *Qua ratione nobis in orando auxiliatur ſpiritus?*

R. Quoniam ignari ſumus quid rogare, & quo debemus modo, Spiritus infirmitates noſtras ſublevat, efficiendo quidem ut intelligamus, pro quibus perſonis rebuſque, ut & quo modo præcatio facienda ſit; efficiendo ac excitando in cordibus noſtris (licèt non in omnibus perſonis, aut omni tempore æqualiter) ejuſmodi apprehenſiones, affectiones gratiâſque quæ ſunt ad hoc officium ritè præſtandum requiſita *ſ*. *ſ* Rom 8 26

Q. *Pro quibus perſonis eſt nobis orandum?*

R. Orandum eſt nobis pro tota Chriſti in terris Eccleſia *t*, pro magiſtratibus *u*, ac miniſtris *, pro nobiſmet ipſis *x*, pro noſtris fratribus *y*, imo vero etiam pro inimicis *z*, pro hominibus denique omnibus viventibus *a*, vel etiam victuris aliquando *b*; neutiquam vero pro mortuis *c*, aut iis de quibus conſtat eos peccatum ad mortem perpetrâſſe *d*. *t* Eph 6 18 *u* 2 Tim 2 1 * Col 4 3 *x* Gen 32 23 *y* Jac 5 16 *z* Matt 5 44 *a* 1 Tim 2 3 *b* Ier 29 7 *c* 1 Joh 5 16 *d* Mat 12 32

Q. *Pro quibus rebus eſt orandum?*

R. Pro rebus iis orandum eſt quæcunque faciunt ad Dei gloriam *e*, Eccleſiæ *f*, commodum *ſ*, noſtri *g*, aliorumq; bonum *h*, pro nulla autem re quæ eſt illicita *i*. *e* 1 Joh 5 14 *e* Mat 6 9 *f* Pſal 51 20 *ſ* Mat 7 7 *h* Pſal 28 9 *i* Jac 5 16

Q. *Quo autem modo debemus orare?*

k Eccl 5 1 *l* Gen 18 27 *m* Luc 15 17 *n* Luc 18 13 *o* psal 51 17 *p* phil 5 6 *q* 1 Sam 1 15 *r* 1 cor 1 4 *s* 5 *t* Mac 2 2 24 *u* psal 145 18 *w* Iac 5 16 * 1 tim 2 8 *x* Eph 6 18 *y* Mic 7 7 *z* Mat 26 39

R. Orare debemus cum reverentiâ majestatis Dei apprehensione *k*, cum profundo indignitatis *l*, necessitatis *m* ac peccatorum nostrorum sensu *n*; cum corde pœnitente *o*, grato *p*, ac dilatato *q* cum intellectu *r*; fide *s*, sinceritate *t*, fervore *u*, dilectione *, ac perseverantia *x* ipsum præstolantes *y*, cum humillimâ voluntati ejus submissione *z*.

Q. *Quam nobis perscripsit Deus regulam, qua in orationis officio dirigamur?*

a Iob 5 14

R. Totum Dei verbum utile nobis esse potest in officio orationis dirigendis *a*, specialis vero directionis norma est illa orationis formula quam servato nostet Christus docuit discipulos suos *Oratio Dominica* vulgò dicta *b*.

b Mat 6 9

Q. *Quomodo est oratio Dominica adhibenda?*

R. Oratio Dominica non solùm directioni inservit & exemplari, secundùm quod aliæ preces concipiendæ sunt; verùm etiam tanquam oratio potest usurpari, modò illud fiat cum intellectu fide, revèrentiâ, reliquisque gratiis ad orationis officium ritè præstandum necessariis *c*.

c Mat 6 9

Q. *Quot partes sunt quibus constat oratio Dominica?*

R. Or

R. Oratio Dominica tribus conſtat partibus, præfatione, petitionibus, & concluſione.

Q. *Quid nos edocet orationis Dominicæ præfatio?*

R. Orationis Dominicæ præfatio verbis hiſce comprehenſa, [*Pater noſter qui es in Cœlis* d] nos docet orantes Deum accedere cum confidentia paternæ ipſius bonitatis, eamque ad nos ſpectare & pertinere *e*, cum reverentia, reliquiſque omnibus quæ filios decent, diſpoſitionibus *f*, affectibus cœleſtibus *g*, debitaque ipſius cum ſuprema poteſtatis, majeſtatiſque, tum demiſſionis gratioſæ apprehenſione *h*: prout etiam pro aliis & cum aliis præcari *i*.

d Matt. 6. 9.
e Luc. 11. 13.
f Iſa. 46. 9.
g Pſal. 123. 1.
h Iſa. 63. 15.
i Act. 12. 5.

Q. *Quid eſt quod oramus in petitione prima?*

R. In petitione prima, nempe [*Sanctificetur nomen tuum* k,] omnimodam nobis reliquiſque hominibus univerſis, Deum, prout fas eſt, honorandi, impotentiam ac indiſpoſitionem agnoſcentes *l*, oramus ut Deus per gratiam ſuam velit nos alioſque, potentes reddere ac inclinare ad eum cognoſcendum, agnoſcendum ſummeq; eſtimandum *m*, ejuſque titulos *n*, attributa *o*, inſtituta verbum *p*, opera, & quicquid demum aliud fit quo ipſe nobis manifeſtare ſe dig-

k Matt. 6. 9.
l 2 Cor. 3. 5.
m Pſal. 67. 2.
n Pſal. 83. 18.
o Pſal. 30. 19.
p 2 Tim. 3.

q Psal 145 dignatur *q*, prout etiam cum cogitatio
r Psal 10 11 ne verbis *r*, operibusque glorificandum
Sphil 1 9 ut atheismum *t*, ignorantiam *u*, idolol
t Psal 67 1 triam *, impietatem *x*, & quodcunqu
u Eph 1 17 ipsius honori adversatur *y*, impedi
x Psal 97 7 velit ac amoliri; ut providentia s
y 2 Reg 19 5 omnium gubernatrice, ad suam ipsi
gloriam omnia dirigere velit ac disp
2 Chr 20 6 nere *z*.

Q. *Quid est quod petimus in petitio secunda?*

R. In secunda petitione, scil. [*Adv niat regnum tuum* a,] nosmet ipsos t
a Mal 3 10 tumque humanum genus sub peccat
Satanæque Dominio naturâ constit
b Eph 2 2 3 tos *b*, agnoscentes, oramus Deum
c Psal 8 7 regnum peccati Satanæque destruatur
ut evangelium per universum orbe
d 2 Thes 3 1 propagetur *d*, Judæi vocentur *e*, plen
e Rom 8 8 tudo Gentium ut introducatur *f*, utq
f Ioh 17 19 Ecclesia sit Evangelicis cum officiari
g Mat 9 18 tum institutis Divinis instructa *g*,
h Mal 3 1 11 corruptelis purgata *h*, ut magistratu
civilem Fautorem habeat & conservat
rem *i*, ut Christi instituta purè dispe
i 1 Tim 2 2 sentur fiantque efficacia, iis, qui in pecc
tis adhuc sunt, convertendis, jam co
versis vero confirmandis, consolandi
k Act 4 29 ædificandisque *k*; ut in cordibus nostr

hic regnare velit Chriſtus *l*, tempuſque adventus ſui ſecundi adproperare, quoque nos cum ipſo regnemus una in æternum *m*, urque ita velit potentiæ ſuæ regnum in univerſo orbe exercere, ut ad hoſce fines aſſequendos valere maximè poſſit & conducere *n*.

l Eph 3 14
m Apoc 22
n Iſa 64 1

Q. *Quid oramus in petitione tertia?*

R. In tertia petitione, viz. [*Fiat voluntas tua in terris ſicut & in cœlis* *o*,] agnoſcimus nos omneſque homines natura eſſe non ſolum divinæ voluntati tam cognoſcendæ quam præſtandæ impares prorſus ac imparatos *p*, verùm etiam proclives ad rebellandum adverſus verbum Dei *q*, atque adverſus providentiam ejus obmurmurandum *r*, addictoſque prorſus voluntati carnis ac Diaboli exequendæ *ſ*, quapropter oramus ut velit Deus per Spiritum ſuum, à nobis aliiſque cæcitatem omnem *t*, debilitatem *u*, indiſpoſitionem *, ac perverſitatem cordis amovere *x*, ac per gratiam ſuam nos potentes reddere promptoſque ad voluntatem ejus cognoſcendum præſtandámque, eique in omnibus noſmetipſos ſubmittendum *y*, idque cum eadem humilitate *z*, alacritate *a*, fidelitate *b*, diligentia *c*, zelo *d*, ſinceritate *e*, ac conſtantia *f*, qua ſolent in cœlis Angeli *g*.

o Mat 6 3
p Rom 7 1
q Rom 3 7
r Exod 17
ſ Ep
t Epb 1 17
u Epb 3 16
* Mat 26 4
x Ier 31 1
y Pſal 100
z Pſal 100
a Iſa 2 3
b Pſal. 19

Q. *Quid*

Q. *Quid eſt quod rogamus in petitione quarta?*

R. In petitione quarta, quæ ſic ſe habet, [*Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie* h] agnoſcimus quidem nos cum in *Adamo*, tum per proprium noſtri peccatum ad externa hujuſce vitæ commoda omne jus noſtrum deperdidiſſe; ac iis omnibus ut Deus nos omnino exuat, earumque uſum nobis maledictum reddat commeruiſſe *i*, atque inſuper neque illis nos ſuſtentando pares ipſis eſſe *k*, neque nos illas ullo noſtro merito *l*, aut induſtria *m*, procurare poſſe; verum pronos eſſe ad eas illicitè cupiendum *n*, acquirendum *o*, ac uſurpandum *p*, oramus igitur pro nobis alliſque ut illi noſque à providentia Dei licitorum uſu mediorum de die in diem dependentes, gratuito illius dono, ac prout paternæ ipſius ſapientiæ viſum fuerit, earum portione conveniente fruamur *q*, eamque nobis conſervatam, ac ſancto jucundoque earum uſu *r*, in eiſque contentatione animi *ſ*, benedictam habeamus: denique ut ab omnibus, quæ temporali noſtræ ſuſtentationi ac ſolatio adverſantur, cuſtodiamur *t*.

h Matth 11

i Gen 2 17
k Deus 8 5
l Gen 32 10
m Deut 8 17
n Jer 6 13
o Hoſ 2 7
p Iac 4 2

q Gen 43 12
r 1 Tim 4 3
ſ 1 Tim 6 6

Q. *In petitione quinta quid eſt quod petimus?*

t Prov 30 8

R. In petitione quinta quæ hujuſmodi eſt [*Remitte nobis debita noſtra, ſic*

cut nos remittimus debitoribus nostris u,] agnoſcentes noſmet alioſque omnes peccati tum originalis tum actualis reatu teneri, eoque juſtitiæ Divinæ obſtos eſſet debitores, proque eo debito æque nos, nec aliam creaturam quamlibſcunque ullatenus poſſe ſatisfacere *, pro nobis aliiſque petimus, ut è gratia ſua gratuita dignetur Deus nos per obedientiam ac ſatisfactionem Chriſti fide apprehenſam & applicatam abſolvere tam à reatu quam a pœna peccati *x*, nos in dilecto ſuo acceptare *y*, favorem ſuam gratiamque nobis perpetua eſſe velit *z*, lapſus noſtros quotidianos condonare *a*, pace nos & gaudio implere augendo nobis indies remiſſionis certitudinem *b*, quam eò certe rogamus confidentius, magiſque ad expectandum animamur ac erigimur, quòd hoc in nobis teſtimonium habeamus (atteſtante nobis conſcientiâ) nos aliis animitùs eorum in nos peccata condonare *c*.

u Matt 6 12

* rom 3 9

x rom 3 24

y Eph 2 6 7

z 2 pet 1 2

a Hoj 14 2

b rom 15 13

c Luc 11 4

Q. *Quid denique in petitione ſexta oramus Deum?*

R. In ſexta petitione, quæ hiſce verbis comprehenditur, [*Et ne nos inducas in Tentationem, ſed libera nos à malo* d] agnoſcentes ſapientiſſimum, juſtiſſimum, gratioſiſſimúmque Deum, ita res ad varios ſanctos juſtòſque fines ordinare poſſe, ut tentationes nos adoriantur

d Matt 6 13

antur ſuperent, ac aliquando etiam ca
e 2 Chr. 32 3 tivos ducant *e*; quinetiam in proclivi e
f 1 Chr. 21 1
g Luk 31 34 ut à Satana *f*, mundo *g*, carneque n
h Inc 1 14 potenter ſeducamur, ac irretiamur
noſque ipſos (porrò) vel poſt remi
i Gal 5 17 nobis peccata, qua corruptione noſtrâ
qua debilitate, quaque vigilandi incur
k 26 21 *k*, non ſolum obnoxios eſſe tentation
l Mat 35 69 bus, pronoſque eſſe eiſdem nos expone
l; verum etiam à nobiſmet ipſis neq
poſſe nec velle iis reſiſtere, ex iis eme
gere, eas ad noſtram utilitatem flec
m Rom 7 23 re *m*, dignoſque adeo eſſe qui ſub earu
n Pſal 81 11 potentia ſimus derelicti *n*, oramus ut i
velit Deus mundum, & quæ in eo ſun
o Ioh 17 15 omnia imperio regere *o*, carnem ſubj
p Pſal 51 19 q 2 Cor 12 7 gare *p*, Satanam coercere *q*, cuncta di
r 1 Cor 10 12 ponere *r*, media gratiæ conferre ac be
s Heb 13 20 nedicere *ſ*, noſque in eorum uſu vigila
tes reddere; nempe ut nos ejuſque p
pulus univerſus, tentationis ad peccatu
t Mat 26 41 immunes per providentiam ejus conſe
vemur *t*, aut ſi fortè tentati fu rimu
ut Spiritu ejus nos in hora tentation
potenter ſuffulti conſiſtere valeamus
u Eph 3 14 aut ſi lapſi, ut erigamur denuo, ab ea
x Pſa 51 12 vendicemur *, ejuſque uſum ſanctum a
utilitatem capiamus *x*: ut ſanctificati
noſtra ac ſalus perficiatur *y*, Satanus ſu
pedibus noſtris conculcetur *z*, noſq
y 1 Cor 13 7 z Rom 16 20 à peccato, tentione, omnique malo l
a Ieb 17 1 æternum liberemur *a*.

Q. Q.

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ concluſio?*

R. Concluſio Dominicæ orationis
am hæc verba complectuntur [*quia*
um eſt regnum, potentia, & gloria,
ſecula ſeculorum Amen. b,] Nos *b Mat* 6 13
ocet petitiones noſtris argumentis *c rom* 15 3
mmunire *c*, quæ quidem à Deo ſunt *d*, *d Dan* 9 4
on autem à dignitate quavis noſtra, aut
ius cujuſvis creaturæ depromenda,
ecibuſque noſtris laudis annectere *e*;
eo ſoli æternum dominium, omni- *e phil* 4 6
otentiam, & excellentiam gloriſam *f 1 chr.* 29 10
ſcribendo *f*, quorum ratione, cum Ille
obis opem ferre & poteſt & vult *g*,
am etiam nos per fidem incitamur cum *g Eph* 3 20
o agere ut velit *h*, eique quietè confide- *h 2 cor* 20 6
e quod velit, petitiones noſtras adim-
lere *i*, quod quidem deſiderium noſtrum *i 2 chr* 14 11
confidentiam, quod teſtemur, dicimus, *k* 1 *cor* 14
men. k.

Cate-

Catechiſmus minor.

QUÆSTIO.

Quis hominis finis eſt præcipuus?

R. Præcipuus hominis finis eſt, Deum glorificare *a* eodemq; frui in æternum *b*

a 1 Cor 10 31
b Pſal 73 25

Q. *Quam nobis regulam dedit Deus qua nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamur?*

R. Verbum Dei (quod Scripturis Veteris ac Novi Teſtamenti comprehenditur *c*,) eſt unica regula, quâ nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamur *d*.

c 2 Tim 3 16
d 1 Ioh 1 3

Q. *Quid eſt quod Scripturæ præcipuè docent?*

R. Duo imprimis ſunt quæ Scripturæ docent, quid homini de Deo ſit credendum, quidque officii exigat ab homine Deus *e*.

e 2 Tim 1 13

Q. *Quid eſt Deus?*

R. Deus eſt Spiritus *f*, eſſentiâ *g*, ſapientiâ *h*, potentiâ *i*, ſanctitate *k*, juſtitiâ, bonitate ac veritate *l*, infinitus *m*, æternus *n*, ac immutabilis *o*.

f Ioh 4 24
g Iob 11 7
h Pſal 90 2
i Iſa 1 17 4
k Exo 1 43
l Pſal 147 5
m Apo
n Apoc 15 3
o Exod 3 14

Q. *Suntne*

Q. *Suntne plures uno Deo?*

1 Deut 6 4 R. Unus eſt unicuſque, vivens ille v
ruſque Deus *p.*

Q. *Quot ſunt perſonæ in Deitate?*

R. In Deitate perſonæ tres ſunt, P
ter, Filius, ac Spiritus Sanctus; ſuntqu
hæ tres perſonæ Deus unus, ſubſtanti
1 1 Joh 5 7 eadem, potentiâ ac gloriâ coæquales *q.*

Q. *Quid ſunt decreta Dei?*

R. Decreta Dei ſunt æternum eju
propoſitum ſecundum voluntatis ſu
conſillum quo quicquid unquam eveni
propter ſuam ipſius gloriam præordi
y Eph 1 4 navit *r.*

Q. *Quomodo decreta ſua exequitur De
us?*

R. Deus exequitur decreta ſua crea
tionis operibus ac providentiæ.

Q. *Quid eſt opus creationis?*

R. Opus creationis eſt quo Deus
per verbum potentiæ ſuæ omnia ſex
dierum ſpacio ex nihilo condidit, atque
s Gen 1 omnia quidem valde bona *ſ.*

Q *Qualem creavit Deus hominem?*

R. Deus hominem creavit marem ac
fœminam, juxta ſuam ipſius imaginem,
t Gen 1 26 in cognitione, juſtitiâ, ac ſanctitate,
dominium habentem in creaturas *t.*

Q *Quænam ſunt opera Divina pro
videntiæ?*

u Pſal 145 17 R. Providentiæ Divinæ opera ſunt
ſanctiſſima Dei *u*, ſapientiſſima *, po-
tentiſ-

ntiſſimaque creaturarum ſuarum omnium, earumque actionum *x* conſervatio, & gubernatio. x Mat 5 11

Q. *Quem peculiarem providentiæ ſuæ ictum exercebat Deus circa hominem in ſtatu creationis ſuæ exiſtentem?*

R. Poſtquam Deus hominem condidiſſet, inibat cum illo fœdus vitæ, ſub conditione perfectæ obedientiæ, eſu de arbore ſcientiæ boni malique ſub pœna mortis eidem interdicens *z*. z Mat 28 19

Q. *An vero primi noſtri Parentes in quo creati fuerint ſtatu perſtitere?*

R. Primi Parentes voluntatis ſuæ libertati permiſſi, peccando in Deum, ſtatu in quo creati fuerant exciderunt *a*. a Mat 28 15

Q. *Quid eſt peccatum?*

R. Peccatum eſt defectus, quilibet conformitatis cum lege Divina, ſeu quævis ejuſdem tranſgreſſio *b*. b 1 Cor 12 12

Q. *Quodnam erat peccatum iſtud quo primi Parentes ſtatu in quo creati fuerant exciderunt?*

R. Peccatum iſtud quo primi Parentes ſtatu in quo creati fuerant exciderunt erat comeſto fructus interdicti *c*. c Rom 5 +

Q. *Totumne genus humanum cecidit in prima* Adami *tranſgreſsione?*

R. Quandoquidem fœdus cum *Adamo*, ictum fuerat non ſuo tantum, ſed & poſterorum ſuorum nomine; exinde factum eſt ut totum genus humanum ab illo

illo generatione ordinariâ procreatu
in eo peccaverit, cumque eo cecide
d Gen 2 16 in prima ejus transgressione *d*.

Q. *In quem vero statum præcipita lapsus iste humanum genus?*

R. Lapsus iste humanum genus
e Prim 5 22 statum peccati ac miseriæ præcipitavi

Q. *In quo consistit status illius in q lapsus est homo peccaminositas?*

R. Status in quem lapsus est ho peccaminositas consistit in reatu pri Illius peccati quod *Adamus* admisit, defectu originalis justitiæ, totiusque n turæ corruptione, quod *Peccatum ori nale* vulgo dicitur: unà cum omnib peccatis actualibus exinde profluen
f Rom 5 18 bus *f*.

Q. *Quæ miseria est illius status quem homo lapsus est?*

R. Universum genus humanum lap
g Gen 3 8 suo communionem cum Deo perdidit sub ira ejus & maledictione est constit
h Eph 2 3 tum *h*, adeoque cunctis hujus vitæ mis
i Jam 3 29 riis, ipsi morti, infernique cruciatibus æternum est obnoxium *i*.

Q. *An vero Deus humanum gen universum in statu peccati ac miseriæ per turum dereliquit?*

R. Deus quum ex mero suo benepla cito nonnullos ad vitam æternam ab om
k Eph 1 4 ni retro æternitate elegisset *k*; fœdu gratiæ cum eis iniit, se nempe liberatu

rus

...eos è statu peccati ac miseriæ, atque statum salutis per redemptorem tran-...turum *l*. *l Bom 3 20*

Q. *Quis est Redemptor electorum ...i?*

R. Dominus Jesus Christus est ele-...torem Dei Redemptor unicus *m*, qui, ...ternus Dei filius quum esset, factus est ...omo *n*, adeoque fuit, est, eritque ...ανθρωπος. è naturis duabus distinctis ...ersona unica in sempiternum *o*. *m 1 Tim 2 5* *n Ioh 1 14* *o Bom 9 4*

Q. *Qui autem Christus, filius Dei quum ...sset factus est homo?*

R. Christus Filius Dei factus est homo, ...dum corpus verum *p*, animamque ratio-...nalem *q* assumerit sibi, vi Spiritus sancti in utero éque substantia Virginis Mariæ conceptus, & ex eadem natus *r*, immu-...nis tamen a peccato *s*. *p He 6 2 14* *q Mat 26 38* *r Luc 1 27* *s Ieb 4 15*

Q. *Quæ munera Christus, ut Redem-...ptor noster obit.*

R. Christus quatenus Redemptor no-...ster obit munera Prophetæ, Sacerdotis ac Regis, cum in humiliationis tum in ex-...altationis suæ statu *t*.

Q. *Quomodo Prophetæ munere defun-...gitur Christus?* *t Act 3 20*

R. Christus defungitur Prophetæ munere voluntatem Dei in salutem no-...stram nobis per verbum suum spiritumq; revelando *u*. *u Joh 1 18*

Q. *Qua*

Q. *Qua ratione exequitur Chri nus sacerdotale?*

R. Christus exequitur Sace munus, semet ipsum semel in saci offerendo, quo justitiæ divinæ sa ret *, nosque Deo conciliaret *x*, etiam perpetuo pro nobis interce

* Heb 9 14
x Heb 2 6
Heb 7 24

Q. *Qui exequitur Christus mu gium?*

R. Christus exequitur munus um nos sibi subjugando *z*, nos gu do *a*, tuendoque *b*, ut etiam hos nostrosque coercendo ac debellan

z Act 15 14
a Isa 33 22
b Isa 32 2
c 1 cor 15 25

Q. *In quo constitit Christi h tio?*

R. Humiliatio Christi in eo c quod fuerit natus, & quidem conditione *d*, factus sub lege *e*, q vitæ hujus miserias *f*, iram Dei *g*, m que crucis, execrabilem subierat *h* sepultus fuerit *i*, & sub potestate aliquamdiu, commoratus *k*,

d Luc 2 7
e Gal 4 4
f Heb 13 2
g Luc 22 44
h ph 2 8
i 1 cor 15 3
k Act 21 24

Q. *In quo consistit Christi exalt*

R. Exaltatio Christi consistit in rectione ejus à mortuis tertio die su in cœlum *m*, sessione ad dextr Patris *n*, adventu ejus ad mundu candum die novissimo *o*.

l 1 cor 13 4
m Mat 16
n Eph 1 20
o Act 2 11 17

Q. *Qua ratione participes effici demptionis per Christum acquisitæ?*

R. Redemptionis per Christi quisitæ participes efficimur ejusde

efficaci per Spiritum ejus Sanctum *p*, applicatione *q*. [p Joh 1 12 q Tit 3 5 6]

Q. *Quomodo nobis applicat Spiritus redemptionem per Christum acquisitam?*

R. Spiritus nobis applicat redemptionem per Christum acquisitam fidem in nobis efficiendo *r*, ac per eandem nos Christo in vocatione nostra efficaci uniendo *s*. [r Eph 1 13] [s Eph 3 17]

Q. *Quid est vocatio efficax?*

R. Vocatio efficax est Spiritus Dei opus *t*, quo nos peccati ac miseriæ nostræ arguens *u*, mentes nostras cognitione Christi illuminans *, voluntates nostras renovans *x*, prorsus nobis persuadet, & vires sufficit, ut Jesum Christum amplectamur, gratuito nobis oblatum in Evangelio *y*. [t 2 Tim 1 9] [u Act 1 37] [* Act 26 18] [x Ezec 36 25] [y Joh 6 44]

Q. *Quænam beneficia in hac vita consequuntur ii qui sunt vocati efficaciter?*

R. Qui vocati sunt efficaciter, justificationem *z*, adoptionem *a*, & sanctificationem in hac vita consequuntur, una cum omnibus iis beneficiis quæcunque solent in hac vita comitari illas, aut ab ilsdem promanare *b*. [z Rom 8 30] [a Eph 1 5] [b 1 Cor 1 26]

Q. *Quid est justificatio?*

R. Justificatio est actus gratiæ Dei gratuitæ, quo peccata nobis condonat omnia *c*, nosque tanquam justos in conspectu suo accepit *d*, propter solam [c Rom 3 24] [d 2 Cor]

e Rom 5 17 / f Gal 2 16 Chriſti juſtitiam nobis imputatam *e*, fidem tantum apprehenſam *f*.

Q. *Quid eſt Adoptio?*

R. Adoptio eſt actus gratiæ Dei tuitæ *g*, quo in numerum recipimur, jus obtinemus ad omnia privilegia orum Dei *h*.

g Ioh 3 1 / h Ieb 1 12

Q. *Quid eſt Sanctificatio?*

R. Sanctificatio eſt opus gratiæ gratuitæ *i*, quo in toto homine ſe dum imaginem Dei renovamur *k*. potentes efficimur, qui magis in magiſque peccato quidem moriam juſtitiæ autem vivamus *l*.

i 1 The 2 13 / k eph 4 23 / l Rom 6 4

Q. *Quænam ſunt illa beneficia juſtificationem, adoptionem, & ſanctificationem, in hac vita vel comitantur, ab eis promanant?*

R. Quæ juſtificationem, adopnem, ac ſanctificationem, in hac vel comitantur, vel ab eis proma beneficia, ſunt certitudo amoris pax conſcientiæ *m*, gaudium in Spi Sancto *n*, gratiæ incrementum *o*, in eá ad finem uſque perſeverantia *p*.

m Rom 5 1 2 / n 1 Ioh 1 4 17 / o Prov 4 18 / p Iob 5 13

Q. *Quænam a Chriſto beneficia morte percipiunt fideles?*

R. Animæ fidelium in morte fi perfectè ſanctæ *q*, ac protinus in gl am transferuntur *r*; corpora vero u Chriſto unita *ſ*, in ſepulchris *t*, ad re rectionem *u*, uſque quieſcunt.

q Heb 11 23 / r 2 Cor 5 1 6 / ſ 1 Theſ 4 14 / t Iſa 59 24 / u Iob 19 26

Q.

Q. *Quæ tandem beneficia à Chriſto percipiunt fideles in reſurrectione?*

R. In reſurrectione fideles ſuſcitati in gloria *, palàm agnoſcentur & abſolventur in die judicii *x*, fientq; perfectè beati plenâ Dei *y*, in omne æternum fruitione.

* 1 Cor 15 43
x Mal 25 1
y Joh 3 2
z Apoc 7 15

Q. *Quid autem officii ac obſervantiæ ab homine expoſcit Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus expoſcit, eſt obedientia voluntati ejus revelatæ exhibenda *a*.

a Mich 6 8

Q. *Quid homini primum revelavit Deus quod foret ipſi obedientiæ regula?*

R. Obedientiæ regula, quam Deus homini primum revelavit, erat Lex moralis *b*.

b Rom 6 14

Q. *Ubinam ſummatim comprehenditur Lex moralis?*

R. Lex moralis ſummatim comprehenditur in Decalogo *c*.

c Deut 10 4

Q. *Dic quænam ſit Decalogi ſumma?*

R. Summa Decalogi eſt ut Dominum Deum noſtrum toto corde, totâ animâ, tota mente, totiſque viribus noſtris diligamus; proximum verò noſtrum ſicut noſmet ipſos *d*.

d Mrt 22 37

Q. *Quænam eſt Decalogi præfatio?*

R. Decalogi præfatio hiſce verbis continetur [*Ego ſum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Ægypti è domo ſervitutis* e]

e Exod 20

Q. *Quid nos edocet Decalogi Præfatio?*

R: Decalogi præfatio nos docet, quod quoniam Deus eſt Dominus, noſterque Deus ac redemptor, ea propter præcepta ejus omnia tenemur obſervare *f*.

f Luc 1 74

Q. *Quodnam eſt mandatum primum?*

R. Mandatum primum eſt [*Non habebis Deos alios coram me* g.]

g Exo 20 3

Q. *In mandato primo quid exigitur?*

R. In mandato primo exigitur ut Jehovam eſſe unicum illum verumque Deum, Deumque noſtrum cognoſcamus ſimul & agnoſcamus *h*, atque ut talem colamus, ac glorificemus *i*.

h 1 Chr 28 9
i Mat 4 10

Q. *Quid eſt quod prohibetur mandato primo?*

R. In primo mandato prohibetur veri Dei abnegatio *k*, neglectuſque ipſum tanquam Deum *l*, Deúmque noſtrum *m* colendi ac glorificandi; prout etiam cultum ac gloriam, illi ſoli debita alii cuivis tribuere aut exhibere *n*.

k Pſal 14 1
l Rom 1 21
m Pſal 81 10

Q. *Quid imprimis docemur verbis iſtis mandati primi* [Coram me?]

n Rom 1 25

R. Verba iſthæc [*Coram me*] in mandato primo nos docent, Deum qui omnia intuetur, peccatum illum habendi Deum cùm imprimis advertere, tum verò eodem offendi plurimùm *o*.

Ezech 8

Q. *Quodnam eſt præceptum ſecundum?*

R. Se

R. Secundum præceptum eſt [*Non facies tibi imaginem quamvis ſculptilem, aut ſimilitudinem rei cujuſvis quæ eſt in cœlis ſuperne, aut inferius in terris, aut in aquas infra terram: non incurvabis te iis, nec eis ſervies: ſiquidem ego Dominus Deus tuus, Deus ſum zelotypus, viſitans iniquitates patrum in filios ad tertiam uſque quartámque progeniem oſorum mei, exhibens vero miſericordiam ad millenas uſque diligentium me, ac mandata mea obſervantium* p] p Exod 20 4

Q. *Quid exigitur in ſecundo præcepto?*

R. Præceptum ſecundum exigit, ut cultus omnes ac inſtituta religionis quæcunque Deus in verbo ſuo conſtituit, excipiamus, obſervemus, pura denique ac integra cuſtodiamus *q*. q Deut 12 45

Q. *Quid eſt quod in ſecundo præcepto prohibetur?*

R. Secundum præceptum interdicit nobis cultu Dei per ſimulacra *r*; aut aliâ ratione quaviſcunque quam in verbo ſuo Deus non præſcripſit *ſ*. r Deut 4 15 ſ Deut 12 32

Q. *Quænam ſunt rationes præcepto ſecundo annexæ?*

R. Rationes ſecundo præcepto annexæ ſunt, ſupremum Dei in nos dominium *t*, illius jus in nobis peculiare *u*, zeluſque quo ſuum ipſius cultum proſequitur *. t Pſal 95 2 u Pſal 45 1 * Exod 34 14

Q. *Age quodnam eſt tertium mandatum?*

R. Mandatum tertium ſic habetur [*Nomen Domini Dei tui inaniter non aſſurpabis; non enim eum pro inſonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit* x.]

v Exod 20 7

Q. *Quid exigitur in mandato tertio?*

R. Mandatum tertium exigit ut Dei nomina *y*, titulos *z*, attributa *a*, inſtituta *b*, verba *c*, operàque *d*, ſanctè ſummáque cum reverentia adhibeamus.

y Mal 6 9
z Pſal 68 4
a Rev 15 3
b Mal 12. 4
c Pſal 33 8 2
d Job 36 24

Q. *Quid prohibetur mandato tertio?*

R. Mandatum tertium prohibet rei cujuſvis quâ Deus ſe notum facit, profanationem omnem ac abuſum *e*.

e Pſal 16 7

Q. *Quænam eſt ratio ſubnexa mandato tertio?*

R. Ratio mandato tertio ſubnexa eſt, quod licèt hujus præcepti violatores ab hominibus quandòque nil ſupplicii ferant, nihilominus tamen Dominus Deus noſter eos juſtum ejus judicium neutiquam patietur ſubterfugere *f*.

f 1 Sam 2 12

Q. *Recita mandatum quartum?*

R. Mandati quarti verba ſunt iſthæc [*Memineris diem Sabbati ut ſanctifices eum; ſex diebus operaberis & facies omne opus tuum, ſeptimus vero dies ſabbatum eſt Domini Dei tui, opus in eo nullum facies, tu neque filius tuus, neque filia tua, nec ſervus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, nec hoſpes tuus quicunque intra portas tuas commoratur:*

r: *Nam ſex diebus perfecit Dominus elum terramque, mare, & quicquid in lis continetur, ſeptimo vero die requie-it, quamobrem benedixit Domini diei bbati, eámque ſanctificavit* g.] g Exod 20 9

Q. *Quid a nobis exigit mandatum quar-um?*

R. Quartum mandatum à nobis exgit, ut ſtatum illud tempus quod in verbo ſuo deſignavit Deus ſanctum ei obſervemus, integrum nempe Dèum è ſeptenis unum in ſanctum illi ſabbatum celebrandum *h*. h Deut 5 14

Q. *E ſeptenis autem quem diem ſabbato hebdomadario deſignavit Deus?*

R. Deus hebdomadario ſabbato deſignavit ſeptimum diem hebdomadæ ab initio mundi uſque ad Chriſti reſurrectionem, exinde vero ad finem uſque mundi duraturum, diem ſeptimanæ primum, quod eſt ſabbatum Chriſtianum *i*. i Gen 2 3

Q. *Qui autem eſt ſabbatum ſanctificandum?*

R. Sabbatum eſt ſanctificandum diem illum integrum ſanctè quieſcendo *k*; etiam ab negotiis & recreationibus mundanis aliis quidem diebus haud illicitis *l*, totumque illud temporis (præterquam quod operibus neceſſitatis ac miſericordiæ inſumendum fuerit *m*) cultus Divini exercitiis publicis privatiſque impendendo *n*. k Exod 20 8 l Exod 16 23 m Luc 4 16 n Mat 12 1

Q. *Quid prohibetur in mandato quarto?*

R. Mandatum quartum prohibet officiorum quæ inibi requiruntur, cum omiſſionem tum præſtationem negligentem *o*; prout etiam ejus diei profanationem qualemcunque, ſive illum otioſe conſumendo *p*, ſive quod in ſe peccatum eſt faciendo *q*, ſeu denique circa mundana negotia vel recreationes cogitationibus, dictis, factiſve non neceſſariis *r*.

o Ex 22 26
p Act 20 7
q Ezec 23 38
r Jer 37 29

Q. *Quænam ſunt quarto præcepto rationes annexæ?*

R. Rationes quarto præcepto annexæ ſunt iſtiuſmodi; quoniam è ſeptimana qualibet ſex dies conceſſerit nobis Deus noſtris ipſorum negotiis inſumendos *ſ*, quoniam in ſeptimo jus ſibi vendicat peculiare; quoniam Deus exemplo ſuo nobis præivit, ac diei ſabbati benedixit *t*.

s Ex 20 9
t Ex 20 11

Q. *Quodnam eſt præceptum quintum?*

R. Quintum præceptum eſt hujuſmodi [*Honora patrem tuum ac matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus* u]

u Ex 20 12

Q. *Quid eſt quod jubemur mandato quinto?*

R. Mandatum quintum nos jubet honorem conſervare, ac officia perſolvere uniculque pro ratione ordinis ac relationis

relationis in quibus fuerit exhibenda, seu superior nobis fiet *, sive inferior x, sive denique æqualis y. * Eph 5 21 x 1 Pet 2 17 Rom 10 11

Q. *Quid est quod mandatum quintum vetat?*

R. Quintum mandatum vetat honorem, officiumque singulis debitum pro ratione ordinis ac relatione in quibus fuerint, aut negligere, aut adversus ea quicquam machinari z. z Mat 15 4

Q. *Quæ ratio subnectitur quinto præcepto?*

R. Ratio quinto præcepto subnexa est promissio longæ vitatis, prosperitatisque (quatenus nempe Dei gloriæ ipsorumque conducant utilitati) omnibus facta hoc præceptum observantibus a. a Deut 5 16

Q. *Cedo mandatum sextum?*

R. Mandatum sextum hisce verbis comprehenditur [*Non occides* b.] b Exo 20 3

Q. *Quid à nobis exigit mandatum sextum?*

R. Exegit à nobis mandatum sextum ut vitam cum nostram c, tum aliorum d, honestis quibuscunq; rationibus tueamur. c Eph 5 28 d 1 Act 16 28

Q. *Quid vero prohibet sextum mandatum?*

R. Sextum mandatum prohibet vitam nobismetipsis, aut injustè proximo vitam adimere, aut quidvis quod eó tendat agere e. e 1 Joh 3 15

Q. *Quodnam est mandatum septimum?*

R. Mandatum septimum hæc verba complectuntur (*Non mœchaberis* f.]

Exod 20 14 Q. *Quid exigitur mandato septimo?*

R. Mandatum septimum exigit ut tam nostram quám proximorum castitatem animo, sermone, gestuque conservemus *g*.

g 1 Cor 7 2

Q. *Quid prohibetur mandato septimo?*

R. Septimum mandatum prohibet cogitationes, sermones actionésque omnes impudicas *h*.

h Mat 5 19

Q. *Quodnam est præceptum octavum?*

R. Præceptum octavum hoc est [*Non furaberis* i.]

Ipse 3 2

Q. *Mandatum octavum quid à nobis exigit?*

R. Octavum mandatum à nobis exigit, facultates ac rem externam nostri aliorumque ut procuremus ac promoveamus *k*.

k Mat 15 16

Q. *In octavo præcepto quid prohibetur?*

R. Octavum mandatum prohibet quicquid nostris aut proximorum nostrorum opibus rebusque externis injusto aut est aut esse possit impedimento *l*.

Gen 30 30

Q. *Quodnam est præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum sic se habet [*Non eris adversus proximum tuum testis mendax* m.]

Mat 20 16

Q. *Quid*

Q. *Quid a nobis exigit præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum id à nobis exigit ut veritatem inter homines mutuò *n*, utque bonum nomen & existimationem cùm nostri tum proximorum nostrorum conservemus ac promoveamus *o*, cum primis vero in ferendo testimonio *p*.

n Zech. 8. 16
o 1 Iob 2. 12
p Prov. 14. 5

Q. *Quid prohibetur nono præcepto?*

R. Nonum præceptum prohibet quicquid est aut veritati inimicum; aut existimationi nostri vel proximorum nostrorum injurium *q*.

q Sam. 7. 28

Q. *Quale est mandatum decimum?*

R. Mandatum decimum hæc verba exhibent [*Non concupisces proximi tui domum, non concupisces proximi tui uxorem, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, neque aliud denique quicquam quod est proximi tui* r.]

r Exod. 20. 17

Q. *In decimo præcepto quid exigitur?*

R. Præceptum decimum exigit ut sorti nostræ plenè acquiescamus *s*, utque in proximum & quæcunque sunt ejus debitè, benevoleque afficiamur *t*.

t Iob 3. 29

Q. *Quæ prohibentur decimo mandato?*

R. Mandatum decimum prohibet rerum nostrarum displicentiam *u*, invidiam ac dolorem de bono proximi *, uno cum animi nostri motibus & affectio-

u 1 Reg. 21. 4
v Gal. 5. 20

ctionibus circa ea quæ proximi ſunt in-
x Rom 7 7 8 ordinatis quibuſcunque x.

Q. *Quiſquamne potis eſt mandata Dei perfectè obſervare?*

R. Poſt lapſum nemo extat humanâ tantum naturâ conſtans, qui mandata
y Eccl 3 10 Dei perfectè in hac vita implere poteſt, quo minus ea quotidie tum cogitatione
z Gen 6 5 cum dictis factiſque violet z.

Q. *An verò ſunt omnes violationes legis ex æquo graves?*

R. Peccata ſunt nonnulla aliis cum ſuâ naturâ, tum propter varias eorum aggravationes in conſpectu Dei gravi-
a Ezec 8 6 ora *a*.

Q. *Quid eſt quod meretur peccatum unumquodque?*

R. Unumquodque peccatum iram Dei meretur ac maledictionem cum in vi-
b Deut 5 6 ta præſenti tum in futura *b*.

Q. *Quid autem exigit a nobis Deus quo nobis ob peccatum debitas iram ejus ac maledictionem effugiamus?*

R. Quo iram Dei ac maledictionem ob peccatum nobis debitas effugiamus, exigit à nobis Deus fidem in Jeſum
c Act 20 21 Chriſtum, reſipiſcentiam ad vitam *c*, unà cum uſu mediorum omnium externorum diligenti, quibus Chriſtus no-
d Prov 2 1 bis communicat redemptionis ſuæ beneficia *d*.

Q. *Quid eſt fides in Jeſus Chriſtum?*

R. Fi-

R. Fides in Jeſum Chriſtum eſt gratia ſalvifica *e*, quâ illum recipimus, eoq; ſolo nitimur ut ſalvi ſimus, prout ille nobis offertur in evangelio *f*.

e Heb 20 39

f Joh 11 12

Q. *Quid eſt reſipiſcentia ad vitam?*

R. Reſipiſcentia ad vitam eſt gratia ſalvifica *g*, quâ peccator è vero peccati ſui ſenſu *h*, ac apprehenſione divinæ in Chriſto miſericordiæ *i*, dolens ac peroſus peccatum ſuum ab illo ad Deum convertitur *k*, cum novæ obedientiæ pleno propoſito & conatu *l*.

g Act 11 18

h Act 2 37

i Joel 2 12

k Jer 1 18

l 1 cor 7 12

Q. *Quænam ſunt externa media, quibus Chriſtus nobis communicat redemptionis ſuæ beneficia?*

R. Media externa ac ordinaria quibus Chriſtus nobis communicat redemptionis ſuæ beneficia ſunt ejus inſtituta, verbum præſertim, ſacramenta, & oratio; quæ quidem omnia electis redduntur efficacia ad ſalutem *m*.

m Mat 28 19

Q. *Qua ratione ſit verbum efficax ad ſalutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi, præcipuè vero prædicationem ejus reddit medium efficax convincendi, convertendique peccatores, eoſdemque in ſanctimonia & conſolatione ædificandi per fidem ad ſalutem *n*.

n Mat 28 19

Q. *Quomodo lege debet ac audiri verbum, ut evadat efficax ad ſalutem?*

R. Quo verbum evadat efficax ad ſalu-

salutem, debemus ei cum præparatione *o*, ac oratione *p*, diligenter attendere *q*, idemque fide excipere ac amore *r*, in animis noſtris recondere *ſ*, ac in vita noſtra exprimere *t*.

o prov 8 34
p 1 pet 2 1 2
q pſal 119 15
r Heb 4 2
ſ pſal 9 11
t Luc 8 5

Q. *Qui evadunt ſacramenta media efficacia ad ſalutem?*

R. Sacramenta evadunt efficacia ad ſalutem media, non ullà in ipſis vi, nec in eo qui illa adminiſtrat; verum Chriſti ſolummodo benedictione *u*, ac Spiritus ejus in iis qui illa per fidem recipiunt operatione *.

u 1 Pet 3 21
* Col 2 12 13

Q. *Quid eſt Sacramentum?*

R. Sacramentum eſt ordinatio ſacra à Chriſto inſtituta, in qua fidelibus per ſigna in ſenſus incurrentia Chriſtus novique fœderis beneficia repræſentantur, obſignantur & applicantur *x*.

x Gen 17 7

Q. *Quænam ſunt Sacramenta Novi Teſtamenti?*

R. Sacramenta Novi Teſtamenti ſunt Baptiſmus *y*, ac Cœna Domini *z*.

y Mat 28 19
z Mat 26 26

Q. *Quid eſt Baptiſmus?*

R. Baptiſmus eſt Sacramentum, in quo ablutio per aquam, in nomine Patris, ac Filii, ac Spiritus Sancti *a*, noſtram in Chriſtum inſitionem, ut & beneficiorum fœderis gratiæ participationem, pactúmque noſtrum, nos nempe Domini futuros eſſe totos, ſignificat obſignatque *b*.

a Mat 28 19
b Rom 6 4

Q. Qui-

Q. *Quibus est Baptismus administrandus?*

R. Baptismus non est administrandus quibusquam extra Ecclesiam visibilem constitutis, donec se in Christum credere, eique obedientes fore professi fuerint *c*; verum infantes eorum qui membra sunt Ecclesiæ visibilis sunt baptizandi *d*. *d Act 2 39*

Q. *Quid est Cœna Domini?*

R. Cœna Domini est sacramentum, in quo pane ac vino secundum Christi institutum datis acceptisque, mors ejus ostenditur; quæ qui dignè participant, corporis ejus & sanguinis (non quidem corporeo & carnali modo, verum) per fidem fiunt participes, omniumque ipsius beneficiorum, ad nutaitionem suam spiritualem suumque in gratia incrementum *e*. *e 1 Cor 11 23*

Q. *ut dignè quis participet Cœnam Dominicam quid requiritur?*

R. Qui Cœnam Dominicam dignè cupiunt participare, requiritur ut semet examinent, cum de cognitione sua, quâ corpus Domini valeant discernere *f*, tum de fide sua, quâ vescantur ipso *g*, tum etiam de resipiscentia sua *h*, amore *i*, ac obedientia nova *k*; ne fortè indigni si advenerint, judicium edant bibantque sibimet ipsis *l*: *f 1 Cor 11 28* *g 2 Cor 13 5* *h 1 Cor 20 6 7* *i 1 Cor 20 7 7* *k 1 Cor 5 7 8* *l 1 Cor 1 28*

Q. *Quid est præcatio?*

R. Precatio est quâ petitiones nostras

ſtras pro rebus divinæ voluntati con-
m Psa 62 8 gruis offerimus Deo *m*, in nomine Chri-
n 1 Iob 5 14 ſti *o*, unà cum peccatorem noſtrorum
o Iob 16 23 confeſſione *p*, & grata beneficiorum ejus
p Psal 31 5 6 agnitione *q*.
q Phil 4 6

Q. *Quam nobis regulam præſcripſit Deus precibus noſtris dirigendis?*

R. Totum Dei verbum utile eſt no-
r 2 Iob 5 14 bis in oratione dirigendis *r*; ſpecialis vero directionis norma eſt illa orationis formula quam diſcipulos ſuos edocuit Chriſtus, *Oratio Dominica* quæ vulgò dicitur *ſ*.
ſ Matt 6 9

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ præfatio?*

R. Orationis Dominicæ præfatio,
t Matt 6 9 nempe [*Pater noſter, qui es in Cœlis* t] nos docet accedere ad Deum cum omni ſancta reverentia ac confidentia, tanquam filios ad patrem, qui & potis eſt
u Rom 8 15 & paratus nobis opitulari *u*; prout etiam cum aliis atque pro aliis orare *.
* Act 12 15

Q. *Quid eſt quod oramus in petitione prima?*

R. In petitione prima, ſcil. [*Sanctificetur nomen tuum* x] oramus ut efficere velit Deus, ut eum nos aliique, in
x Matt 6 eis, quibuſcunque ſe notum nobis facit, glorificare valeamus *y*, atque ad ſuam
y Psal 67 2 3 ipſius gloriam omnia dirigere velit ac
z Psal 83 diſponere *z*.

Q. *Quid petimus in ſecunda petitione?*

R. In

R. In petitione ſecunda, quæ hujuſmodi eſt, [*adveneat regnum tuum* a] petimus ut deſtruatur regnum Satanæ *b*, gratiæ vero regnum ut promoveatur *c*, ut nos aliique in eo ſimus cum conſtituti tum conſervati ne excidamus *d*, utque regnum gloriæ velit Deus adpropetare *e*.

Q. *In petitione tertia quid precamur?*

R. In petitione tertia, ſcil. hiſce verbis [*Fiat voluntas tua in terris ſicut in cœlis* f] precamur efficere velit Deus, ut nos per gratiam voluntatem ejus tum cognoſcere, tum ei in omnibus obtemperare *g*, & nos ſubmittere, id quod in cœlis faciunt Angeli, & valeamus & velimus *h*.

Q. *Quid oramus in petitione quarta?*

R. In quarta petitione, quæ ſic habetur [*Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie* i] oramus ut è donatione Dei gratuitâ, bonorum quæ hujus vitæ ſunt portionem idoneam obtineamus, ejuſque unà cum iis benedictione perfruamur *k*.

Q. *Quid precamur in petitione quinta?*

R. In petitione quinta, cujus verba ſunt [*Ac remitte nobis debita noſtra, ſicut nos remittimus debitoribus noſtris* l] precamur ut Deus peccata noſtra omnia gratis velit propter Chriſtum condonare *m*, quod quidem ut petamus eo magis

a mat 6 10 *b pſal* 63 18 *c Apoc* 12 10 *d* 2 *Theſſ* 3 1 *e Apoc* 22 20 *f mat* 6 10 *g pſ* 67 *per totu* *h pſ* 103 20 *i mat* 6 2 *k prov* 30 8 *l mat* 6 12 *m pſ* 51 12

magis animus nobis fit, quod aliis animitus condonare gratiâ ipsius auxiliante
n Luc 11 4 valeamus *n*.

Q. *Quid petimus in sexta petitione?*

R. In petitione sexta, quam hæc verba complectuntur [*Et ne nos inducas in*
o Mat 6 13 *tentationem, sed libera nos à malo* o] oramus ut velit nos Deus aut immunes
p Mat 26 41 à tentatione ad peccatum conservare *p*,
q 1 Cor 2 1 8 aut certè tentatos suffulcire ac liberare *q*.

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ conclusio?*

R. Orationis Dominicæ conclusio
r Mat 6 13 [*Quia tuum est regnum, potentia & gloria in sæcula*, Amen *r*.] Nos docet animos ac confidentiam nobis in orando à solo Deo derivare *s*, eumque in
s Deu 9 7 precibus nostris laudare, regnum ei, potentiam, ac gloriam tribuendo *t*;
t 1 Cor 19 10 quoque desiderium nostrum testemur, & exauditionis confidentiam, dici-
u 2 Cor 4 16 mus, *Amen* u.

Deca-

Decalogus.

Exod. 20.

LOcutus est Deus omnia hæc verba, dicendo. Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi e terra Ægypti, e domo servitutis.

1. *Non habebis Deos alios coram me.*

2. *Non facies tibi imaginem quamvis sculptilem, aut similitudinem rei cujusvis quæ est, fiat cœlis superne, aut inferius in terris, aut in aquis infra terram: non incurvabis te iis, nec eis servies: siquidem ego Dominus Deus tuus Deus sum zelotypus visitans iniquitates patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem odiorum mei, exhibens vero misericordiam ad millenas usque diligentium me ac mandata mea observantium.*

3. *Nomen Domini Dei tui in aniter*

non

non usurpabis; non enim eum pro in-
sonte habebit Dominus qui nomen ejus
inaniter adhibuerit.

4. *Memineris diem Sabbati ut san-*
ctifices eum: sex diebus operaberis, &
facies omne opus tuum, septimus vero
dies sabbatum est Domini Dei tui, o-
pus in eo nullum facies tu, neque ser-
vus tuus, nec ancilla tua, neque ju-
mentum tuum, nec hospes tuus quicun-
que intra portas tuas commoratur: Nam
sex diebus perfecit Dominus cœlum,
terramque mare, & quicquid in illis
continetur; septimo vero die requie-
vit; quamobrem benedixit Dominus
diei sabbati, eumque sanctificavit.

5. *Honora patrem tuum ac matrem*
tuam, ut prolongentur dies tui in terra
illa quam tibi largitur Dominus Deus
tuus.

6. *Non occides.*

7. *Non mœchaberis.*

8. *Non furaberis.*

9. *Non*

9. *Non eris adverſus proximum tuum teſtis mendax.*

10. *Non concupiſces proximi tui domum, non concupiſces proximi tui uxorem, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, neque aliud deniq; quicquam quod eſt proximi tui.*

Oratio Dominica. *Mat. 6.*

PAter noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua in terris ſicut in cœlis, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, ac remitte nobis debita noſtra, ſicut nos remittimus debitoribus noſtris, & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo; quia tuum eſt regnum, potentia & gloria, in ſecula, Amen.

Symbolum.

CRedo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli ac terræ; & in Ieſum Chriſtum filium ejus unigenitum, Dominum noſtrum; qui conceptus eſt e Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine,

ne, paſſus ſub Pontio Pilato. crucifixus, mortuus & ſepultus: deſcendit ad inferos *: tertio die reſurrexit a mortuis; aſcendit in cœlum, & ſedet ad dextram Dei Patris omnipotentis: unde venturus eſt ad judicandum vivos & mortuos. Credo in Spiritum Sanctam Eccleſiam Catholicam: Sanctorum communionem: remiſſionem peccatorum, & vitam æternam, AMEN.

* i. e. permanſit in ſtatu mortuorum, & ſub poteſtate mortis uſque ad diem tertium.

E Quæſtione qualibet utriuſq; Catechiſmi repetitum dedimus in reſponſione quantum reſponſionem quamlibet reddat propoſitionem integram ſive ſententiam abſolutam. Eo nempe conſilio ut diſcenti ulterius utilis eſſe poſſit, quoties occaſio tulerit, ad cognitionis ac pietatis incrementum, vel extra catechiſandi rationem.

Et quamvis in alterutro Catechiſmo ſubſtantia doctrinæ in compendio illo (Symbolo Apoſtolico *vulgo dicto*) *comprehenſa plene ac perfecte exhibeatur, adeo quidem ut nulla ſuperſit neceſſitas Symbolum ipſum inſerendi: nihilominus tamen hic illud ſubnectendum*

dum esse duximus: non perinde quasi aut ab ipsis Apostolis fuerit concinnatum, aut pariter cum decalogo ac oratione quo nomine ignara plebecula cum illud cum decalogum in proclivi fuit ut usurparet) verum quod sit fidei Christianæ breve compendium, verbo Dei consentaneum, ac in Ecclesiis Christi antiquitus receptum.

FINIS.